

67. Perjantaina 2 päivänä kesäkuuta 1989

kello 14

Siv.

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Toinen käsittely:

1) Ehdotukset laeiksi virkarikoslainsäädännön uudistamisesta 1861

Hallituksen esitys n:o 58/1988 vp.
Lakivaliokunnan mietintö n:o 7
Suuren valiokunnan mietintö n:o 84

2) Ehdotus laiksi kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä 1871

Hallituksen esitys n:o 35
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 20
Suuren valiokunnan mietintö n:o 85

3) Ehdotukset henkilöstörahoista laiksi ja laiksi osakeyhtiölain 12 luvun 7 §:n muuttamisesta 1872

Hallituksen esitys n:o 41
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 15
Suuren valiokunnan mietintö n:o 86

4) Ehdotus laiksi leimaverolain 4 ja 10 §:n muuttamisesta 1881

Hallituksen esitys n:o 66
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 32
Suuren valiokunnan mietintö n:o 87

5) Ehdotus laiksi rajoitetusti verovelvollisen tulon ja varallisuuden verottamisesta annetun lain muuttamisesta . "

Hallituksen esitys n:o 56
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 36

Siv. Suuren valiokunnan mietintö n:o 88

6) Ehdotus laiksi ilmansuojelulain muuttamisesta 1881

Hallituksen esitys n:o 33
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 14

Suuren valiokunnan mietintö n:o 89

7) Ehdotus laiksi kuvataideakatemian annetun lain muuttamisesta ... 1890

Hallituksen esitys n:o 74
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 8
Suuren valiokunnan mietintö n:o 90

8) Ehdotukset laeiksi ammatillisia erityisoppilaitoksia koskevan lainsäädännön muuttamisesta "

Hallituksen esitys n:o 44
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 9
Suuren valiokunnan mietintö n:o 91

Ainoa käsittely:

9) Ehdotus Ruotsin kanssa kunnallisveron saamatta jäämisen korvaamisesta eräissä tapauksissa tehdyn pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä "

Hallituksen esitys n:o 63
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 21

Ensimmäinen käsittely:

10) Ehdotukset maataloustulolaiksi . 1891

	Siv.		Siv.
Hallituksen esitys n:o 61		kan kanssa tehdyn Suomen ja Färsearten välistä vapaakauppaa koskevan sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä (HE n:o 65)	1904
Lakialoite n:o 44			
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 4		19) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 39 hallituksen esityksen johdosta laiksi tullitariffilain liitteenä olevien tullitariffin ja teollisuustulliluettelon muuttamisesta (HE n:o 83)	"
11) Ehdotus laiksi maatilalain 5 ja 52 a §:n muuttamisesta	1903	20) Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 6 hallituksen esityksestä laiksi kotieläintuotannon ohjaamisesta eräissä tapauksissa annetun lain muuttamisesta (HE n:o 59)	"
Hallituksen esitys n:o 75		21) Liikennevaliokunnan mietintö n:o 4 hallituksen esityksestä tieliikenteen tietojärjestelmää koskevaksi laiksi sekä ajoneuvojen rekisteröintiä koskevan lainsäädännön muuttamisesta (HE n:o 76)	"
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 5		22) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 38 hallituksen esityksen johdosta laeiksi moottoriajoneuvoverosta annetun lain 10 §:n ja leimaverolain 10 §:n muuttamisesta (HE n:o 71)	"
Esitellään:		23) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 37 hallituksen esityksen johdosta laiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain muuttamisesta (HE n:o 25) .	"
12) Ed. Gustafssonin ym. lakialoite n:o 48 laiksi leimaverolain muuttamisesta	"	24) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 40 hallituksen esityksen johdosta laiksi suurilta kana- ja sikatalousyrityksiltä kannettavista markkinoimismaksuista annetun lain muuttamisesta (HE n:o 67)	"
13) Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen toimintakertomus vuodelta 1988 (K n:o 4)	"		
Pöydällepanoa varten esitellään:			
14) Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 10 hallituksen esityksen johdosta laiksi urheiluopistojen valtionavusta annetun lain muuttamisesta (HE n:o 58)	1904		
15) Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 6 hallituksen esityksestä ulkomaalaisen kelpoisuutta virkaan koskevaksi lainsäädännöksi (HE n:o 6)	"		
16) Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 23 hallituksen esityksestä Neuvostoliiton kanssa tehdyn sijoitusten edistämistä ja molemminpuolista suojelua koskevan sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä (HE n:o 62) ..	"		
17) Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 24 hallituksen esityksestä Espanjan ja Portugalin Euroopan talousyhteisöön liittymisestä johtuvan Suomen ja Euroopan talousyhteisön väliseen vapaakauppasopimukseen tehdyn toisen lisäpöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä (HE n:o 64)	"		
18) Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 25 hallituksen esityksestä Tans-			

Puhetta johtaa puhemies Sorsa.

Nimenhuudon sijasta merkitään läsnä oleviksi ne edustajat, jotka osallistuivat edelliseen täysistuntoon, sekä ed. Hokkanen.

Täysistunnon kuluessa ilmoittautuu ed. Soininvaara.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotukset laeiksi virkarikoslainsäädännön uudistamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 58/1988 vp.
Lakivaliokunnan mietintö n:o 7
Suuren valiokunnan mietintö n:o 84

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 84. Ensinnäkin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Varpasuo: Arvoisa puhemies! Käsitellessään hallituksen esitystä virkarikoslainsäädännön uudistamiseksi valiokunta on osin tehnyt merkittäviä parannuksia alkupeiräiseen esitykseen, mitä tulee esimerkiksi uuteen säännökseen asiakirjan luvattomasta paljastamisesta aiheutuvan rangaistuksen koivuuteen verrattuna hallituksen alkuperäiseen esitykseen. Kuitenkin valiokunta on asian käsittelyn yhteydessä jättänyt mielestäni riittävästi huomioon ottamatta itse asian ytimen, mahdollisimman laajan julkisuusperiaatteen takaamisen suomalaisessa hallinnossa, ja jäänyt tässä yhteydessä tuijottamaan asiaa vain virkarikoslain uudistamisen näkökulmasta. Tämä on sinänsä perin inhimillistä; kun lainsäädäntöä uudistetaan pienissä palasissa, saattavat taustalla olevat suuremmat periaatteet jäädä hämärän peittoon.

Julkisuusperiaatteen toteuttaminen on yksi keskeisimmistä hallintomme luovuttamattomista periaatteista. Jokaisella tulee olla mahdollisuus saada nähtäväkseen yleiset, julkiset asiakirjat. Viime vuosikymmenellä julkisuusperiaatteen toteuttamisessa astuttiin kunnallishallinnon puolella vielä askel viranomaisen tiedottamisvelvollisuuden suuntaan, kun kunnallislakiin otettiin säännös siitä, että kunnan jäsenille on sopivin tavoin annettava riittävät tiedot yleistä mielenkiintoa herättävistä vireillä olevista kunnan asioista, niitä koskevista suunnitelmista, asioiden käsittelystä ja tehdyistä ratkaisuista. Kunnanhalli-

tuksen tehtävänä on johtaa ja valvoa kunnan tiedotustoimintaa, todetaan tässä lakipykälässä.

Tämä oli erinomaisen myönteinen edistysaskel julkisuuden, hallinnon avoimuuden ja viranomaisille tulevan tiedottamisvelvollisuuden kannalta. Kuitenkin tämän lakipykälän soveltamisessa törmättiin käytännössä juuri samaan asiakirjajulkisuuslakiin, josta tässäkin yhteydessä on kysymys, ja nimenomaan käsitteeseen ei-julkiset asiakirjat.

Ei-julkisista asiakirjoista voidaan antaa tietoja viranomaisen oman harkinnan mukaan. Kuntien keskusjärjestöt antoivat kaikille kunnille yhteiset tiedotusohjeet, joissa todettiin, että kuntalaisille voidaan antaa tietoja vireillä olevista asioista, niin kuin laki edellytti, vain silloin, kun huolehditaan laajasti siitä, että viranomaiset tekevät ns. esityslistojen lähettämispäätöksiä lehdistölle. Esityslistahan nimittäin on tyypiesimerkki viranomaisen omassa keskuudessa syntyneestä ehdotuksesta, joka on ei-julkisen asiakirja. Tästä asiakirjasta voidaan antaa tietoja viranomaisen oman harkinnan mukaan.

Kunnat ovat sittemmin laajasti tehneetkin julkistamispäätöksiään, kiitettävän laajasti. Kuitenkin kaikki käytännön tiedottamistyössä mukana olleet tiedottajat ja toimittajat tietävät, että mahdollisuudet erimielisyyksiin asioiden julkistamisesta ja julkisuudesta ovat erinomaisen suuret. Kaikkien ongelmien taustalla on vanhentunut laki yleisten asiakirjojen julkisuudesta ja siihen liittyvä asetus.

Käsitellessään virkarikoslakia valiokunnan olisi tullut mielestäni selkeästi todeta, että asiakirjojen julkisuuslaki on vanhentunut eikä vastaa enää lainkaan vallitsevaa käytännön tilannetta, ja edellyttää, että sitä olisi lähdetty mitä pikimmin uudistamaan. Valiokunta on tämän tosin todennut mietinnössään, kun mietinnössä todetaan, että valiokunta pitää välttämättömänä, että hallinnon ohjenuorana pidetään mahdollisimman laajaa avoimuutta ja että julkisuuslainsäädäntöä uudistetaan kiireesti siten, että asioiden valmistelujulkisuutta lisätään, että julkisuuslainsäädännön keskeisten käsitteiden sisältö vakiinnutetaan mahdollisimman selkeäksi ja että vakiinnutettuja käsitteitä käytetään johdonmukaisesti samalla tavalla eri laeissa.

Tämä kaikki on oikein todettu, mutta ollakseen johdonmukainen valiokunnan olisi tullut edellyttää, että näin menetellään, eikä

suinkaan ottaa vanhentuneen asiakirjajulkisuuslain käytännössä täysin kuolleeksi kirjaimiksi jäänyttä rangaistussäännöstä edes lievennytyssäkään muodossa mukaan lakiin. Olen täysin tietoinen siitä, että asiakirjajulkisuuslain uudistamisvaatimuksia on esitetty oikeastaan siitä asti, kun laki tuli voimaan vuonna 1951. Epäilen myös, että syy siihen, miksi mikään hallitus ei ole ryhtynyt laajempiin lainsäädännön uudistustoimiin, liittyy käsitteeseen tieto on valtaa. Mikään ei lisää vallanpitäjän vallantuntoa enemmän kuin salassa pidettävän tiedon hallussapito. Tämän suuntaisen ajatuksen on aikoinaan esittänyt pääministeri Kalevi Sorsa.

Kuitenkin valiokunta olisi voinut tässä yhteydessä käyttää järeintä käytettävissään olevaa asetta ja edellyttää suoraan, että asiakirjajulkisuuslain muutostyöhön on ryhdyttävä. Olen pahoillani siitä, että valiokunta ei työssään kuullut asiakirjajulkisuuslaista väitellyttä professoria Timo Konstaria sen paremmin kuin käytännön tiedottajiakaan. Valtionhallinnon tiedottajat ja Kunnalliset tiedottajat ovat ottaneet asiaan vasta eilen kantaa ja ovat julkilausumassaan todenneet, että ei-julkisten asiakirjojen sisältämien tietojen paljastamista ei pidä säätää lainkaan rangaistavaksi teoksi, koska rangaistusuhka vähentäisi hallinnon avoimuutta. He myös toteavat sen käytännön työssä mukana olleiden havainnon, että on harvinaista, että on aiheutunut huomattavaa vahinkoa siitä, että asiat ovat päässeet varhaisessa valmisteluvaiheessa julkisuuteen. Haitat ovat joka tapauksessa selvästi pienemmät kuin rangaistusuhan tuomat haitat.

Koko asiakirjajulkisuuslakiin liittyy niin paljon epäselviä ja kiistanalaisia käsitteitä, että sen uudistaminen on todella välttämätöntä nimenomaan uudenaikaisen, avoimen hallintokäytännön kannalta. Otan esiin vain muutamia kiistanalaisia kohtia, joissa helposti tulkitaan lakia tulkitsijoiden kulloistenkin intressien mukaan. Valiokunta on omassa mietinnössään jopa sortunut yhteen aivan keskeiseen tulkintavirheeseen. Valiokunta toteaa mietinnössään seuraavasti: "Yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain keskeisin ongelma on ei-julkisten asiakirjojen muodostaman ryhmän laajuus. Lain mukaan kaikki vielä valmisteltavana olevaan asiaan liittyvät asiakirjat ovat periaatteessa ei-julkisia, kunnes päätös asiassa on tehty."

Tämä valiokunnan kannanoton kohta antaa vaarallisella tavalla viitteitä siihen suuntaan, että valiokunta ei ole havainnut, että on kysymys asiakirjajulkisuudesta eikä asian julkisuudesta. Kun jokin hallintoasia etenee hallinnossa, on siihen liittyvää julkisuutta ja ei-julkisuutta tarkasteltava aina asiakirjakohteisesti. Jonkin asian valmisteluun liittyvät asiakirjat eivät suinkaan ole sen takia ei-julkisia, että niiden pohjalta tehdään uutta valmistelutytä.

Esimerkki kunnallishallinnosta riittänee valaisemaan asiaa. Lautakunnan esitys saatetaan edetä kunnanhallituksen kautta aina valtuustoon asti. Pääsäännön mukaan lautakunnan esitys on siitä hetkestä asti julkinen asiakirja, kun lautakunnan pöytäkirja on allekirjoitettu ja tarkastettu. Ei voida edes kuvitella sellaista tilannetta, että asia olisi julkisuuden ulkopuolella siihen asti, kun lopullinen päättäjä eli valtuusto on tehnyt asiasta päätöksen.

Tässä tulee myös esiin lakiin liittyvän viranomaiskäsitteen määrittelemisen ja siihen liittyvät ongelmat. Lautakunta on viranomainen lain tarkoittamassa mielessä samoin kuin hallitus tai valtuusto. Sen sijaan kaupunginjohtaja ei ole, niin kuin oikeuskanslerin mielenkiintoisesta ratkaisusta kaupunginjohtaja Ilaskiven kohdalla muutama vuosi sitten kävi ilmi.

En halua lähteä esittelemään kaikkein pahimpia mahdollisia eteen tulevia vaihtoehtoja, mutta käytännössä esityslistan postittaja saattaisi nykyisen lain säännöksiin valossa joutua jossakin tilanteessa syytetyksi ei-julkisen tiedon luvattomasta paljastamisesta, koska viranomainen eli lautakunta tai hallitus ei ole nimenomaan erikseen antanut lupaa juuri sen asiakohdan julkistamiseen, joka saattaa sisältyä esityslistaan. Nykyisen lain konstruktio, nimenomaan asiakirjajulkisuuslain, ei lainkaan vastaa nykykäytäntöä ja nimenomaan vaatimusta mahdollisimman aikaisessa vaiheessa tapahtuvan tiedottamisen suhteen. Sen takia asiakirjajulkisuuslain uudistaminen on laajan julkisuuden toteuttamisen kannalta aivan välttämätön asia.

Ed. Björkstrand (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Muodolliselta kannalta on täysin mahdollon ajatus, että valiokunta käsitellessään rikosoikeuden alaan kuuluvaa asiaa olisi yhtäkkiä ryhtynyt käsittelemään ja

muuttamaan julkisoikeuden puolelle kuuluvaa täysin valmistelematonta lainsäädäntöä. Tämän absurдитеetin sijasta valiokunta on selkeästi ilmaissut käsityksensä julkisuuslainsäädännön tilasta ja pitänyt välttämättömänä hallinnon avoimuutta ja julkisuuslainsäädännön korjaamista. Minä luotan sen selvityksen pohjalta, jonka valiokunta on saanut, siihen, että hallitus pikaisesti ryhtyy näihin toimiin ja että me saamme palata tähän asiaan siinä yhteydessä, johon se luonnollisesti kuuluu.

Ed. Pohjola (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Saman suuntaisesti kuten lakivaliokunnan puheenjohtaja Björkstrand totesi, meillä oli käsiteltävänä valiokunnassa virkarikoslainsäädännön uudistaminen, jossa asiakirjan julkisuus on vain yksi kohta. Siinä yhteydessä tähän vanhentuneeseen asiakirjan julkisuuslakiin kiinnitettiin huomiota. Valiokunta otti tähän kantaa ja edellyttää jatkossa, että hallinnon avoimuutta lisätään ja tätäkin lainsäädäntöä tullaan uusimaan. Käsitakseni mukaan valiokunta on tässäkin asiassa toiminut niissä puitteissa ja mahdollisuuksiensa rajoissa kuten pitää.

Ed. Andersson: Arvoisa puhemies, herr talman! Täällä oli eilen tämän lain ensimmäisessä käsittelyssä mielenkiintoinen ja kiivaskin väittely virkarikoslainsäädännön uudistamisesta. Oikeusministeri Louekoski, lakivaliokunnan puheenjohtaja ed. Björkstrand ja muutama juristi niin vakuuttavasti puhuivat siitä, että tämä virkarikoslainsäädännön uudistaminen ei merkitsisi mitään lisäsalailua julkishallintoon, että minä vedin takaisin puheenvuoroni eilen ja olin sitä mieltä, että tämä kaikki on minun maallikkojärkeni vainoharhaisuutta.

Kuitenkin aamulla kun tulin töihin, postilokerossa oli paperi, josta kyllä eilenkin joku mainitsi, missä Valtionhallinnon tiedottajat ry. ja Kunnalliset tiedottajat ry. ilmaisevat pelkonsa siitä, että tämä uusi lainsäädäntö merkitsisi sitä, että varsinkaan alemmat virkamiehet eivät enää uskaltaisi tiedottaa asioista, vaan tiedottaminen siirtyisi muuttaman harvan korkean virkamiehen tehtäväksi. Kun samalla ajatellaan, että vapaakuntakoelu on merkinnyt lautakuntien lakkauttamista ja maallikkojen määrän pienenemistä kunnallishallinnossa, niin nämä kaksi yhdes-

sä eivät ainakaan mielestäni merkitsisi sitä lisääntynyttä avoimuutta yhteiskunnassa, mistä niin paljon on viime aikoina puhuttu.

Rikoslainsäädäntö on kaikissa yhteiskunnissa ehdottoman poliittinen kysymys. Rikoslain avulla käytetään yhteiskunnallista valtaa, jaetaan yhteiskunnallista syyllisyyttä ja osoitetaan hyväksyttävän käyttäytymisen rajat. Virkarikoksiin sovellettuna tämä huomautus on vieläkin osuvampi. Julkisen vallan toimintaedellytykset, kansalaisten oikeudet sekä talouselämän intressit asettavat kaikki omina asiaryhminään vaatimuksia virkamiesten hyväksyttävälle toimintamuodoille. Virkamieskunnan varaan, jonka lahjottavuus olisi ilmeinen, ei voitaisi luoda ennakoitavissa olevaa ja lain määräyksiin pohjaavaa hallintoa. Lahjontaa koskevat virkarikoslainsäännökset ovat yhteiskunnallinen voimavara, jolla hallinnon toimintaedellytyksiä pyritään osittain ylläpitämään.

Vastaavasti hallintotoiminnan edellytyksiin vaikutetaan virkamiesten salassapitorikoksia koskevilla säännöksillä. Kysymys on sekä julkisista että yksityisistä salaamistarpeista, joita näillä säännöksillä pyritään suojaamaan. Salassapitovelvollisuuden yksityiskohtia säännellään lukuisissa eri laeissa. Oikeusministeriön tietojen mukaan tällaisia nimenomaisia salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevia normeja on noin 90:ssä eri säännöksessä.

Virkamiehen salassapitorikosten tunnusmerkistön entistä yksityiskohtaisempi kirjaaminen rikoslakiin on sinänsä tietenkin myönteinen toimenpide. Myönteistä on myös entistä selkeämpi eron tekeminen salaisen ja luvanvaraisesti julkisen aineiston välillä.

Yleisten asiakirjain julkisuudesta 1950-luvulla annettu laki, jonka säännöksiä asiakirjajulkisuudesta on käytetty esityksen pohjana, on kuitenkin, kuten täällä on mainittu, auttamattoman vanhentunut. Asiakirjojen julkisuuslain mukaanhan esimerkiksi poliisin ja syyttäjistön esitutkinta-aineisto ennen oikeudenkäynnin alkua ja virkamieskunnan kaikkia kansalaisia koskeva päätösvalmisteluaineisto ovat samalla tavalla ei-julkisia, eli niistä saa tietoa vain viranomaisen luvan perusteella.

Kun yhteiskunnan yleisessä asenneilmais-
tossa ja jopa osittain muualla lainsäädännös-
sä on omaksuttu avoimen yhteiskunnan pe-
lisäännöt, joiden mukaan ennen päätöksen-

tekoa on voitava keskustella tulevista yhteisistä ratkaisuksista, ei päätöksentekoon tähtäävän valmistelun salaaminen vastaa 80-luvun suomalaisen yhteiskunnan kehitysvaatimuksia. Ei-julkisuus hallinnossa johtaa virkamiehiä umpimielisyyteen ja tiedotuskielteisyyteen, aivan niin kuin Valtionhallinnon ja Kunnalliset tiedottajat toteavat tässä kirjelmässään.

Hyvänä esimerkkinä hallinnon kielteisyydestä julkisuutta kohtaan on valtiosihteeri Teemu Hiltusen paimenkirje 31.3. kuluvaan vuotaa valtiovarainministeriön virkamiehille veroastetta koskevasta tiedottamisesta. Lyhyessä määräyksessä asian tiedottaminen alistetaan valtiosihteerin, siis itse Teemu Hiltusen, vahvistettavaksi. Päätöksen perustelut ovat mielenkiintoiset: "Jotta valtiovarainministeriön ulkopuolelle ei pääsisi epätarkoituksenmukaisia" — huom! — "laskelmia, on tiedot ja ennusteet veroasteesta vastedes saatettava virkatietä finanssipolitiikan johtoryhmään valtiosihteerin vahvistettavaksi." — Tämä mielestäni ei ole kyllä mitään avointa suhtautumista tiedottamiseen ja hallitsemiseen.

Arvoisa puhemies, ärade talman! Vaikka lakivaliokunnassa toimivat hallituspuolueiden edustajat ovat itsekin havainneet hallituksen alkuperäiseen esitykseen sisältyneen salassapitorikossäännöksen epäonnistuneisuuden ja muuttaneet esitystä, heidän rohkeutensa ei valitettavasti riittänyt koko ongelman tunnustamiseen.

Kun valiokunnan enemmistö perusteluissaan myöntää asiakirjojen julkisuuslainsäädännön vanhentuneisuuden ja sen aiheuttamat epävarmuustekijät hallinnon tiedottamisen kannalta, he ovat kuitenkin kirjoittaneet lakiin uuden 6 §:n asiakirjojen luvattomasta paljastamisesta. Tässä säännöksessä on suora viittaus yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain luvanvaraisesti julkisiin asiakirjoihin ja niistä luvattoman tiedon antamiseen.

Mielestäni, arvoisa puhemies, eduskunnan tulee edellyttää hallitukselta pikaisia toimenpiteitä julkisuuslainsäädännön uudistamiseksi niin, että voitaisiin riittävästi turvata päätösvalmistelun julkisuus on avoimuus.

Ed. Paloheimo: Arvoisa puhemies! Tässä lakiesityksessä on kaksi kohtaa, joita on ehkä syytä selvittää hieman.

Ensin lyhyesti siitä, mitä on pidetty lahjo-

misena ja lahjuksen vastaanottamisena. Lahjominen ja lahjuksen vastaanottaminen on määritelty rangaistavuudeltaan samanasteiseksi tässä lakiesityksessä, ja valiokunnassa käytiin pitkä keskustelu siitä, että lahjuksen vaatiminen on kuitenkin aina ankarammin rangaistava teko kuin sen antaminen, tarjoaminen tai vastaanottaminen. Varsinaiseen lakiesitykseen tästä ei tullut muutosta, mutta mietintöön tuli tästä selvä merkintä.

Toinen kysymys on sitten paljon puhuttu 40 luvun 6 §, joka vastalauseessa on esitetty poistettavaksi. Mielestäni kaikki ne perustelut, joita ed. Anderssonkin äsken esitti, ovat erittäin oikeutettuja. Pitäisi pyrkiä suurempaan avoimuuteen erityisesti sellaisissa tapauksissa, joissa on kysymys esimerkiksi ministeriöissä valmisteltavista lakiesityksistä tai sitten jossakin kunnassa tehdyistä suunnitelmista, jotka koskevat kuntalaisia erityisesti ja liittyvät esimerkiksi kunnan ympäristön muuttumiseen, metsien kaatamiseen, uusien rakennushankkeitten alustavaan suunnitteluun jne. Kaikkien näiden kohdalla on erittäin perusteltua, että pyrittäisiin mahdollisimman suureen avoimuuteen asiakirjojen julkisuudessa.

En ole kuitenkaan allekirjoittanut vastalauseita siitä syystä, että on eräs asiakirjojen ryhmä, joiden kohdalla tällaista julkisuusmenettelyä ei voida soveltaa, ja ne ovat tarjoukset, joita kunnille annetaan. Ne ovat ei-julkisia asiakirjoja. Mikäli tämä pykälä poistettaisiin, tietojen levittäminen niistä ei olisi rangaistava teko, ja tällä tavoin hyväksyttäisiin se, mikä tälläkin hetkellä on fakta monissa kunnissa, että tarjouksista vuotaa tietoja kilpailijoille ennen kuin sopimukset on tehty. Tällainen tapa johtaa siihen, että viranomaisten ja tarjousten tekijöiden välillä ei vallitse sellaista luottamusta, joka pitäisi vallita.

Tästä syystä, herra puhemies, tätä pykälää ei voida poistaa, mutta se pitää muotoilla uudelleen, ja tulen esittämään tämän lain yksityiskohtaisessa käsittelyssä, joka on ilmeisesti ensi tiistaina, uuden ehdotuksen tämän pykälän muotoiluksi.

Ed. Varpasuo (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Paloheimon tulkinta tarjouksesta oli hyvin mielenkiintoinen eikä kyllä vastaa asiakirjajulkisuuslain käsitystä tästä asiasta. Nimittäin tarjousasiakirjat ovat

ns. suljettuja lähetyksiä, jotka pitää avata tietynä kellonaikana, kun ne ovat saapuneet. Ne pitää pitää suljettuna siihen asti, ja sitten niistä tehdään avaamispyytäkirja, eli näitten asiakirjojen takia ei suinkaan tarvitse ei-julkisten asiakirjojen säännöstä tällä tavalla määritellä kuin se nyt on määritelty. Niissä on täysin vakiintunut käytäntö, ja ne myös määritellään eri tavalla kuin kaikki muut asiakirjat.

Ed. Paloheimo (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Varpasuolle: Käytäntö Suomen kunnissa poikkeaa huomattavasti toinen toisistaan eikä suinkaan ole sama kuin esimerkiksi Helsingissä, ja monissa kunnissa on normaalina käytäntönä, että virkamiehet kertovat tarjoajille toisten tarjoajien tarjousten sisällöistä ennen kuin sopimus tehdään.

Ed. Varpasuo (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ei se, että jossakin on huonoa hallintokäytäntöä ja virkamiehet eivät hallitse sitä asiaa, jota heidät on pantu hoitamaan, tarkoita sitä, että meidän pitäisi niillä edellytyksillä lähteä tekemään huonoa lainsäädäntöä.

Ed. Niinistö: Herra puhemies! Minusta tuntuu, että tässä on tyyppiesimerkki sellaisesta asiasta, jossa yleiset tunnelmat johtavat käsityksiä aika lailla harhaan. Mehän olemme kaikki lukeneet, että — kuulemma, muka — virkarikoslainsäädännön uudistus jotenkin aiheuttaisi lisähaittaa tiedottamiselle. Tulin eilen huomanneeksi ensimmäisessä käsittelyssä, että monille kansanedustajillekin niissä ryhmissä, joiden taholta on jätetty eriyvä mielipide, oli täysin epäselvää se, että eriyvä mielipide itse asiassa on täysin samanmielinen valiokunnan enemmistön kanssa. Siis yleiset tunnelmat olivat saattaneet myös tässä salissa mielipiteitä aika lailla harhaan.

Voidaan tietysti ajatella, mistä tähän lakiin tällainen huono pohja ilmestyi, eikä ole kovin vaikeata jälkiä löytää. Kun viime syksynä hallitus antoi esityksensä, sitä kritisoitiin varsin voimakkaasti. Kritiikin suunta oli kuitenkin aivan toinen kuin tällä hetkellä. Silloin puhuttiin lähdesuojan muuttumisen vaarasta. Silloin puhuttiin siitä, että ei-julkinen asia tulisi kriminalisoiduksi, eli tämä esitys lisäisi kriminalisointia. Lakivaliokunta

poisti molempiin näihin kysymyksiin liittyvät ehkä tulkinnanvaraiset kohdat hallituksen esityksestä. Ei ole ollenkaan selvää, että hallituksen esitys olisi edes johtanut pelättyihin tuloksiin. Mutta kun asiasta se kuva saatiin, että virkarikoslaki tukkii suita, sitten päätettiin, että se tukkii, vaikka sitä kuinka muutettaisiin.

Uusi kritiikki, joka nyt on nousemassa, on täysin asiallista, mutta se ei liity virkarikoslakiin. Joka ainoa täällä kriittisen puheenvuoron esittänyt kansanedustaja on selvästi ollut sitä mieltä, että yleisten asiakirjojen julkisuudesta annettua lakia olisi korjattava, mutta se ei käy virkarikoslainsäädännön yhteydessä.

Otan ihan käytännön esimerkin. Ed. Varpasuo viittasi erääseen tieteisopissa esitettyyn mielipiteeseen, että ei-julkisen asiakirjan tietojen paljastaminen tulisi dekriminialisoida. Tässä on aikamoinen paradoksi. Mikä on sellainen ei-julkinen, jonka saa vapaasti paljastaa? Tämä juuri osoittaa, ettei virkarikolaisa voida lähteä yhtäkkiä ottamaan tuollaisia reippaita kannanottoja, mutta sen sijaan julkisuuslainsäädännössä voidaan kyllä reippaasti säätää, että jokin asia, joka nyt on ei-julkinen, olisikin myöhemmin julkinen.

Ed. Varpasuo kiinnitti huomiota myös valiokunnan mietintöön ja kertoi, että siellä on eräs paha tulkintavirhe, että siellä edelleen puhutaan ei-julkisesta asiasta. Se näyttää pitävän todella paikkansa. Valiokunta on kuitenkin hyvin ponnekkaasti ja johdonmukaisesti itse lakitekstissä ja muilta osin mietinnössään pyrkinyt mahdollisimman kauas eroon hallituksen esityksessä käytetystä sanonnasta ei-julkinen asia, ja valiokunta käyttää johdonmukaisesti termiä tieto ei-julkisesta asiakirjasta.

Ed. Andersson kiinnitti huomiota uuteen rangaistussäännökseen, 40 luvun 6 §:ään. Oletan, että hän tietää, että myös eriyvässä mielipiteessä on tosiasiallisesti aivan saman sisältöinen rangaistussäännös. Se vain sattuu olemaan asiakirjan julkisuuslain 27 §:ssä. Tässä ei siis todellakaan tapahdu tuossa suhteessa muutosta.

Sain ed. Jäätteenmäeltä eilen kuulla, että asiakirjojen julkisuuslainsäädäntöä on valmisteltu joskus hallituksessa niin pitkälle, että siitä on olemassa luonnos, jonka olen tänään pikaisesti lukenut. Minusta tämä on aika hyvä luonnos. Ehdottaisin, että lähti-

simme vaikka yhdessä tekemään siitä lakialoitetta.

Ed. Andersson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Niinistölle sanoisin, että en lainkaan epäile hänen eilis- ja tämänpäiväistä väitettään siitä, että tämä ei merkitse juridisesti mitään huononnusta nykytilanteeseen. Nyt on vain niin, että tällä hetkellä on ollut lainsäädäntö, joka on ollut obsoleettista, jota ei ole käytetty. Kukaan ei ole välittänyt siitä. Julkishallinnossa olevat ihmiset, kunnanvaltuutetut, lautakunnan jäsenet jne., ovat luottaneet omaan harkintaansa, ja kaikki on mennyt hyvin. Nyt tulee rikoslain uusiminen, joka nimenomaan nostaa kaikki nämä asiat esille. Se tulee käytännössä psykologisella tasolla merkitsemään sitä, että lisää varovaisuutta aivan varmasti tulee olemaan julkishallinnossa tiedottamisen kohdalla.

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puhemies! Aioin sanoa saman, minkä ed. Andersson edellä totesi, joten sitä ei ole aihetta toistaa. Me tulemme kannattamaan yksityiskohtaisessa käsittelyssä keskustapuolueen ja SKDL:n esittämiä muutosehdotuksia.

Tässä yhteydessä haluaisin todeta myös asiakirjojen julkisuutta koskevasta laista kannanottona sen, että nimenomaan sitä tulisi muuttaa. On erittäin aikansa elänyttä tämä salailumentaliteetti, mikä meillä on. Tässä yhteydessä haluaisin valottaa sitä kansanedustajan, ja nimenomaan oppositiokansanedustajan, näkökulmasta yhden esimerkin avulla.

Sosiaalivaliokunnassa käsitelimme hallituksen kertomusta. Valiokuntahan on edellyttänyt lastensuojelulaista selontekoa, ja hallitus on nyt valmistelemassa lastensuojelulain muutosta ja myös selontekoa. Mutta pyynnöstä huolimatta valiokunta ei voinut saada hallituksen valmista lakiluonnosta käyttöönsä, meille vain suullisesti siitä kerrottiin. Samanaikaisesti kuitenkin lakiluonnos on ollut laajalla lausuntokierroksella kunnissa ja asiantuntijoiden piirissä, mutta kansanedustajille sitä ei voitu antaa. Erittäin omalaatuisiin tilanteisiin tämä johtaa.

Mielestäni pitäisi muuttaa säännöksiä niin, että kansanedustajien olisi mahdollisuus saada hallituksen lakiluonnokset käyttöönsä. Erityisesti nyt, kun taas budjettia valmistel-

laan, mielestäni olisi tärkeää, että budjetin valmisteluun olisi mahdollisuus myös kansanedustajien tutustua.

Ed. Niinistö (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Anderssonille lausuisin, että tähän on kyllä toinenkin näkökulma. Onko kovinkaan hyvä perustilanne sellainen, että meillä on jokin rangaistussäännös, joka on aika lailla sekava ja jota ei paljon ole käytetty, yhtäkkiä kuitenkin yksittäistapauksessa käytetään reippaasti? Kyllä selkeä systeemi ainakin näin juristin silmin on aina selkeä systeemi.

Saattaa olla, että tällainen vaikutus on olemassa, johon ed. Andersson viittasi. Meillä on kuitenkin käytännön esimerkki tielikennelain puolelta. Aikanaan rattijuopumusta koskevat säännökset nostettiin tieliikennelaista rikoslakiin. Ei näy tulleen sellaista vaikutusta, että rattijuopot olisivat siitä säikähtäneet.

Ed. Björkstrand: Arvoisa puhemies! Ei se seikka, että jokin asia herättää kentällä pelkoja väärän informaation takia, voi johtaa sellaiseen tilanteeseen, että tehdään huonoa, valmistelematonta lainsäädäntöä. Ainoa oikea keino on tietysti tehdä hyvää lainsäädäntöä ja sen jälkeen informoida siitä, mitä siinä todella tarkoitetaan ja mihin sitä käytetään.

Ed. Soininvaara merkitään läsnä olevaksi.

Oikeusministeri Louekoski: Herra puhemies! Muutama minuutti sitten käydyssä keskustelussa herra puhemiehen kanssa hän sanoi, että minulla on tainnut neula juuttua paikalleen ja levy pyörii samalla kohtaa. Näin täytyy todeta myös muutamien edustajien puheenvuoroista. Samaa levyä pyöritetään, ja minä yritän jälleen vastata.

Ed. Varpasuo sanoi, että asiakirjojen julkisuudesta annetut säännökset eivät lainkaan vastaa nykyisen yhteiskunnan tarpeita. Ed. Varpasuo on eräiltä osin oikeassa ja hyvin merkittävältä osin väärässä. Jos ed. Varpasuo käy lääkärin tutkimuksessa, saako ed. Varpasuon tutkimustulokset virkamiesten toimesta levitellä maailmalle? Saako ne asia-

kirjat antaa julkisuuteen? Ei. Saako sen asian kertoa julkisuuteen, mitä niistä asiakirjoista on käynyt ilmi?

Jos minä teen kauppoja Espoon kaupungin edustajana ed. Anderssonin kanssa ja tähän kauppaan sisältyy kaupungin antama takaus tietystä summasta, saako, ed. Andersson, virkamies kertoa sen ulos, jolloin myyjä tietää, mitkä tulevat olemaan vähintäänkin ne ehdot, joilla myyjä voi toimia? Se ei ole ed. Anderssonin edun mukaista. Siitä syystä niitä asiakirjoja ei saa antaa julkisuuteen eikä sitä asiaakaan kertoa.

Tämä julkisuus- tai ei-julkisuuslainsäädäntö on kirjoitettu tavallisten kansalaisten ja kuntalaisten suojaksi. Tämä näkökohta kannattaa muistaa silloin, kun pidetään palopuheita julkisuuden lisäämisen puolesta. Eivät asiat ole salaisia tai ei-julkisia muuten vain, vaan ne ovat jostakin tärkeästä syystä, ja mistä syystä, siihen lainsäädäntöön tällä hallituksen esityksellä ei lainkaan puututa. Koko se lainsäädäntö, joka määrää, mitä asioita on pidettävä salassa, on nyt käsiteltävän hallituksen esityksen ulkopuolella. Tämän on valiokunnan herra puheenjohtaja, ed. Björkstrand, äsken ed. Niinistö ja monet muut eduskunnassa moneen kertaan todenneet. Sitä lainsäädäntöä ei muuteta mitenkään, vaan se pysyy ennallaan. (Ed. Helle: Eikö ole syytä puuttua?)

Nyt muutetaan säännöksiä siitä, mitä seuraa, jos tätä muuttumattomana pysyvää lainsäädäntöä rikotaan. Ed. Andersson totesi hyvin sattuvasti, että tässä on kysymys siitä, mihin vedetään hyväksyttävän tai hylättävän käyttäytymisen raja. Juuri siitä on nyt kysymys. Miten se raja vedetään? Aikaisempia ankaria rangaistussäännöksiä lievennetään. Raja pysyy ennallaan, mutta moitittavan käyttäytymisen arvosteluasteikko oleellisesti alenee.

Tästä on kysymys. Sen takia minä en ole voinut ymmärtää niitä puheenvuoroja, joissa sanotaan, että tämä rikosoikeudellinen muutos lisäisi salailua. Ei se voi lisätä. Päinvastoin se lisää avoimuutta, jos on lisätäkseen. Sitä paitsi siinä tapauksessa, että rikotaan salassapitosäännöksiä, jotka ovat aivan muualla lainsäädännössä kuin nyt esillä olevassa tekstissä, rangaistus laiminlyöntitapauksissa on oleellisesti nykyistä lainsäädäntöä lievempi. Tämä on syytä muistaa.

Sitten vielä ottaisin esille toisen tärkeän

jaon, joka myös on pidettävä mielessä. Tässä keskustelussa ennen muuta koko eduskuntakäsittelyn aikana on kiinnitetty huomiota oikeastaan vain yhden tyyppiisiin asiakirjoihin ja asioihin, joita tulee pitää nykyisten säännösten mukaan poissa julkisuudesta. Ne ovat enimmäkseen ministeriöitten taikka kuntien sellaisia valmisteluasiakirjoja tai niihin perustuvia asioita, joita tavan mukaan aikaisemmin on pidetty ei-julkisina tai suoraan salaisina. Koko muu asiakirja- ja asiaviidakko, joka on pidettävä poissa julkisuudesta, siis yksityisen kansalaisen suoja, on jäänyt lähes kokonaan huomiota vaille, ja se on kuitenkin pääasia.

Oikeusministeriön ja hallituksen puolesta olen moneen kertaan todennut, että julkisista asiakirjoista annettuja säännöksiä ollaan nyt nimenomaan julkisia päätöksiä valmistavien asiakirjojen ja asioiden osalta kokonaan uudistamassa. Eli se pelko, että tämäkään hallitus ei tekisi asiassa mitään, on aivan turha. Valmistelutyö on ollut oikeusministeriössä käynnissä jo pitemmän aikaa. Jos hallitus sopuisasti jaksaa istua vielä jonkin aikaa, ehkäpä tämä eduskunta saa käsitellä asiakirjojen julkisuuslain, jossa poistetaan niitä muodollisia säännöksiä ja avataan muodollisestikin entistä enemmän julkisuuteen asioita.

Ed. Andersson totesi, että hallinnossa nyt pelätään, että uutta, selvälle suomen kielelle kirjoitettua lain säännöstä tultaisiin sovelmaan. Tähän pelkoon minä en usko, vaikka Valtionhallinnon tiedottajat ry. ja Kunnalliset tiedottajat ry. näyttävät asiaa pelkäävän. Minullekin on jaettu tällainen tiedote asiasta. Tämä on siinä mielessä mielenkiintoinen, että tämä on sisäisesti täysin ristiriitainen.

Tässä todetaan mm., että hallituksen esitys ja täällä nyt mahdollisesti hyväksyttävä laki keskittäisi keskenään asioista tiedottamisen korkeimmalle virkamiesjohdolle ja tekisi alemmista virkamiehistä, mm. tiedottajista ikään kuin rikollisia, jos he tietoja antavat ulos. Tässä on paha ajatuksen niksahdus. Ei korkeakaan virkamies saa salaisista asioista kertoa, ei korkea eikä alemmassa virka-asemassa oleva. Ei tässä ole perustetta. Jos korkeassa virka-asemassa oleva virkamies kertoo salaisia tietoja ulos, hän on samanlaisen, ellei ankaramman vastuun alainen kuin alemmassa asemassa oleva virkamies. En ryhdy muuten tätä julkilausumaa analy-

soimaan, mutta tässä on ilmeisestikin tuota pelkoa olemassa, johon ed. Andersson viittasi.

Mitä tulee korkeisiin virkamiehiin ja salaisiin asioihin, meillähän on muistissa viikon takainen tapahtuma. Kun korkein oikeus salaisessa äänestyksessä käsitteli korkeimman oikeuden presidentin nimittämisasiaa, niin eikös se ollut jossakin päivälehdessä muutaman päivän kuluttua. Vuoto on tapahtunut hyvin korkealla virkamiestasolla, mutta ei siitä aiheudu mitään syytetoimia tai muita. (Ed. Helle: Miksi se äänestys oli salainen?) — Ei olisi pitänytkaan, minä vain kerron esimerkin, miten näihin salaisiin asioihin nykyisin hallinnossa suhtaudutaan. (Min. Vennamo: Isot herrat selviävät aina helpommalla kuin pienet herrat!) — Pienet herrat selviävät tällaisista asioista, ed. Vennamo, aivan yhtä hyvin kuin suuretkin.

Toisin sanoen nyt käsitellyssä olevan esityksen hyväksyminen on paikallaan rikosoikeudellisista ja virkamieslainsäädännöllisistä syistä. Julkisuuden kehittäminen julkishallinnossa on toinen asia, joka hallituksessa on nyt valmisteilla. Siihen ehdimme palata.

Ed. Jäätteenmäki: Arvoisa puhemies! Päätin, että en tänään osallistu keskusteluun, mutta nyt on pakko osallistua.

Kukaan meistä ei ole esittänyt, että näitä 395 salassapitosäännöstä muutettaisiin, jotka koskevat esimerkiksi sosiaalipuolella julkista taloudellista etua, yksityisen taloudellista suojaa tai yksityisyyden suojaa tai luottamuksen suojaa. Olemme vastalauseessamme kiinnittäneet huomiota ainoastaan siihen, että tämä valmistelu on liian kapea-alaista ja tällaista yleistä mielenkiintoa herättävistä asioista ei voida keskustella etukäteen, koska virkamiehet eivät voi näistä antaa tietoja eivätkä aina myöskään poliitikot.

Kiinnittäisin huomiota nimenomaan siihen, että tällä lakiesityksellä tullaan vaikeuttamaan myös kunnallisten luottamushenkilöiden ja kansanedustajien työtä.

Lisäksi haluaisin kiinnittää huomiota kunnalliseen hierarkiaan ja siihen, että tämä tulee johtamaan siihen, että nämä suuret päälliköt tulevat varmasti pitämään asiat ja varsinkin tiedottamisen hyvin voimakkaasti omassa käsissään, ja alempia virkamiehiä kielletään sitten keskustelemasta ja antamas-

ta asioista julkisuuteen tietoa. Tätä kautta sitten nämä suuret herrat voivat olla hyvin julkisystävällisiä ja avoimia, ja vastaavasti sitten ne, jotka asioista hyvin paljon tietävät, nämä alemmat virkamiehet, eivät uskalla asioista puhua.

Ed. Soininvaara: Herra puhemies! Minusta tässä käy sillä tavalla, että yhden tarpeellisen asian varjolla toteutuu asioita, joiden ei pitäisi toteutua. Jos puhutaan vaikka kunnallisista luottamusmiehistä, niin heillä on usein mahdollisuus tosiaankin paljastaa asioita, joita missään tapauksessa ei saa paljastaa. He voivat tällä tavoin hankkia taloudellista hyötyä itselleen tai kaverilleen. Tällaisista tapahtuu hyvin paljon; kerrotaan kaavoitussuunnitelmista rakennusliikkeille tms. Toinen vaihtoehto on, että sosiaalilautakunnan ihmiset kertovat esimerkiksi henkilön sairauksista tai kotioloista tms. Nämä ovat ehdottomasti tuomittavia.

Mutta tämän saman lainsäädännön alla kielletään myös kertomasta sellaisista asioista, jotka ovat tavallaan salaisia sen takia, etteivät julkisuutta kestäkään, ja estetään kansalaisia saamasta tietoa selvästi heitä koskevista asioista, jotka ovat vasta valmistelun alla. Jos tämän sanktiointia terävöitetään, (Ed. Niinistö: Lievennetään!) se johtaa siihen, että ihmiset pääsevät keskustelemaan ja toimimaan asioissa vasta siinä vaiheessa, kun niihin puuttuminen on kerta kaikkiaan myöhäistä.

Jos on niin, että tosiasiallinen lainsäädännön tila on tällä hetkellä ankarampi ja se tässä lievenee, se on hyvä. Mutta nämä kaksi seikkaa pitäisi ehdottomasti käsitellä eri tavoin, ja pitäisi kokonaan poistaa sellainen päätöksentekijän suoja ikävältä julkisuudelta, joka tähän samanaikaisesti liittyy.

Ed. Helle: Arvoisa puhemies! On tietysti aivan oikein ja kunnioitettavaa, että oikeusministeri on täällä puolustamassa hallituksen lakiesitystä omalta toimialaltaan. Mutta kuitenkin puheenvuorojen jälkeenkin jää epäily, että asiat eivät ole kuitenkaan niin ongelmattomia kuin oikeusministeri kuvasi. Korviini jäi ministerin suusta sellainen lause, että "en usko, että tätä lakia kuitenkaan käytetään", siis tarkoittaen rangaistuspykälää. Toisaalta silloin herää kysymys, miksi sellaista säädetään, jos kerran tämän tapai-

nen asenne on olemassa. Sillä on joka tapauksessa käytäntöä sitova merkitys, siis julkisen keskustelun sulkemista tämä merkitsee.

Mitä tulee korkeampien ja alempien virkamiesten tiedotusmahdollisuuksiin, niin kyllä kai tosiasia on se — esimerkkinä Hiltusen viime viikkojen kirje, jolla hän sanoi, ettei virkamiesten tule puuttua tiettyihin asioihin — että tämän tapaiseen menettelyyn annetaan tavallaan valtuuksia tämän lainsäädännön puitteissa.

En kuullut oikeusministeriltä kannanottoa siihen suuntaan, kun täällä on kysytty esimerkiksi budjetin valmistelun tietojen saannista. En voi ymmärtää, että esimerkiksi valtion budjetin valmistelussa on sellaisia asioita, jotka edellyttäisivät salassa pitämistä tai ei-julkisena pitämistä. Vastaavasti myös kunnallisella puolella, ja kunnallisella puolella julkisuus toimiikin paremmin. Eli on varmasti ...

Puhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. Haavisto: Herra puhemies! Kiinnitin huomiota samaan asiaan kuin ed. Helle. Kun ministeri Louekoski kertoi, että laissa jo nyt on kuollut kirjain asiakirjojen julkisuuden osalta, niin miksi se kuollut kirjain pitää siirtää uuteen lakiin ja edellyttää, että se toimii uudessakin laissa kuolleen kirjaime-na?

Vielä olisin kiinnittänyt huomiota samoihin näkökohtiin, joita edustajat Varpasuo ja Andersson ovat tuoneet esiin, että käytännössä sekä ministeriötasolla että kuntien tasolla virkamiehet tulevat paljon varovaisemmiksi. Olen itse kansanedustajana ilmeisesti sitten rikoksen kautta hankkinut tietoja sellaisista asioista, kuin mikä mahtaa olla Puolasta tulevien kivihiililastien rikkipitoisuus. Se on asia, joka on salaisissa tarjouskirjoissa esillä, ja se on ilmeisesti tieto, jota eivät asianomaisten lautakuntien jäsenet saisi julkisuuteen vuodattaa. Mielestäni se on kuitenkin yleishyödyllinen tieto, että me tiedämme, miten rikkipitoista hiiltä Puolasta tänne tulee. Taikka olen jostakin yksittäisestä asiasta ministeriöstä kysynyt, mahtaako ministeriön omassa esityksessä valtiovarainministeriölle olla tämän ja tämän kohdan osalta jotakin esitystä, ja virkamies on tässä tapauksessa tiedon minulle vuotanut. Ilmeisesti

tämäkin on ollut rikollinen teko. En todellakaan toivo sellaista lainsäädäntöä, jossa tätä edelleen kriminalisoidaan.

Ed. Kauppinen: Arvoisa puhemies! Herra ministerille voisin todeta, että kyllä lääkäriissä käyntiin ja sairauskertomukseen liittyvää salaisuutta nähdäkseni käsitellään ihan eri laissa kuin siinä, mikä nyt on käsittelyn alaisena.

Toisekseen, mitä herra ministeri mainitsi repliikkiin, että pienet herrat pärjäävät siinä kuin suuretkin, niin se riippuu hyvin paljolti siitä, kuinka aroille isomman varpaille talletaan.

Mitä salassapitokeskustelulla jo sinänsä saattaa olla vaikutusta, niin sillä on muutaakin vaikutusta kuin pelkästään lakiin liittyvä vaikutus. Näkisin, että se on omiaan tuomaan epävarmuutta alemmassa asemassa olevien virkamiesten tasolle nimenomaan tietojen antamisen suhteen. Huolestuttavana pidän erityisesti sitä, että tällä tavalla vaikeutuvat ratkaisevasti luottamushenkilöiden toimintamahdollisuudet saada nimenomaan riittävän ennakkoon tietoa, niin että pystyy asioihin vaikuttamaan. Näin ollen voisin todeta, että valitettavasti tässä ilmeisestikin byrokratia tulee lisääntymään.

Ed. Varpasuo: Arvoisa puhemies! Ministeri Louekoski halusi tahallisesti hiukan sekoittaa asioita. Kukaan ei ole todella arvostellut salassapitoon liittyviä säännöksiä nimenomaan niiltä kohdin, jotka nyt tälläkin hetkellä ovat selkeästi lainsäädännössä salassa pidettäviä, kuten yksityisen terveydentilaan liittyvien asiakirjojen julkistaminen. Kukaan ei ole esittänyt siitä kohdasta mitään suurta kritiikkiä.

Sen sijaan laaja kritiikki, toistettakoon se nyt vielä, liittyy nimenomaan ei-julkisten asiakirjojen tietojen paljastamiseen. Minun nähdäkseni julkinen yleinen intressi olisi ilman muuta se, että niiden asiakirjojen määrä tehtäisiin mahdollisimman kapeaksi, jopa kokonaan poistettaisiin, eli että meillä ei olisi tällaista ei-julkisten asiakirjojen käsitettä, joka käytännössä hallinnossa useimmiten rinnastetaan salassa pidettäviin, mitä se ei suinkaan ole eikä ole tarkoitettukaan olla.

Koko julkisuusperiaatteen toteuttaminen hallinnossa ja erityisesti kunnallishallinnossa on avointa, modernia hallintoa. Siihen suun-

taan myös valtionhallinnossa pitäisi päästä, mahdollisimman laajaan keskusteluun, silloin kun asiat vielä ovat vireillä, kun niihin voidaan vaikuttaa, kun voidaan esittää eri kannanottoja.

Esimerkki nimitysäänestyksestäkin oli erinomaisen huono. Todella on suuri julkinen intressi siihen, kuka korkeimman oikeuden presidentti tulee olemaan. Siis julkinen intressi näissä periaatteissa on erittäin tärkeä ja vaalittava asia.

Ed. Aittoniemi: Arvoisa puhemies! Tämä keskustelu polveilee aika tavalla. Siitä syystä haluan ed. Jäätteenmäen puheenvuoron johdosta palata tähän alkukantaiseen asiaan eli lakivaliokunnan käsittelyyn. Lakivaliokunnan käsittelyssä keskeisenä huolen aiheena oli se, loukataanko tämän lainsäädännön kautta mahdollisesti uutissuojaa, siis lähdesuojaa, vai ei. Se oli keskeinen huolenaihe meillä koko ajan ja oli myös itselleni.

Vasta aivan loppuvaiheissa ja hyvin varovasti keskustan eduskuntaryhmän taholta tuotiin esille se asia, jota he vastalauseessaan hyvin mutkallisesti ja varsin sekavastikin käsittelevät ja todennäköisesti vain siinä tarkoituksessa, että asiaa ei olisi voitu käsitellä valiokunnassa ja että näin ollen saatiin mahdollisuus vastalauseeseen jättämiseen.

On kuitenkin todettava, että valiokunnan mietinnössä sivulla 3 oikeassa alakulmassa siitä huolimatta tähän asiaan on kiinnitetty huomiota. Se aivan muutamalla rivillä parilla kolmella ranskalaisella viivalla vastaa suunnilleen sitä samaa asiaa, mitä keskustan vastalauseessa on sanottu.

Täällä on otettu esimerkkeinä mm. devalvaatiopäätökset sellaisista päätöksistä, joita ei voida laskea julkisuuteen. Voin todeta, että kunnallishallinnossa on hyvin paljon sellaisia päätöksiä, joita ei voida laskea julkisuuteen ilman, että aiheutuu yleistä tai yksityistä tappiota. Siitä syystä, jos laajempaan julkisuuteen siinä tarkoituksessa, kuin keskustan vastalause esittää, mennään, sitä ennen on tehtävä selvä valmistelutyö siitä, mihin karsinaan itse kukin julkisen hallinnon asia ajetaan ja minkälaisilla osilla voidaan julkisuutta nykyistä enemmän lisätä, ja tehdä vasta sen jälkeen perustellut päätökset.

Ed. Anttila: Arvoisa rouva puhemies!
Ed. Haavisto omassa puheenvuorossaan nos-

ti esille varsin keskeisen ja tärkeän ongelman, ja se on kansanedustajien mahdollisuus saada tietoa valtionhallinnossa valmisteltavina olevista asioista. Minusta tämä on kysymys, jossa nimenomaan eduskunnan itse pitäisi olla aktiivinen. Me emme saa olla luomassa sellaista lainsäädäntöä, jolla viranhaltijoiden suut tukitaan silloin, kun kansanedustajat asioiden eteenpäin viemiseksi tarvitsevat tietoa. Minusta täysin kohtuuton olisi se tilanne, että jos kansanedustaja tietoja kysyy ja niitä saa, sitten luodaan lainsäädännöllä sellainen tilanne, että virkamies tietoja antaessaan syyllistyy virkarikokseen.

Ed. Jäätteenmäki: Arvoisa puhemies!
Ed. Varpasuo esitti, että pitäisi poistaa käsite ei-julkinen asiakirja. Olen hänen kanssaan tästä aivan samaa mieltä. Ehkä me voisimme aloittaa tämän sillä tavalla, että poistaisimme virkarikoksena rangaistavuuden tällaisen ei-julkisen asiakirjan tai siitä tiedon antamisen kohdalla. Toivon, että siinä vaiheessa, kun me tulemme tämän muutosesityksen tekemään, ed. Varpasuo tulee kannattamaan meidän esitystämme, koska se lisää hieman avoimuutta — myönnän, että ei riittävästi, vaan kaiken edellytys suuremmalle avoimuudelle on se, että koko asiakirjajulkisuuslaki muutetaan.

Kiinnitän huomiota, kun täällä vielä tuodaan esille devalvaatiopäätös, että lain mukaan sen valmistelu on salassa pidettävä. Aivan samalla tavalla sosiaali- ja terveydenhuoltoon ja hyvin moniin taloudellisiin asioihin liittyvät asiat ovat aivan eri määräysten mukaan salassa pidettäviä. Se, että me esitämme yhtä pykälää poistettavaksi, ei mitenkään vaaranna yksityisyyden suojaa tai julkista taloutta, vaan päinvastoin se parantaa yksityisyyden suojaa sillä tavalla, että ihmiset voivat vaikuttaa asioihin siinä vaiheessa, kun asioita valmistellaan, eikä heille vain kerrota tulosta, joka kabineteissa on syntynyt.

Oikeusministeri Louekoski: Rouva puhemies! Eipäs—juupas-keskustelun tässä vaiheessa voin vielä lyhyesti todeta, että pidän täysin mahdollisena sellaista ajatusta, että ei-julkisten asiakirjojen luvaton paljastaminen kokonaan dekriminalisoidaisiin. Se on kansalaisten edun mitä syvintä loukkaamista. Meillä nimittäin siinä lainsäädännössä, josta nyt ei ole puhe, on noin sata erilaista

säännöstä ja useita satoja pykälää, joissa näistä asioista säädetään ilman, että siellä on rangaistussanktioita, vaan rangaistussanktiot tulevat nyt virkarikoslaisissa.

Ed. Jäätteenmäkikin lähemmin asiaa ajateltuaan varmasti yhtyy esittämäni käsitykseen. Silloin kun ed. Jäätteenmäen tai jonkun muun yksittäisen kansalaisen henkilökohtaisista eduista on kysymys, virkamiesten on kansalaisten palvelijoina pidettävä niistä huolta, ja ne on pidettävä poissa julkisuudesta, jos lait niin määräävät. Tästä, ed. Jäätteenmäki, koko tässä suuressa keskustelussa on kysymys. Siitä syystä en voi hyväksyä enkä ymmärtää sellaista ajattelutapaa, että kansalaisen etujen törkeä loukkaaminen summittaisella määräyksellä dekriminalisoidaisiin. Sellainen on aika erikoista ajattelua.

Kun viittasin siihen, että yleensä erilaisia vuotoja ei pyritäkään selvittämään, tämä on julkishallinnossa tällä hetkellä käytäntö. Mutta kun ei voida jokaisen erillisen asian kohdalla määrätä lainsäädännössä, mitä kunkin asian luvattomasta kertomisesta pitää rangaistuksena tulla, mitä tästä ja mitä tästä ja mitä tästä, siitä syystä on pidetty tarpeellisenä säätää virkarikoslaki, jossa on yleisiä säännöksiä, ja niitä sitten järjellä sovelletaan vanhan tuomarinohjeen mukaan, ja hyvä tuomari on parempi kuin hyvä laki. Tästä samasta syystä on myös kohtuutta käytettävä, kun rangaistussäännöksiä sovelletaan. Tätäkin on syytä muistuttaa keskustelijoille.

Täällä sanottiin vielä, että kukaan ei ole esittänyt, että yksityisen ihmisen suojan koskemattomuuteen puututtaisiin. Minulla on erilainen käsitys. Aika moni on esittänyt sitä tässäkin keskustelussa. Sillä jos ehdotukset olisivat nyt saaneet sen muodon kuin esimerkiksi ed. Jäätteenmäen puheenvuorossa, juuri näin olisi käynyt, ed. Varpasuo.

Sitten on oltu huolissaan luottamusmiesten asemasta ja kansanedustajan asemasta aivan erityisesti. Minä huomautan tälle seurakunnalle, että eduskunnan valiokunnat saavat kaikki tiedot valtionhallinnosta sitä halutesaan. Virkamiesten ja ministeriöiden velvollisuutena on ne tiedot tänne toimittaa. Ei pidä yrittääkään antaa sellaista kuvaa, että tällaista tiedonsaantimahdollisuutta ei olisi. Perustuslakivaliokunta pyysi salaiset La Escondida -projektin tiedot ja sai ne. Ei ollut epäilystäkään, ettei niitä voitu tänne toimit-

taa, puhumattakaan muista tiedoista. Ed. Stenius-Kaukonen sanoi, että hänen valiokuntansa ei saanut joitakin lainvalmistelutietoja. Jos valiokunta pyytää ministeriöltä tietoja, ne toimitetaan tänne pikavauhtia. (Ed. Stenius-Kaukonen: Ei toimitettu!) — Jos ei ole toimitettu, virkamiehet ovat syyllistyneet laiminlyöntiin. (Eduskunnasta: Entäs kansanedustajat?) — Kansanedustajia palvelemaan yleensä myös erittäin hyvin.

Se, että kunnalliset luottamushenkilöt, kunnanvaltuutetut mm., on suljettu virkavastuun piiriin — toistettakoon sekin asia kertaalleen vielä — johtuu siitä, että kunnalliset lautakunnat ja kunnanvaltuustot joutuvat hyvin runsaasti käsittelemään yksityisiä kansalaisia koskevia asioita. On aivan paikallaan, että päätöksiä tällaisissa asioissa tehdessään he ovat virkavastuun alaisia. Sekin säännös lähtee yksityisen ihmisen, yksityisen Suomen kansalaisen suojasta. Ei tämä sen dramaattisempi ja suurempi asia ole.

Ed. Anttila: Arvoisa puhemies! Ministeri Louekosken puheenvuoron johdosta totean sen, että totta kai valiokunta saa tarvitsemansa tiedon. Eduskunnan perustuslakivaliokunta todella, niin kuin ministeri totesi, sai salaisiksi julistettut tiedot La Escondida -hankkeen osalta. Mutta kysymys minusta onkin toisen tyyppisestä asiasta, kysymys siitä, kun kansanedustaja esimerkiksi haluaisi seurata valtion budjetin valmistelua taikka vastaavasti muiden asioiden valmistelun etenemistä valtionhallinnossa ja kääntyä silloin virkamiehen puoleen. Olisi todella toivonut ministeriltä vastausta, syyllistyykö virkamies tällöin antaessaan kansanedustajalle tietoja näistä kysymyksistä lain mukaiseen virkarikokseen.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies:
Asian käsittely keskeytetään.

2) Ehdotus laiksi kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 35

Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 20
Suuren valiokunnan mietintö n:o 85

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 85. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1 ja 2 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

3) Ehdotukset henkilöstörahas- tolaiksi ja laiksi osakeyhtiölain 12 luvun 7 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 41

Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 15

Suuren valiokunnan mietintö n:o 86

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 86. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Stenius-Kaukonen: Arvoisa puhemies! Keskustelu henkilöstörahas-
toista aloitettiin jo viime yön ensimmäisessä käsittelyssä. Siihen jatkona joitakin huomautuk-
sia.

Keskeistä esityksessä on se — ja tämä on syytä toistaa — että tällä esityksellä ei lisätä työntekijöiden päättämätöntä siinä nimenomaisessa yrityksessä, jossa he työskentelevät. Työelämän demokratisoinnin kannalta se olisi oleellista ja tärkeintä. Tällä esityksellä tehdään henkilöstöstä pikkukapitalisteja, jotka voivat harjoitella kasinopelejä henkilöstörahas-
tostaan kanssa, mutta itse yrityksen, työpaikkansa, asioihin he eivät pääse vaikuttamaan, ja tässä on mielestäni esityksen suurin heikkous.

Jotta henkilöstö pääsisi pääomia todella käyttämään ja ratkaisemaan sen, miten niitä käytetään, tulisi perustaa yhteisiä laajoja sijoitusrahastoja, joilla tasoitettaisiin osakevarallisuutta, ja sillä voitaisiin lisätä työntekijöiden vaikutusvaltaa yrityksissä esimerkiksi siten, että tästä suuresta rahastosta voitaisiin myöntää osuuksia yksittäisten yritysten toimintaan ja erityisesti esimerkiksi työllisyyden tukemiseen. Tällä olisi kansantaloudellisesti suuri merkitys, koska siellä pyritettäisiin sitten jo suurempia rahoja.

Nyt oikeastaan kukaan ei ole pystynyt täsmälleen arvioimaan sitä, kuinka paljon henkilöstörahas-
toja syntyy. Voidaan olettaa, että kovin moneen yritykseen henkilöstörahas-
toja ei tulla perustamaan. Näin ollen niiden kansantaloudellinen merkitys jäänee aika vähäiseksi.

Henkilöstörahas-
toja esitetään myös sen vuoksi, että pyritään säästämistä nostamaan. Juuri tämä puoli on loppuvaiheessa tullut voimakkaasti esille, kun tällä hetkellä hallitus yrittää löytää monenlaisia keinoja säästämistä nostamiseksi, kun kansalaisia syytetään kulutusjuhlan viettämisestä. Kulutusjuhlaa eivät pienituloiset, pienipalk-
kaiset työntekijät kuitenkaan vietä.

Perustetaanko henkilöstörahas-
toja, riip-
puu ensinnäkin siitä, päättääkö työnantaja voittopalkkiojärjestelmän luomisesta. Tämä päätös on yksin työnantajan tehtävissä. Siihen ei henkilöstö pääse vaikuttamaan. Tästä asiasta keskustellaan yhteistoimintamenet-
telystä, mutta ratkaisulta on yksin työnan-
tajalla, ja tässä on keskeinen asia lain sisäl-
lön kannalta. Sen vuoksi me ehdotamme, että 6 ja 7 §:ää muutetaan niin, että työnan-
tajalla ei ole yksipuolista mahdollisuutta asiasta päättää vaan tästä nimenomaan so-
vitaan yt-lain mukaisessa menettelyssä.

Hallituksen esityksen mukaan sen jälkeen, kun voittopalkkiojärjestelmästä työnantaja on päättänyt, henkilöstö voi perustaa tämän rahaston. Asiasta kuultujen asiantuntijalau-
suntojen perusteella voidaan myös olettaa, että ei henkilöstökään kovin kiinnostunut rahastojen perustamisesta useissa tapauksissa ole. Henkilöstö mieluummin ottaa rahan suoraan käteen, niin kuin nykyisissä erilai-
sissa palkkiojärjestelmissä, joita jo on käy-
tössä, on tilanne. Varsinkin, kun nyt esite-
tään, että vasta kymmenen vuoden kuluttua osuuksia ruvetaan jakamaan, erityisesti tämä

on sellainen tekijä, joka ei motivoi henkilöstöä henkilöstörahastomallin kannalle, vaan varmasti erilaisia tulospalkkiojärjestelmiä yrityksissä käytetään edelleen ja mahdollisesti sitä kautta edetään. Jotta henkilöstörahasto olisi todellinen vaihtoehto, tärkeä asia olisi silloin muuttaa 24 §:ää niin, että rahastointiaika lyhennettäisiin viiteen vuoteen.

Myös sitä tilannetta, jossa henkilöstö tai jotkut työntekijät tulevat irtisanotuiksi taikka itse päättävät lähteä yrityksestä, koskevat säännökset rahasto-osuuden nostamisesta eivät motivoi henkilöstöä. Silloin kun jäsen siirtyy eläkkeelle, rahasto-osuuden saa ensimmäisen varsinaisen tilikauden päätyttyä. Mutta jos työsuhte päättyy silloin, kun jäsen itse irtisanoa työsopimuksensa, hän joutuu odottamaan kolme tilikautta, ennen kuin rahasto-osuus on mahdollista nostaa. On kuitenkin tilanteita, joissa se, että työntekijä itse irtisanoa itsensä, ei suinkaan johdu hänestä itsestään eikä vähimmässäkään määrin siitä, että hän haluaisi vain päästä nostamaan tätä rahaa, vaan usein tilanne voi olla sellainen, että ei ole näkymiä jatkaa työskentelyä siinä yrityksessä.

Valiokunta muutti tätä pykälää niin, että silloin kun henkilö on lomautettu, hän voi ilman kolmen vuoden seuraamusta itse irtisanoa itsensä, niin kuin hänellä työsopimuslain mukaan on mahdollisuus. Mutta tämä ei riitä korjaamaan tätä puutetta. Sen vuoksi me ehdotamme 27 §:ää muutettavaksi niin, että rahasto-osuudet voidaan nostaa, kun yrityksen yksi täysi tilikausi on kulunut.

Mielenkiintoista valiokuntakäsittelyssä oli nimenomaan se, että yksittäisten yritysten työntekijäpuolen lisäksi myös hyvin useat työnantajat olivat sitä mieltä, että kolmen vuoden määräaika tulisi tässäkin lyhentää. He olivat myös sitä mieltä, että kymmenen vuoden määräaika tulisi lyhentää, myös 27 §:n mukaista määräaika. Sieltä kai pitäisi terveiset ottaa opiksi ja lakiesitystä muuttaa.

Mutta vaikka näistä paljon keskusteltiin ja valiokunnassa tuntui olevan valmiutta muutoksiin juuri näiden määräaikojen osalta kummassakin pykälässä, lopputuloksena oli se, että niihin ei kuitenkaan kajottu. Tätä pidän valitettavana ja uskon, että tässä käy juuri niin kuin pelättiin, että nämä nimenomaan eivät motivoi työntekijöitä rahaston perustamiseen. No, kun en näe tällä rahastolla niin valtavaa merkitystä muutenkaan

juuri sen vuoksi, että se ei johda työntekijöiden päätösvalan lisääntymiseen itse yrityksessä, tästä ei enempää kannata todeta. Tulemme tietysti muutoksia esittämään.

Kaiken kaikkiaan tämä esitys on hyvin pitkälti työnantajien intressistä lähtenyt, ja se tuli voimakkaasti esille. Työnantajat haluavat, että tämä on heillä ohjausvälineenä, joka on työnantajien määräysvallassa. Ikävä kyllä, säännökset esitetyssä muodossa pitävät rahaston tiukasti työnantajien valvonnan ja ohjauksen välineenä, vaikkakin itse rahasto on henkilöstön käsissä. Mutta juuri niistä edellytyksistä, millä rahasto voidaan perustaa, työnantaja määrää, voittopalkkioista, ja se riittää pitämään rahastot työnantajien ohjausvälineenä.

Arvoisa puhemies! Tässä on lisäksi useita muita muutosehdotuksia, joista kannattaa mainita 20 §:ään tekemämme muutosehdotus eli että varoista olisi vähintään yksi kolmasosa sijoitettava omaan yritykseen, mikäli rahaston säännöissä näin määrätään. Tämä oli nimenomaan neljän palkansääntelykeskustelun esitys. Tältä pohjalta ehdotamme 20 §:ää muutettavaksi: juuri tätä kautta saataisiin työntekijöille päätösvaltaa yrityksessä, missä työskentelevät.

Arvoisa puhemies! Ehdotan, että ensimmäisen lakiehdotuksen käsittelyn pohjaksi otettaisiin II vastalauseeseen sisältyvä lakiehdotus.

Ed. Gustafsson (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Stenius-Kaukonen puheenvuorossaan mielestäni oikealla tavalla korosti sitä, että tämä henkilöstörahastolaki ei nyt todellakaan ole sellainen askel taloudelliseen demokratiaan kuin ammattiyhdistysliike, poliittinen työväenliike ja vasemmisto olisi toivonut. Mutta kun tässä nyt jo on kaksi tuntia pyörinyt suunnilleen se sama levy kuin eilisiltanakin, haluan myös ed. Stenius-Kaukoselle todeta sen, että on tässä henkilöstörahastoesityksessä se hyvä puoli, että se todella siirtää paikalliselle tasolle päätösvaltaa ja myös tarjoaa mahdollisuuden siihen, että yrityksen taloudellinen tulos ja tuotto näkyy myös työntekijöiden ja toimihenkilöiden palkkapuissa.

Mutta kun myöskään edellisessä keskustelussa ei todettu mielestäni erästä ydinasiaa, haluan sen tässä todeta, ja se on se, että me sosialidemokraatit olemme nähneet ja liittä-

neet myös henkilöstörahasistolakiin työntekijöille tulevan uudistuksen saada edustajansa yritysten johtokuntiin ja hallituksiin eli henkilöstöedustusta koskevan lainsäädännön, jonka hallitus on luvannut tuoda eduskuntaan. Käsitykseni mukaan sen olisi pitänyt tulla jo nyt samassa yhteydessä, kun tätä lakia ollaan käsittelemässä. Se on minulle tietämättömistä syistä viivästynyt, mutta se on osa tätä kokonaisuutta. Henkilökohtaisesti pidän työntekijöiden ja toimihenkilöiden oikeutta saada valita edustajansa yrityksen johtokuntiin ja hallituksiin erittäin merkittävänä. Kun nämä kaksi asiaa toteutuvat yhdessä, ne tarjoavat kuitenkin välineen vaihtua.

Ed. Skinnari: Arvoisa puhemies! Tämä hallituksen esitys henkilöstörahasloista oli pari vuotta toimineen toimitusjohtaja Pekkasen johtaman komitean, valmisteltavana. Valiokuntakäsittelyssä osoittautui, että valmistelutyössä oli suhteellisen hyvin onnistuttu, ja se kolmikantaperiaate, joka oli valmistelussa otettu lähtökohdaksi, säilytettiin myös valiokuntakäsittelyn aikana. Paljon keskusteltiin niistä ongelmista, joita täälläkin nyt on puheenvuoroissa eilen illalla ja tänään tuotu esille, mm. motivaatiosta. Miten pitkä aika eri rahastotyypeillä pitäisi olla siihen, koska jäsen saa ottaa oman osuutensa pois?

Voittopalkkiojärjestelmäyrityksien kritiikistä huolimatta komitean ja myöhemmin hallituksenkin omaksuma linja siitä, että näissä, sanoisinko, päärahastoissa kymmenen vuoden aika otetaan lähtökohdaksi, kylä ajattelutavaltaan ja logiikaltaan osoittautui kestäväksi lähtökohdaksi. Muutoin näitä rahastoja ei synny. Jos rahat jaettaisiin keran vuodessa, niin kuin nykyinen tulos- tai voittopalkkiojärjestelmä monissa yrityksissä on, silloin rahastoista tulee helposti palkanlisä, ns. kolmannentoista kuukauden palkka. Nykyisissä systeemeissä, saamiemme tietojen mukaan, vaihteli 3 000:sta 6 000 markkaan vuositasolla summa, mikä näille palkansajille maksettiin.

Omasta puolestani katsoisin, että henkilöstörahasloaki tuo uusia pelivälineitä yrityksille ja niiden henkilöstöille ensi vuoden alusta. Minkälaisissa yrityksissä näitä sitten sovelletaan? Luulen, että ne yritykset, jotka esimerkiksi ovat ottaneet käyttöön vuosikautia sitten eläkesäätiöt, tulevat olemaan suu-

ruutensa puolesta jo sellaisia, joissa tämä järjestelmä on hyvin käyttökelpoinen. Vaikka näiden yritysten määrä ei ole suuri, niitten henkilöstön määrä kuitenkin helposti nousee satoihintuhansiin työntekijöihin.

Valiokunnassa keskusteltiin myös hyvin paljon siitä, kertyykö rahastoihin rahaa. Itse katsoisin ottaen huomioon sen, miten työeläkejärjestelmän rahastointi on kehittynyt, miten eläkesäätiöitten rahastointi on kehittynyt, että miljardi tässä asiassa on pitkällä tähtäyksellä pieni raha, eli tästä tulee miljardien tason rahastointijärjestelmä, jolla on kansantaloudellisestikin merkitystä.

Voidaan tietysti kritisoida sitä, millä tavoin pääomia voidaan käyttää. Jäsenosuuspääoma, joka on pakollinen jokaisessa rahastossa, jakautuu henkilöstön omiin henkilökohtaisiin tileihin, joista osa on sidottua ja osa nostettavissa olevaa. Toinen pääoma eli yhteispääoma olisi sitä, jota voitaisiin käyttää yhteisesti hyväksyttävään tarkoitukseen kuten koulutukseen, tai niin kuin asiantuntijakierroksemme aikana kävi ilmi, yhteispääomarahasto voi omistaa esimerkiksi enemmistön asunto-osakeyhtiössä, jolloin asuntoasioissa rahastoilla on merkitystä. Keski-Euroopassa on selvästi ollut havaittavissa, että hyvin menestyvillä firmoilla, niiden henkilöstöllä, on asuntoasiat kunnossa, sosiaali- ja terveyspalvelut kunnossa. Mutta sitten tietysti, jos firmalla ei mene hyvin, se alkaa näkyä myös näissä asioissa.

Näkökulma, joka vasemmiston, demokraattisen vaihtoehdon ja SKDL:n, puheenvuoroissa näistä pääomista on jäänyt ottamatta huomioon, on se, mikä vaikutus tällä on siihen, kuinka paljon meiltä siirtyy tulevaisuudessa pääomia ulkomaille. Nämä rahastot mielestäni tulevat olemaan jonkinlainen vaihtoehto sille, että yritykset tällä hetkellä mielestäni liiankin helposti, liian kevein perustein, ovat siirtäneet miljardikaupalla suomalaista pääomaa ulkomaille, koska se on heille monessa mielessä edullista. Tästä tulisi onneksi sentään kotimainen vaihtoehto rahastoida pääomia, ettei niitä tarvitse pitää ulkomaisissa pankeissa tai ulkomaisten yritysten käytössä eikä työllistämässä ulkomaita työvoimaa — tällä hetkellä noin 60 000—70 000 työntekijää ulkomailta suomalaisen pääoman turvin jokapäiväisen leipänsä ansaitsee.

Sosiaalivaliokunta teki lakiesitykseen muu-

taman muutoksen ja, kuten alussa jo totesin, yhteistyössä työnantaja- ja työntekijäjärjestöjen ja myös Pekkasen komitean kanssa. Muutoksissa haluttiin parantaa palkansaajajärjestöjen ja eri henkilöstöryhmien asemaa niin, että ei syntyisi tarpeetonta kilpailua siitä, mitkä henkilöstöryhmät saisivat edustuksensa hallitukseen, jos niitä ryhmiä olisi vain kolme, vaan niin, että SAK, TVK, STTK ja Akava voisivat tarvittaessa kukin saada edustajansa tämän henkilöstörahaston hallitukseen.

Kustannusten ja byrokratian kurissa pitämiseen valiokunnassa kiinnitettiin aika tavalla huomiota, koska helposti voi käydä niin, että tästä tulee kustannuksiltaan ja byrokratialtaan liian kankea järjestelmä, mikä nostaa näiden rahastojen perustamiskynnystä. Tähän liittyvät myös verotuskysymykset. Ensi syksynä antaessaan muita verolakeja hallitus joutuu ottamaan kantaa myös siihen, millä tavoin henkilöstörahastoja tullaan verottamaan yritysverotuksen osalta ja millä tavoin palkansaajan osalta, joka on jäsenenä näissä rahastoissa. Tässä suhteessa perustamista haluttiin valiokunnan mietinnössä helpottaa mm. sillä tavoin, että kiinnitettäisiin leimaverotukseen huomiota niin, että se ei ainakaan tulisi estämään suuruudellaan rahastojen perustamisia. Samaten lähdettiin siitä, että rahasto-osuuksista ei tule periaate sosiaaliturva- tai työeläkemaksuja. Lähtökohta on se, että tämä ei ole palkka eikä myöskään palkan jatke.

Arvoisa puhemies! Tämän hallituksen aikana on aika monia merkittäviäkin työelämän lakeja hyväksytty. Ne mitä hallitukselta on tullut, on täällä eduskunnassa nyt kaikki käsitelty, kun tämäkin otetaan huomioon. Toivottavasti vielä lisää tulee, koska emme henkilöstön aseman osalta Suomessa, vaikka ollaan lähestymässä keskieuropplaista ja skandinaavista, tarkoitan tällä lähinnä Ruotsin, tasoa, ole vielä niin pitkällä kuin näissä maissa ollaan läheskään kaikissa asioissa. Valmistauduttaessa yhtenevään Eurooppaan meillä päinvastoin pitäisi nämä asiat olla järjestyksessä, jotta voisimme lähteä samalta lähtöviivalta kuin kilpailijamaamme lähtevät, koska henkilöstö on kuitenkin monissa tapauksissa yrityksen tärkein pääoma.

Tähän liittyy se, että näitten monien lakien osalta ja myös tämän lain osalta tiedon

saaminen siitä, mitä tämä laki merkitsee, millä tavoin näitä rahastoja voidaan perustaa, sekä yritysten johdon että myös yritysten henkilöstön näkökulmasta on erittäin tärkeä asia. Sitä kuullut asiantuntijat eri puolilta Suomea myös kovasti korostivat. Hallituksen tulisikin nyt tämän asian osalta panostaa tiedottamiseen, vaikkei tässä nyt ihan joka kodin jakelua tarvitakaan.

Henkilöstörahastojen asianmukainen toiminta edellyttää myös henkilöstön kouluttamista näihin kysymyksiin puhumattakaan koulutuksen tarpeesta siinä vaiheessa, kun rahastot on otettu käyttöön. Paitsi yritysten johdon myös palkansaajajärjestöjen itsensä pitäisi huolehtia siitä, että heidän jäsenistönä on kysymyksistä selvillä.

Ed. Kankaanniemi: Arvoisa puhemies! Käsiteltävänä olevan henkilöstörahastolain osalta on hallitukselle annettava kiitos siitä, että tämän lakiesityksen valmistelu on tapahtunut melko perusteellisesti ja tärkeää, tämän tyypisissä asioissa noudatettavaksi tarkoitettua kolmikanperiaatetta noudattaen. Näinhän ei tapahtunut niiden työelämän lakien osalta, jotka noin vuosi sitten täällä käsiteltiin. Silloin käsittelyssä oli hyvin suuria ristiriitoja juuri siksi, että kolmikanperiaatetta ei ollut noudatettu.

Hallitus on antanut henkilöstörahastolakesityksensä perustellen sitä siten, että tällä pyritään syventämään yritysten sisäistä yhteistoimintaa ja edistämään siten taloudellista demokratiaa ja yritysten kilpailukykyä. Tavoite on jalo ja aivan oikea. Edelleen hallitus toteaa, että yritystoiminnan menestyminen edellyttää, että henkilöstö on motivoitunut kehittämään ammattitaitojaan ja edistämään yrityksen toiminnan kehittämistä. Tämäkin on erittäin ylevä ja kannatettava periaate ja tavoite.

Kun sitten tutkitaan, minkälaisia pykäläiä, minkälaista lakia hallitus esittää komiteamietinnön pohjalta, on todettava, että nuo hyvät periaatteet ja tavoitteet eivät valitettavasti tällä lakiesityksellä kovinkaan hyvin toteudu eivätkä mene eteenpäin. Yrityksen menestyksellisen toiminnan kannalta henkilöstö on keskeinen voimavaratekijä, ja yrityksen kannattaa varmasti palkita hyvin toimivaa henkilöstöään eri tavoin sekä palkalla että myös tällaisilla uusilla mahdollisuuksilla. Tosin on todettava, että jo tänä päivänä, niin

kuin valiokunnassa kuulumme useiden yritysten osalta, maassa on hyvin paljon tämän tyyppisiä järjestelmiä, voittopalkkiojärjestelmiä, ja ne yritykset, joissa näitä on käytössä tänä päivänä, toimivat varsin hyvin, tuottavat hyvää tulosta ja varmasti myös hyvälaatuisia tuotteita, ovat ne sitten millä alalla tahansa.

Tällainen voittopalkkiojärjestelmä on yrityksen kannalta varmasti hyvä juuri siksi, että silloin, kun yrityksellä menee hyvin, se voi jakaa siitä hyvin menneen toiminnan tuloksesta työntekijöille osuuden, kun taas silloin, kun yrityksellä menee heikosti, tällaista osuutta ei voida jakaa, ja silloin voidaan auttaa yritystä pääsemään eteenpäin niistä vaikeuksista, mitä mahdollisesti ajankohtaisina on. Palkan suhteen näin ei voida tehdä. Palkkoja ei voida alentaa silloin, kun on vaikeuksia. Silloin on usein vaihtoehtona se, että yritys joutuu saneeraamaan ja vähentämään työntekijöitä, ja se on aina hyvin dramaattinen ja ikävä kokemus sekä yritykselle että työntekijöille.

On siis todettava, että ne voittopalkkiojärjestelmät, joita nykyisin monissa yrityksissä on, ovat saatujen asiantuntijalausuntojenkin mukaan erittäin hyvin toimivia ja joustavia, ei-byrokraattisia ja nopeita. Niistä jaetaan joissakin yrityksissä jopa kolme kertaa vuodessa, mutta useassa tapauksessa pääsääntöisesti kerran vuodessa työntekijöille rahat käteen, ja silloin he saavat osuutensa välittömästi, kun on tulos syntynyt. Tämä menettely kannustaa ja palkitsee nopeasti ja joustavasti henkilöstön.

Valitettavasti tämä tietysti johtaa siihen, että kun nuo rahat tulevat käyttöön, ne myös menevät kulutukseen välittömästi eikä tapahdu säästämistä kovinkaan paljon, ainakaan nykyisen taloudellisen tilanteen vallitessa maassamme. Tähän on tietysti monia muitakin syitä, joihin hallituksen pitäisi paneutua ja saada aikaan säästämisasteen nousua eri tavoin. Valitettavasti tässä suhteessa kehitys on viime aikoina ollut peräti keho.

Hallitus on siis lähtenyt komitean esityksen pohjalta toisenlaiseen järjestelmään kuin ne, mihin olisi ollut valmiita malleja eri yrityksissä, eli on rakastunut rahastotyyppiin, esittää tässäkin rahastoa. Sillä on hyviä puolia, näin voidaan ainakin teoriassa, toivon mukaan käytännössäkin, edistää tärkeää säästämistä, mikä on hyvä tavoite.

Mutta rahastolla on heikkouksiakin. Se on väistämättä kankea, byrokraattinen, hidas-soutuinen, ei tuo sellaista vaikutusmahdollisuutta, sellaista motivointivaikutusta kuin tarvittaisiin tämän päivän yritystoiminnassa kansainvälisen ja kansallisenkin kovan kilpailun vallitessa. Hallituksen esitys tältä osin siis tappaa ne positiiviset vaikutukset, jotka muutoin voisi tällä palkkiojärjestelmällä olla. Ne tekijät, jotka vaikuttavat erityisesti kielteisesti tässä lakiesityksessä, ovat määrääjät: kymmenen vuoden jäsenyys ja irtisanomistapauksissa kolmen tilikauden yli kestävä määräaika.

Ed. Gustafsson on lähtenyt näköjään tältä pois, mutta hän kertoi eilen näistä asioista hyvin perusteellisesti, ja voin ilomielin viitata siihen, että hän ikään kuin suoraan sanoen luki valiokunnan mietintöön jättämäni vastalauseetta tältä osin. Toivoisin, että hän lukisi ja pitäisi siitä kiinni loppuun asti. Todella määräaika, kymmenen vuoden jäsenyys, ennen kuin rahastosta saa osuuksia ulos, on varsinkin kohtuuttoman pitkä. Siihen monet asiantuntijat — likipitään kaikki komitean puheenjohtajaa lukuun ottamatta — suhtautuivat aika varauksellisesti ja olisivat olleet esittämässä sen lyhentämistä.

Täällä on vasemmisto-opposition taholta esitetty viiden vuoden määräaika, mutta ne perustelut, joita mm. toimitusjohtaja Pekkanen esitti, ovat mielestäni kuitenkin niin painavia, että viisi vuotta saattaa olla, kun on rahastosta kysymys, liian lyhyt, mutta kymmenen vuotta liian pitkä. Siksi olen omassa vastalauseessani päättänyt esittämään kahdeksan vuoden määräaika. Sekin saattaa olla hieman liian pitkä, mutta ehkä kuitenkin jo jonkin verran parempi.

Me teemme hallituksen esityksen mukaisena lainsäädäntöä, joka näkyy, tuntuu ja koetaan konkreettisena vasta ensi vuosituhannella, jolloin meistä useimmat ovat jo eläkkeellä ja ne työntekijät, jotka tähän systeemiin pääsisivät mukaan, ovat eläkkeellä hekin. Tämä ei varmasti tämän päivän tilanteessa ole kannustava menettely, kun tässä on näin pitkät määrääjät.

Kolmen tilikauden vaatimus 27 §:ssä on myös liian pitkä. On katsottava, että liioittelaa sellaista vaaraa, joka tässä kohdassa saattaa piillä, eli henkilöstön liian herkkää vaihtumista yrityksessä siksi, että saisi nopeasti rahoja pois. Kolme tilikautta on var-

sin pitkä aika. Olen esittänyt sen vastalauseessani muutettavaksi kahteen vuoteen, ja kolmesta kahteen on jo melkoinen lyhennys. Määräajat ovat lakiesityksessä keskeisiä asioita, jotka romuttavat hyvän tavoitteen ja ne periaatteet, joihin henkilöstörahastoajatuksella pyritään.

Esityksessä on lisäksi muutamia muita kysymyksiä, jotka ansaitsevat pienen huomion. Ensinnäkin periaatteessa tällaistenkin järjestelmien pitäisi olla kansalaisille ja työntekijöille vapaaehtoisia. On myönnettävä, että henkilöstörahasto on työntekijän henkilökohtaisen edun mukainen järjestelmä ilmeisesti kaikissa tapauksissa, eli häntä se ei sido eikä ole aatteellista toimintaa. Siitä huolimatta näissä kysymyksissä on terve periaate vapaassa yhteiskunnassa, että ihmisillä ei ole pakkojäsenyyttä tällaisiinkaan järjestelmiin.

Hallitus on yhden epäkohdan jättänyt siinä suhteessa, että kun on arvioitu, että henkilöstörahastot kokonaisuutena saattavat merkitä suuriakin pääomia, verotuksen osalta näiden järjestelmien kohtelu on jätetty avoimeksi tulevaisuuteen. Tämä on varsin keskeinen ja tärkeä asia. Siksi olisikin ollut välttämätöntä, että verotuskohtelu olisi käsitelty jo tässä yhteydessä. Esitin valiokunnassa, että olisi pyydetty asiasta valtiovarainvaliokunnan verojaoston lausunto, mutta se ei saanut kannatusta ennen kuin vasta sitten, kun mietintö alkoi olla valmis. Yksi ja toinen alkoi pohtia, olisikohan se ollut paikallaan sittenkin. Esitin sen kyllä heti alussa, mutta siihen asiaan muut heräsivät vähän liian myöhään. Verotus kaipaisi pikaisia päätöksiä. Ainakin ennen kuin laki tulee voimaan, pitäisi verotuskohtelu kaikilta osin ratkaista.

Vielä yksi kysymys on rahaston ns. sidotun yhteispääoman käyttö, josta ei ole kovin tarkkoja määräyksiä. Se voidaan käyttää "muuhun tarkoitukseen", tällä tavalla sanotaan hallituksen esityksessä. Se on aika avoin lausuma, kun ajatellaan, että summat saattavat olla hyvin suuria ja päätöksenteko ei ehkä ole välttämättä kovin selkeää. Olisi syytä ollut miettiä tätä asiaa vielä hieman tarkemmin, että todella tämä sidottu yhteispääomakin hyödyttäisi jäseniä ja sitä yritystä, jonka yhteydessä rahasto toimii. Näistä epäkohdista olisi syytä vielä keskustelua jatkaa.

Vielä yhtenä ongelmakenttänä haluan tuoda esille sen, mitä olen vastalauseessa esittä-

mässäni ponsilausumassa ottanut esille, eli niin sosiaalivaliokunta kuin hallitus esityksessäänkin ovat unohtaneet liian kevyesti, jättäneet sivuun, tämänkin lainsäädännön yleiset yhteiskunnalliset ja kansantaloudelliset vaikutukset. Tämän tyypillisellä lainsäädännöllä on vaikutusta työvoiman liikkuvuuteen. Työvoiman liikkuvuus on positiivista tai negatiivista. Tällä voi olla sekä positiivista vaikutusta, mutta myös negatiivista vaikutusta hyvin herkästi.

Saattaa olla niin, että kun pääasiassa vain hyvin menestyvät ja korkeaa palkkatasoakin edustavat yritykset ja yritys sektorit pystyvät ottamaan käyttöön henkilöstörahastojärjestelmän, tällaisilla lisäeduilla nämä muutoinkin hyvin menestyvät alat ja yritykset pystyvät kilpailemaan työvoimasta. Kun työvoiman tarjonta jatkuvasti supistuu, ne saavat niukasta työvoimasta parhaimman näillä eduilla, jotka näin lisääntyvät. Kun näihin liittyy verotusetuja ym. tämän tyypisiä seikkoja, saattaa olla niin, että tulee eteen kielteisiä vaikutuksia. Niillä aloilla ja niissä yrityksissä, joissa on vaikeuksia, joita yrityksiä paljon löytyy kehitysalueilta ja myös muualta koko maastakin esimerkiksi tekstiiliteollisuuden alalta, nämä alat saattavat menettää juuri parhaimmin koulutetun, pätevimmän ja ammattitaitoisimman työvoiman niille, jotka pystyvät järjestämään tällaisia henkilöstörahaston tapaisia etuuksia työntekijöilleen. Näitä asioita sosiaalivaliokunta ei juurikaan pohtinut eikä myöskään sitä, että julkiselle sektorille tällaisia rahastoja ei voida perustaa, ja julkinen sektori tulee jälleen tässäkin asiassa jäämään hiukan jälkijunaan ja saattaa jatkossa kärsiä työvoiman saatavuudesta myös tässä suhteessa.

Edelleen jäi keskustelematta aika pitkälle se, että henkilöstön todelliset vaikutusmahdollisuudet tällä järjestelmällä eivät sittenkään paljonkaan miksikään muutu nykyisestä. Tässä suhteessa odottaisi hieman uusia ehdotuksia ja parempia ratkaisuja. Tämä on todella laaja kompromissi ja vapaaehtoisuuteen perustuva, mikä sinänsä on positiivista, mutta se myös merkitsee sitä, että kaikki todelliset tavoitteet on jouduttu aika pitkälle vesittämään. Tämä hallituksen esitys ei ansaitse niin suurta kiitosta kuin täällä on annettu. Tämä ei tule kovin merkittävästi sittenkään vaikuttamaan suomalaiseen työelämään. Kun se on vapaaehtoinen ja yksi

askel jossain mielessä oikeaan suuntaan, oma eduskuntaryhmäni kannattaa sitä. Kuitenkin esille ottamani yksityiskohdat edellyttävät, että tätä hallituksen esitystä pitäisi eduskunnassa korjata.

Arvoisa puhemies! Ehdotan, että ensimmäisen lakiehdotuksen käsittelyn pohjaksi otetaankin I vastalauseeseen sisältyvä lakiehdotus.

Ed. Seppänen: Rouva puhemies! Kannatan ed. Stenius-Kaukosen tekemää ehdotusta.

Ed. Almgren: Rouva puhemies! Kannatan ed. Kankaanniemen tekemää ehdotusta.

Ed. Sasi: Arvoisa puhemies! Työelämän uudistaminen on ollut yksi Harri Holkerin hallituksen keskeisiä pyrkimyksiä ja tavoitteita. Aikaisemmista uudistuksista sanoisin, että niille on ollut hyvin tyypillistä se, että useissa tapauksissa ne ovat jäykistäneet työelämää, ovat yrittäneet pakottaa työmarkkinaosapuolet keinotekoisin ratkaisuihin ja joissakin tapauksissa jopa saattaneet vaikeuttaa tilannetta yksittäisen yrityksen sisällä yhteistoimintaan pyrittäessä. Ne ovat monelta osin osoittaneet uskoa siihen, että lainsäädännöllä voidaan tehdä ihmeitä, mutta jättäneet ottamatta huomioon keskeisiä psykologisia tekijöitä työpaikalla toimittaessa. Ne ovat heijastaneet käsitystä siitä, että työpaikat voidaan pelastaa pelkästään säätämällä erilaisia lakeja eduskunnan toimesta. Niillä on myös ollut varsin pitkälle tyypillistä se, että on ajateltu, että toisen osapuolen voitto on toisen osapuolen tappio, eikä ole mietitty sitä, eikö voitaisi löytää ratkaisuja, joissa molemmat osapuolet voisivat voittaa.

Herra puhemies! Nyt vihdoinkin meillä on käsittelyssä sellainen hallituksen esitys, joka osoittaa jonkinlaista realistista näkemystä siitä, miten terveellä tavalla työmarkkinoita voitaisiin kehittää. Tarkoituksena on se, että pyritään luomaan luontaisella tavalla molempien, sekä työnantaja- että työntekijäpuolen, kiinnostusta lisäten edellytykset sille, että sekä yritys voisi menestyä että myös työntekijöiden toimeentulotasoa voitaisiin parantaa ja myös työpaikkojen turvallisuutta täten lisätä. Voittopalkkiojärjestelmien kehittämisen merkitsee sitä, että ne varmasti tulevat, kun niitä laajemmin aletaan yrityksissä so-

veltaa, lisäämään olennaisella tavalla työntekijöiden kiinnostusta omaan yritykseensä. Se tulee merkitsemään myös sitä, että työntekijät tulevat vaatimaan itseltään enemmän, jotta yritys menestyisi, mutta mikä tärkeää, ja missä on myös eräänlainen kulttuuriero Suomen ja Ruotsin välillä, työntekijät tulevat varmasti vaatimaan huomattavasti enemmän yrityksen johdolta, jotta yritys pääsisi entistä parempiin tuloksiin ja nämä voittopalkkiot voisivat muodostua mahdollisimman suuriksi.

On varmaa myös se, että kun työntekijöillä voittopalkkioitten kautta on kiinnostusta omaan yritykseen entistä enemmän, yrityksen sisällä keskustelu tulee lisääntymään työntekijöiden ja työnantajan välillä jo pelkästään siitä syystä, että on olemassa voittopalkkiojärjestelmä. Sen sisällöstä ja myös rahastosta, rahaston mahdollisesta omistuksesta yhtiössä täytyy keskustella, mutta juuri yhtiön johdolle asetettujen korkeampien vaatimusten vuoksi, joita työntekijät sille asettavat.

Myönteistä on myös, että työntekijät tällä tavalla mitä todennäköisimmin tulevat useissa yrityksissä oman yrityksensä osakkaiksi. Mielestäni on varsin myönteistä, että työntekijät näkevät ne myönteiset ja kielteiset puolet, joita omistamiseen liittyy, ja myös siihen sisältyvät riskit. On myös erittäin hyvä, että työntekijät rahaston valitsemien edustajien kautta voivat osallistua yrityksen hallintaan ja myös tällä tavalla vaikuttaa pääoman omistajan asemasta yrityksen käyttäytymiseen. Uskon, että tämä on omalta osaltaan varmasti lisäämässä myös työntekijöitten ymmärtämystä yrityksen käyttäytymiseen ja myös varmasti lisää selvästi yrityksen halukkuutta antaa tietoa tilastaan ja toiminnastaan työntekijöille. Eli olennaista on se, että nyt ollaan vihdoinkin luomassa järjestelmää, joka luo luontaisia edellytyksiä toimia myönteisellä tavalla yrityksen sisällä eikä pelkästään luo byrokraattista vastakkainasettelua yrityksessä työnantajan ja työntekijäin kesken.

Tällä esityksellä on myös tiettyjä kansantaloudellisia vaikutuksia. Tavoitteenahan on se, että osa palkasta maksetaan voittopalkkiona, joka kuitenkin voidaan nostaa pääsääntöisesti vasta kymmenen vuoden kuluttua. Tämä merkitsee sitä, että tällä tavalla työntekijät säästävät pitkäaikaisena säästönä

voittopalkkiot omaan rahastoon ja nuo varat eivät ole välittömästi kulutukseen käytettävissä.

Tänä päivänä kun meillä puhutaan Suomessa suuresta kulutusjuhlasta ja siitä, että kansalaiset eivät säästä, on hyvin uskottavaa, että tällä järjestelmällä, mikäli rahastoihin kertyy miljardeja markkoja, voidaan varsin merkittävällä kansantaloudellisella tavalla edistää säästämistä. Mikäli rahastot sijoittavat varoja olennaisella tavalla myös työnantajayritykseen, merkitsee se sitä, että tuon yrityksen omarahoitumahdollisuudet paranevat, mikä on omiaan edesauttamaan yrityksen toimintaedellytysten parantamista ja myös tällä tavalla työpaikkojen säilymistä.

Puhemies! Kahteen asiaan saanen lopuksi kiinnittää huomiota. Ensinnäkin keskustan vastalauseessa lähdetään siitä, että kun rahaston kokouksessa asioita käsitellään, jokaisella pitäisi olla yksilöllinen äänioikeus, ja äänioikeuden ei pitäisi olla sidottu tuon rahasto-osuuden markkamäärään. Mielestäni kuitenkin jokaisella työntekijällä on sen suuruinen intressi tuossa rahastossa, minkä suuruiset hänen varansa tuossa rahastossa ovat. Olisi kohtuutonta ajatella, että esimerkiksi kymmenen työntekijää, joilla on kymmenesosa siitä pääomasta sijoitettuna tuossa rahastossa kuin yhdellä työntekijällä, voisivat käyttää kymmenkertaista äänioikeutta. Mielestäni realistinen, oikeudenmukainen tapa on se, että äänioikeus on sidoksissa sijoitetun tai rahastossa olevan pääoman määrään.

Toinen asia, johon haluan kiinnittää huomiota, on verotus. Ainakin tältä osin voi sanoa, että verotus kevenee. Nimittäin kun yritys voi vähentää voittopalkkiot maksaessaan ne rahastoon, ne ovat yritykselle vähennyskelpoisia, varat rahastossa ollessaan eivät ole veronalaisia varoja työntekijälle, ja myös tulot rahastolle ovat verovapaita tuloja rahastolle, ja tuloutus tapahtuu vasta siinä vaiheessa, kun työntekijä nostaa nuo voittopalkkiot rahastosta itselleen. Tällä tavalla varsin merkittävällä tavalla lykätään verotusta. Se, että rahaston saamat varat ovat verovapaita, merkitsee sitä, että poikkeuksellisen suurelle bruttotulosummalle kertyy pääomatuloja, mikä on omiaan hyödyttämään varsin suuressä määrin niitä työntekijöitä, jotka ovat rahaston osakkaina. Tämä

on varmasti merkittävällä tavalla vaikuttamassa siihen, että työntekijät tulevat olemaan kiinnostuneita rahastoista.

Herra puhemies! Mielestäni tämä esitys, joka pohjautuu Matti Pekkasen komitean työhön, on osoitus siitä, että työelämässä voidaan rakentaen ja positiivisilla uusilla ratkaisuilla todennäköisesti saada varsin merkittäviä tuloksia aikaan. Uskon, että tämä ratkaisu, joka eduskunnassa tullaan nyt hyväksymään, on hyvin myönteinen sekä työnantajille, työntekijöille että myös Suomen kansantaloudelle.

Ed. Anttila: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Sasi omassa puheenvuorossaan puuttui keskustan vastalauseessa esitettyyn ratkaisuun, jossa lähdetään siitä, että rahan määrä ei saa vaikuttaa äänioikeuteen. Henkilöstörahastolain tarkoituksena keskustan mielestä on edistää tasa-arvoa yrityksissä. Jos nyt lähdetään todella siitä, että työntekijät saavat osallistua päätöksentekoon sillä voimalla, mikä heillä on rahasto-osuutta, se vähintäänkin tekee tilanteen sellaiseksi, että varmasti osa henkilöstöstä hyvin helposti jättäytyy koko toiminnan ulkopuolelle. Eli tärkeintä keskustan mielestä on se, että luodaan sellainen järjestelmä, jossa kaikki yhdessä toimien tuntevat voivansa vaikuttaa, ja silloin pitää lähteä siitä, kun keskustan vastalauseessa lähdetään, että jokaisella on yksi ääni riippumatta siitä, mikä on hänen osallisuutensa tässä rahastossa.

Voin yhtyä ed. Sasin ajatuksiin siitä, että tämä on ensimmäinen tämän hallituksen työelämän uudistusta koskeva esitys, josta voi antaa jopa kiitosta. Tämä on tehty yhteistyössä työnantaja- ja työntekijäjärjestöjen kanssa ja siitä on päästy yksimieliseen ratkaisuun. Se on vapaaehtoinen. Minusta tämä on ainoa kestävä tie, jolla työelämää voidaan jatkossa kehittää.

Sen sijaan siitä lainsäädännöstä, joka on pakolla aikaisemmin säädetty, saadut kokemukset eivät ole kovinkaan hyviä johtuen juuri siitä syystä, että yhteistoiminnasta pakolla säätäminen ei tuota toivottua tulosta. Siinä pitää asennekasvatuksella saada tuloksia aikaan.

Ed. Alaranta: Arvoisa puhemies! Pahoittelen tietysti puheen pitämisen ajankohdtaa, mutta ehkä se sallitaan, kun kerron, että

minullekin henkilökohtaisesti istunnon pitkittyminen tietää sitä, että pääsen perheeni luokse vasta huomenaamulla. Arvelen, että monet kuulijoista kuitenkin jo tämän vuorokauden puolella.

Keskustan vastalauseen yleisperusteluissa on todettu se ajattelu, mitä me olemme työelämän uudistuksen eri vaiheissa esittäneet, ja se on se, että työntekijä- ja työnantajaosapuolet eivät olisi keskenään niin voimakkaasti vastakkaisia tahoja kuin perinteisesti työelämässä ja myös työelämän lainsäädännössä ja myös täällä viime aikoina käsitellyissä lakiuudistuksissa on ollut. Meidän mielestämme molempien osapuolten etu on yritysten menestyminen, ja se edellyttää silloin tällaista yhteistyötä, jolle ajatukselle koko henkilöstörahasolaki on rakennettu.

Me olemme valiokuntatyössä kiinnittäneet huomiota muutamiin erikoisiin piirteisiin. Erikoista on ollut esimerkiksi se, että täällä edellä jo todetun komiteatyöskentelyn valmistelema lakiehdotus oli vain kaksijäsenisen virkamiestyöryhmän valmisteltavana valtioneuvoston kansliassa. Hallitus asetti sitten laajemman ministerityöryhmän, joka viimeisteli hallituksen esityksen, ja niinpä valiokuntatyöskentelyssä asiantuntijalausunnoissa voitiinkin kuulla oikeusministeriön asiantuntijan lausunto, jonka lainaan tässä: "Esitys on mitä suurimmassa määrin hallituksen esitys eikä esittelevän ministeriön näkökantojen yhtä voimakkaasti heijastava kuin tavallisesti." Me tietysti opposition penkillä kyselimme, oliko tällaiseen menettelyyn syytä se kompastelu, mitä täällä tapahtui edellisen työelämän lainsäädäntöuudistuksen yhteydessä. Nyt meneteltiin niin, että selvää vastuun kantajaa hallituksessa ei tälle lainsäädännölle asetettu ollenkaan.

Toinen asia, jota me olemme keskustalainsina pitäneet erikoisena, on henkilöstörahas- ton pakkojäsenyys. Perustelunahan sille on se, että koko henkilöstö halutaan yhdessä osallistumaan voiton tuottamiseen, jota sitten henkilöstörahasolla jaetaan. Täällä on todettu myös, että pakko ei ole nostaa rahoja, minkä johdosta ei tule myöskään esimerkiksi verotusseuraamuksia eikä muita- kaan velvoitteita. Meidän mielestämme pakkojäsenyys kuulostaa rumalta sanalta ja rumalta periaatteelta, mutta olemme myös tulleet siihen lopputulokseen, että lienee vaikea tällaista asiaa toisinkaan säätää. Tätä ehkä

jollakin tavalla voidaan verrata esimerkiksi eläke-etuuteen, joka myös karttuu eräällä tavalla pakollisena etuutena työelämässä. Mielestämme lieventävä seikka on se, minkä asiantuntijat valiokunnassa totesivat, että henkilöstörahas- to ei saa harrastaa aatteellista toimintaa, ja sillä perusteella mekin olemme taipuneet hyväksymään pakollisen jäsenyyden.

Kolmas asia, joka meidän keskusteluis- samme ja keskustan valiokuntaryhmän kuulemien asiantuntijoiden lausunnoissa on tullut esille, on ajattelu henkilöstörahas- tosta henkilöstöryhmärahas- to. Lain nimihän on henkilöstörahas- to, mutta kuitenkin rivien välistä kuultaa läpi se tosiasia, että henkilöstö toimii työpaikoilla henkilöstöryhmien väli- tyksellä. Tälle tosiasialle emme mekään tie- tysti mahda mitään. Esimerkiksi lain 18 § säätää, että yhteispääomaa tulee käyttää rahaston jäsenten koulutukseen ja muuhun jäseniä yhteisesti hyödyttävään tarkoituk- seen. Me olemme halunneet tässä pykäläkoh- dassa perusteluissa alleviivata "kaikkia jäse- niä yhteisesti hyödyttävää käyttötarkoitusta" ja siksi esitämme lain kolmannessa käsitte- lyssä eduskunnalle ponsilausumaa tästä hy- väksyttäväksi.

Tässä yhteydessä täytyy myös todeta, että ongelmia saattaa seurata, niin kuin eräät asiantuntijat totesivat, siitä, että 18 §:n "muuta tarkoitusta" ei ole laissa eikä perus- teluissakaan määritelty. Tätä tasapuolisuus- periaatetta meidän mielestämme olisi koros- tanut myös se seikka, johon ed. Sasi puhe- envuorossaan viittasi ja oman mielipiteensä perustelikin, eli se, että käytettäisiin jäsen ja ääni -periaatetta. Me tulemme yksityiskoh- taisessa käsittelyssä esittämään 36 §:ään tätä tarkoittavaa muutosesitystä.

Me olemme tässä kohdassa vastalausees- samme lähteneet vain siitä, että nykyaikaa ja kansanvaltaa sekä tasapuolisuutta ja demok- ratiaa olisi jäsen ja ääni -periaate. Meistä on mennyt aikaa se, että varallisuus jollakin tavalla vaikuttaisi ihmisen äänimäärään ja valtaan yhteisissä asioissa. Sellaisia aikoja on toki ollut, sen tiedämme.

Rahasto-osuuksien määräaikoihin keskus- telussa on jo puututtu. Meillä on vastalau- seessa ponsi, jonka kolmannessa käsittelyssä esitämme hyväksyttäväksi. Se ponsi tarkoi- ttaa sitä, että hallitus velvoitettaisiin seuraa- maan järkeviä, pitkiä määräaikoja, ja mikäli

niissä ongelmia esiintyy, hallitus ryhtyisi tarpeellisiin lain muutostöidenpiteisiin.

Valiokunnan enemmistö on myöskin kiinnittänyt huomiota lain seurantaan yleensä. Siinäkin olisimme toivoneet, että olisi voitu harkita, niin kuin valiokuntakeskustelussa tulikin esille, jonkinlaisen eri osapuolista koostuvan neuvottelukunnan asettamista seuraamaan tätä asiaa tiiviisti. Siihen ei kuitenkaan riittävää yksimielisyyttä löytynyt.

Jos sitten ajattelee tämän lain tulevaisuutta sen jälkeen, kun tätä on käytäntöön sovellettu ja kun nähty, millä tavalla sitä käytäntöön voidaan soveltaa, voitaisiin ajatella eräinä kehitysnäkyminä esimerkiksi sitä, että muutamia määräaikaistysuhteessa olevia voitaisiin hyväksyä henkilöstörahastojen jäseniksi — esimerkiksi äitiys- tai isyysloman tai pitkän sairausloman sijaisia.

Olemme saaneet viestejä myös henkilöstöltä eri työpaikoilta, että naisten alempaa palkkatasoa voitaisiin ehkä tulevaisuudessa, jos ei muuten, kompensoida siten, että sovitaisiin kerroin, jolla palkkujen mukaista osuutta näitten nostoerien suuruudesta päätettäessä voitaisiin määritellä.

Ed. Sasi: Arvoisa puhemies! Ed. Alaranalle haluan todeta, että jos keskustapuolue olisi johdonmukainen, niin keskustapuolueen tulisi myös ehdottaa osakeyhtiölakiin tehtäväksi muutosta, jonka mukaisesti jokaisella yhtiön osakkaalla on vain yksi ääni eikä äänioikeus olisi suhteessa osakkeiden lukumäärään. Haluaisin nähdä, mikä yrittäjien reaktio olisi tähän keskustapuolueen ehdotukseen, kun puolue markkinoisi sitä yrittäjätaluuksissa.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies:
Asian käsittely keskeytetään.

4) Ehdotus laiksi leimaverolain 4 ja 10 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 66
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 32
Suuren valiokunnan mietintö n:o 87

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mie-

tintö n:o 87. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, ja sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 4 ja 10 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Ehdotus laiksi rajoitetusti verovelvollisen tulon ja varallisuuden verottamisesta annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 56
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 36
Suuren valiokunnan mietintö n:o 88

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 88. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, ja sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Sasi: Arvoisa puhemies! On varsin paljon keskusteltu siitä, miten verotuksessa käy. Tämän hallituksen esityksen yhteydessä voi todeta, että verotus kevenee. Verotus kevenee nimittäin varsin olennaisesti niiltä pienituloisilta eläkeläisiltä, jotka saavat Suomesta eläketuloa, mutta asuvat ulkomailla.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies:
Asian käsittely keskeytetään.

6) Ehdotus laiksi ilmansuojelulain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 33
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 14
Suuren valiokunnan mietintö n:o 89

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mie-

tintö n:o 89. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, ja sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Tasavallan presidentti Urho Kaleva Kekkosella oli tapana sanoa, että sodan ja rauhan asioissa emme ole puolueettomia, olemme rauhan puolesta sotaa vastaan. Tuohon kuolemattomaan lausumaan sisältyy ajatus elämän puolesta kuolemaa vastaan. Freonit ja halonit ovat maapallolla tällä hetkellä agenteja, jotka toimivat kuoleman puolesta elämää vastaan. Ongelma on globaalinen, se on paikallinen, se on kaikkia maapallon eliöitä koskettava ongelma. Onneksi maapallolla on herätty tähän tilanteeseen varsin nopeasti. Onneksi sillä tavalla, että kehitys etenee freonien ja halonien käyttökieltoa kohti jopa päivittäin.

Freonien suurimmat valmistajat, amerikkalainen Du Pont ja länsisaksalainen Hoechst, ovat päättäneet jo luopua näiden aineiden valmistuksesta, ja varsin monet muut pienemmät valmistajat ovat päätyneet samanlaiseen tulokseen. Suomessa ei tarvita tällaista päätöstä lopettaa valmistus, kun näitä aineita ei ole koskaan Suomessa teollisesti valmistettukaan.

Ed. Joenpalo kuiskasi minulle eräänä päivänä, että täytyy olla todella pätevä syy, että sellainen yhdysvaltalainen yhtiö kuin Du Pont aktiivisesti, pakottamatta päättää luopua kolmesta miljardista liikevaihtoa. Ja näin todella on. Tuonkaan yrityksen yritys kuva ei kestä toimimista maapallon tuhon hyväksi.

Sen ohella, että valmistajat ovat tehneet mainitunlaisia luopumispäätöksiä, valtiot valtioina ovat asettaneet luopumisaikatauluja, joita on täällä esitetty moneen kertaan ja monella suulla. Kehitysmaita varten ollaan muodostamassa rahastoa, jolla tuettaisiin sitä, että kehitysmaat voisivat kehitystään jatkaa, mutta tukeutumatta freonien ja halonien käyttöön.

Tähän liittyy olennaisesti se, että varsin monet freonien ja halonien aiemmat tuottajat ovat kehittäneet uusia prosesseja ja näiden aineiden käyttöä korvaavia aineita. Näistä itseäni toistaen totean vain projektin, jolla

on valmisteltu HCFC-134A-ainetta teollista valmistusta varten. Tuo projekti on jo varsin pitkällä, ja toivottavissa on, että tuo aine olisi kaupallisesti hyödynnettävissä lähitulevaisuudessa. Vielä on todettava, että varsin monista freonien ja halonien käyttötarkoituksista voidaan sellaisenaan luopua ja turvautua aivan kokonaan toisenlaisiin prosesseihin ja käyttöaineisiin. Siis me emme ole sellaisen ongelman edessä, jossa olisimme sidottuja freonien ja halonien käyttöön joka-päiväisessä elämässämme.

Mainitussa katsannossa hallituksen esitys ilmansuojelulain muuttamiseksi on onneksi tullut jo tässä vaiheessa vanhentuneeksi. Kehitys on mennyt sen edelle. Ollaksemme karkijoukossa tällä rintamalla maapallolla tarvitsemme pitäviä sisäisiä päätöksiä ja niitä tukevaa lainsäädäntöä. Juuri sillä tavoin viestitetään jokaiselle teolliselle yritykselle ja käyttäjäjoukolle, että nyt freonien ja halonien käyttöaika on päättymässä, ottakaa se kaikissa toiminnoissanne huomioon.

Viime yönä täällä ed. Turunen vaati tasajalkaa Ruotsin kanssa etenemistä. Jos tuossa vauhdissa halutaan olla, se merkitsee sitä, että vuoden 1995 alkuun mennessä on freonienkin käytöstä luovuttu. Tätähän oppositio vastalauseessaan nimenomaan ehdottaa ja tämän käyttökiellon viestittämistä lain kirjaimella.

Jotta järjestelmä olisi toimiva, on siirryttävä lupamenettelyyn, ja valmistautuminen siihen pitää aloittaa nyt. Tässäkin asiassa pitää välittömästi viestittää teollisille yrityksille, että nyt olemme siirtymässä lupajärjestelmään. Jotta se ei tulisi yhtäkkisenä yllätyksenä, pitää olla kohtuullinen siirtymisaika ja siirtymispäivämäärä pitää olla tiedossa. Siksi tässäkin tilanteessa lain täytyy olla ajan tasalla.

Arvoisa puhemies! Ilmoitusmenettelyyn syntyi tämän lakiehdotuksen eduskuntakäsittelyn aikana selvä aukko, kun korkein hallinto-oikeus otti kantaa Veitsiluoto Oy:n Oulun tehtaiden tekemään ilmansuojelumuutokseen. Jotta tämä aukko paikattaisiin, oikeusministeriö valmisti laki- ja talousvaliokunnalle pykälätekstin, jota enemmistö ei ottanut mietintöön, mutta joka sisältyy vähemmistön vastalauseeseen.

Asian käsittely laki- ja talousvaliokunnassa oli aluksi varsin lupaava. Ensimmäisessä käsittelyssä löytyi enemmistö, joka oli asen-

teellisesti ja tiedollisesti ajan tasalla, todellisesti reaaliajassa. Valitettavaa on, että näkökannat toiseen käsittelyyn mennessä olivat muuttuneet, kiitos Teollisuuden Keskusliiton toimimisesta ed. Turusen kautta. Opposition rinnalla pysyi vain ed. Joenpalo, äänestäen tyhjää. Näin tietenkin voi tehdä, se kuuluu demokratiaan, eikä siinä ole sellaisenaan moittimisen sijaa. Mitään lainvastaistahan ei ole tapahtunut. (Ed. Astala: Luonnon vastaista kyllä!) — Sitä tietenkin on tapahtunut ja aika paljonkin ja on tapahtumassa.

En voi olla tässäkään yhteydessä kiinnittämättä huomiota siihen, mitä ed. Turunen teki sen jälkeen, kun asia oli jo saatettu loppuun käsitellyksi laki- ja talousvaliokunnassa ja vastalausekin oli jätetty sisään. Asia oli siis todella loppuun käsitelty.

Viime yönä kävi erittäin tarkoin selville, että ed. Turunen ilmoittikin, ettei hän olekaan sitä mieltä kuin hän oli hetkeä aikaisemmin ollut. Nyt hän vaati lakiin uutta ilmaisua yläilmakehä ja toivoi, että tätä koskeva muutos olisi tapahtunut lakiehdotuksen käsittelyssä suuressa valiokunnassa. Olisi otettu lakiin käsite, josta meistä kukaan ei tiennyt, mitä se tarkoittaa. Sitä ei olisi sanallakaan perusteltu missään mietinnössä, ei olisi kuvattu, olisi ollut vain huitaisu ilmaan. Samaan hengenvetoon sama henkilö puhuu hyvästä lainsäädäntötavasta. Jonkin kansalaisen mielestä tässä saattaa olla jotakin hienoista ristiriitaa. Onneksi ed. Turunen ei toistaiseksi ole ollut menestyksellinen tässä hankkeessaan.

Oppositio katsoi jo heti alusta saakka, että varmuuden vuoksi on syytä valmistella perusteellisesti vastalause, perustella se hyvin ja pitää huoli siitä, että vastalauseeseen sisältyvä lakiehdotus on lakiteknisesti kunnossa. Tuo työskentely sinänsä oli esimerkiksi sopivaa ja tulevaisuuteen kannustavaa.

Arvoisa puhemies! Teenkin ehdotuksen, että käsittelyn pohjaksi otetaan mietintöön liittyvään vastalauseeseen sisältyvä lakiehdotus.

Arvoisa puhemies! En voi olla vielä kiinnittämättä huomiota kansallisen kokoomuksen käyttäytymiseen tässä asiassa. Jo omassa kodissani opin kokoomuslaiselta isältäni, että hyvin arvokasta on omaisuuden suojaaminen kaikissa yhteyksissä. Nyt viime aikoina olen oppinut, että kansallinen kokoomus on ollut ensimmäisenä tuhoamassa sekä yk-

sityistä että kansallista omaisuutta. Tämä on ympäristönsuojelullisesti sikäli mielenkiintoista, että esimerkiksi Hollannissa kansallisen kokoomuksen sisarpuolue kristillisdemokraatit on ollut vihreiden ohella niin pitkälle menevä ympäristönsuojelussa, että pääministeri Ruud Lubbers asetti koko hallituksensa vaakalaudalle omalla ympäristönsuojeluohjelmallaan. Ja kun sikäläinen parlamentti ei tätä ohjelmaa hyväksynyt, hallitus meni nurin. Länsi-Saksassa on ollut samanlaisia viitteitä, niin kuin ed. Astala täällä kertoi muutama päivä sitten kemikaalilain yhteydessä. Suomessa kansallinen kokoomus on synkimmässä taantumuksessa näissä asioissa.

Vielä yksi asia eiliseltä päivämäärältä ja viime yöltä. Käsiteltiin virkarikoslainsäädäntöä. Ministeri Louekoski totesi tältä samalta paikalta, että hänen esityksensä ei ole tullut hyväksytyksi, mutta hän syvästi kunnioittaa eduskunnan tahdon ilmaisua: "Se on meille laki oikeusministeriössä, vaikka olemmekin lain päävalmistelija." Oikeusministerillä oli varaa tehdä näin. Kansallisella kokoomuksella ei näytä olevan varaa tehdä samalla tavalla omien edustajiensa kautta.

Ed. Tiuri (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun ympäristönsuojelutoimenpiteitä vaaditaan, niin siinä täytyy minusta pitää kuitenkin järki päässä ja päästä niihin toimenpiteisiin, jotka todella auttavat jotakin. Otsonikerroksen suojeleminen niin, että freonien käyttö lopetettaisiin 1995, ei ole niitä tärkeimpiä asioita.

Ensinnäkin on vaikea niin lyhyessä ajassa korvata näitä aineita, jolloin joudutaan suuriin vaikeuksiin, jos Suomi yrittää olla joltava maa tällä alueella.

Otsonikerroksen väheneminen on vielä hyvin epäselvää. Ei vielä tähän mennessäkään ole saatu aivan selville, kuinka paljon se vähenee.

Sen sijaan uusimmat satelliittimittaukset osoittavat, että auringon ultraviolettisäteily vaihtelee hyvin paljon auringonpilkkujen mukaan. Nyt sattuu juuri olemaan parhailaan enemmän auringonpilkkuja kuin koko historian aikana, jolloin niitä on mitattu. Ilmeisesti tällä hetkellä auringon ultraviolettisäteily on jopa 50 prosenttia korkeampi kuin se on keskimäärin, puhumattakaan aurinkopilkkuminimin aikana. Minimi tulee

noin vuonna 1995, jolloin meillä taas on edessä vähän rauhallisempi kausi.

Kaiken kaikkiaan otsonikerroksen suojaamiseen ei voi perustaa freonien vähentämistä, mutta sen sijaan tietenkin kasvihuoneilmiön torjumiseen, koska freonit vaikuttavat myös siihen. Mutta niitten osuus vuonna 2030:kin on vasta noin kuudesosa kasvihuoneilmiöstä, niin ettei tässä nyt hengenhätää ole.

Ed. Dromberg (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kunnioitan tavattomasti ed. Pulliaisen asiantuntemusta näissä asioissa, mutta menettelytavasta, kuinka tämä käsiteltiin valiokunnassa, totean itse valiokunnan jäsenenä, että käsittelyn aikana ei kertaakaan otettu esille yläilmakehää. En tiedä, mikä keskustelu käytiin ed. Turusen kanssa oven ulkopuolella ja kuinka siellä näistä asioista keskusteltiin. Mutta kyllä koko ryhmä hyväksyi sen silloin nimenomaan ilmakehänä eikä yläilmakehänä. Minun mielestäni on ihan turhaa tulla sitten tänne tuomaan toisia, todellisuutta vastamattomia asioita, että hän olisi yläilmakehää vaatinut tilalle, koska ainakin siinä keskustelussa, jossa itse olen ollut mukana nimenomaan valiokuntakäsittelyssä, oli ilmakehä.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensiksi näistä yläilmakehäasioista ed. Drombergille. Äsken totesin, että tässä se ihmeellisyys juuri onkin, että kun valiokuntakäsittelyn aikana ei sanaa yläilmakehä kukaan ulvahtanut julki, ed. Turunen ulvahti sen julki viisi minuuttia sen jälkeen, kun valiokuntakäsittely oli päättynyt ja rekrytoi jopa kokoomuksen kunnianarvoiset ministerit tähän operaatioon mukaan, kuten olemme lehdistä lukeneet ja kuten täällä viime yönä monella suulla todistettiin.

Sitten ed. Tiurille viestinä, että on aika mielenkiintoista, jos todella perehtyy näihin asioihin, niin ajatella — yksi ainoa asia vain — että jo 12 vuotta sitten freonien ensimmäinen kehittäjä Du Pont teki sisäisen päätöksen, että tästä superbisneksestä pitää luopua, koska se on niin vaarallista maapallon tulevaisuudelle, ja rupesi kehittelemään uutta, korvaavaa ainetta. Olisiko se todella luopunut kolmen miljardin bisneksestä sen takia, että siihen ei ole todella perustavaa laatua olevaa aihetta?

Edustaja, professori Tiuri tietää, että ei. Hänen todistelunsa valitettavasti on post festum.

Ed. Hurskainen-Leppänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tiuri epäili, ettei ehdittäisi vuoteen 1995 mennessä tutkia freoneita korvaavien aineiden vaikutuksia. Itse uskon, että tämä on mahdollista, koska esimerkiksi Ruotsissa ja Norjassa tämä päätös on ollut mahdollinen ja samoin Saksassa. Heillä on tietoa korvaavista aineista ja siitä, että niiden haitat eivät ole niin suuria kuin tällä hetkellä freonien haitat.

Ikävä kyllä vielä kerran on palattava menettelytapakeskusteluun, koska jatkuvasti tuodaan asia esille. Ed. Dromberg kertoi, ettei valiokuntakäsittelyn aikana ole ollut missään vaiheessa esillä ylempi ilmakehä-sanaa. Se pitää paikkansa, mutta viisi minuuttia valiokunnan päätöksen jälkeen kokoomusministerien vaatimuksesta hallitusryhmien puheenjohtajat kokoontuivat tämän asian tiimoilta, ja siinä olivat myös valiokuntaryhmien vastaavat mukana. Kokoomusministeriöiden vaatimuksesta he halusivat yläilmakehä-sanan ilmakehä-sanan tilalle.

Ed. Astala: Arvoisa puhemies! Käsitellessämme ympäristölakeja on luonto osapuolena keskuudessamme, tosin äänettömänä osakkaana. Kun me emme riittävästi ota huomioon luonnon tarpeita, jää sille häviäjän osa. Luonnon tappio merkitsee kuitenkin aina tappiota myös ihmiselle. Siksi ihmisellä, myös kansanedustajalla, pitäisi olla herkkyyttä tiedostaa luonnon oikeudet, tarpeet ja uhat. Tätä herkkyyttä ei vastikään löytynyt käsitellyn kemikaalilain eikä käsittelyssä olevan atomivastuulain osalta. Karvain tappio luontoa on kohtaamassa kuitenkin nyt käsittelyssä olevassa ilmansuojelulaissa. Ilmakehää tuhoavia aineita ei kielletä ilmansuojelulain muutoksessa. Eduskunnan laki- ja talousvaliokunta oli ryhdyttyä tekemään lakiin lisäyssäännöksen freonien ja halonien käytön kieltämisestä vuoden 1995 alusta. Muutos ehti olla vain päivän perhonen. Rohkeat ja "uppiniskaiset" joutuivat heti äänestyksen jälkeen kuuleman mukaan ympäristöministeri Bärilundin puhutteluun, ja esitys palautettiin hallituspuolueiden voimin entiselleen. Tämä freonikapina siis tuli kukistetuksi. Teollisuuden Keskusliitto ja kokoomus voit-

tivat, ja luontoa kohtasi karvas tappio. Koko muutosesitys on menettänyt ilmeisesti perusmerkityksensä täyskiellosta luopumisen seurauksena.

Uusi ilmansuojelulaki ei siis tule kieltämään freonien käyttöä, ei tee niitä käyttävää teollisuutta edes luvanvaraiseksi eikä anna lääninhallitukselle oikeutta pysäyttää tuotantolaitoksia, jotka päästelevät ilmaan cfc-yhdisteitä. Lähes uskomaton juttu!

Ensin ministeri Bärklund itse vaatii freonien täyskieltoa. Kansainvälinen otsonikokous Helsingissä julkisti näyttävästi maailmanlaajuiset kieltovaateet. Eduskunnan valiokunnan enemmistö on nyt antautunut — miten käynee eduskunnan enemmistön laita?

Ministeri Bärklund pakottaa kansanedustajansa ruotuun luontoa vastaan — jopa on kerrassaan pitkälle menty! Ministeri Bärklund antaa Teollisuuden Keskusliiton ja kokoomuksen kävellä itsensä ylitse, vaikka itse asiassa ministeri on palvelija — ministerisanahan tarkoittaa palvelijaa — hänen pitäisi siis palvella ympäristönsuojelua, vaalia luontoa kuin silmäteräänä, edistää kaikkia niitä hankkeita, joilla ihminen luontoa puolustaa. Hänellä olisi tässä erittäin vahva kansalaisten tuki, kunhan sitä vain käytettäisiin. Nyt ministeri on edellyttänyt, että kansanvallan korkeimman päättävän elimen, eduskunnan, on nöyryyttävä, ainakin sen enemmistön, Teollisuuden Keskusliiton edessä. TKL:lle ovat ahneus ja piittaamattomuus toiminnan suuntaviittoa suhteessa luontoon. Tämähän on aivan yleisesti tunnettu asia.

Luontoa puolustavan kansanedustajan näkökulmasta katsottuna nyt on meneillään aivan uskomaton tapahtumaketju, joka vakavasti edistää, ei luonnonsuojelua vaan luonnon tuhoamista. Nyt pitäisi kuitenkin kerätä kaikki mahdolliset voimat luonnon puolustamiseen. Luontoa ja ihmiskuntaahan uhkaavat monet maailmanlaajuiset ympäristön muutokset, jotka ovat ihmisen aiheuttamia ja joiden pysäyttämiseksi tarvitaan koko ihmiskunnan yhteistä ponnistusta, myös Suomen eduskunnan.

Arvoisa puhemies! Huomionarvoisaa asian yhteydessä on se, että ympäristöministeri Bärklund, puhumattakaan nyt muista ministereistä, ei ole ollut paikalla puolustamassa lakiesitystään eikä antamassa selityksiä omista toimistaan lakiesityksen valiokuntakäsittelyn ajoilta. Tietenkään en voi mitenkään

hyväksyä tällaista ministerin käyttäytymistä mutta ymmärrän sitä. Jos minä hänen vaatteissaan olisin, minäkin häpeäisin.

Arvoisa puhemies! Opposition vastalause on erittäin perusteellinen, erittäin asiaa tunteva ja luontoa todella puolustava. Sen puolesta on ilo toimia.

Ed. Ahde (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Astalan puheenvuoron johdosta haluan kuitenkin kohtuudella todeta sekä ministeri Bärklundin että koko hallituksenkin puolesta, että välittömästi sen jälkeen, kun Suomen hallituksen toimenpiteiden seurauksena oli voitu allekirjoittaa kansainvälinen ns. otsonisopimus, ryhdyttiin toimenpiteisiin lainsäädännön muuttamiseksi sen kaltaiseksi, että tuo sopimus Suomessa voidaan toteuttaa.

Kaiken kaikkiaan hallituksen esitys on tärkeä myönteinen askel oikeaan suuntaan. Olen huomannut, että itse asiassa opposition ja hallituksen välille on jäänyt eduskunnassa enää se ero, sanotaanko se asia, josta ed. Astala puhui, lakitekstissä, vai — jolle kannalle hallituspuolueiden edustajat näyttävät valiokunnassa päätyneen — eduskunnan vastauksessa. Tämä ero on tietenkin lainsäädännön kannalta merkittävä, mutta asiallisesti ottaen käsitykseni mukaan se ei ole lainkaan niin merkittävä. Sen takia ei ollut kohtuullista mielestäni ministeri Bärklundin näin voimakas arvosteleminen, vaan hän ansaitsisi tässä asiassa tunnustuksen sanat, että hän on tuonut esityksen tänne. Myös tunnustuksen sanat antaisin valiokunnalle siitä, että se on terästänyt ja edellyttänyt hallitukselta eräitä uusia toimenpiteitä, jotka mielestäni johtavat myönteiseen kehityssuuntaan. Todennäköisesti sekin hallituksen ehdotus, jossa edellytetään, että lääninhallitukset voivat antaa uusia ehdotuksia ja päätöksiä, käytännössä tulee eduskunnan vastauksen myötä toteutumaan.

Kun ministeri Bärklund ei ole nyt paikalla, kaiken kohtuuden nimessä kuitenkin sanon, että hallitus on toiminut asiassa oikean suuntaisesti. Ainakin henkilökohtaisesti pidän esitystä merkittävänä parannuksena olemassa olevaan tilanteeseen.

Ed. Tiuri (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun ed. Astala syyttää ilmeisesti niitä, jotka eivät halua hänen muutoksiaan

hyväksyä, luontoa tuhoaviksi, en ainakaan itse katso itseäni siihen ryhmään kuuluvaksi. Päinvastoin jokainen, joka haluaa luontoa puolustaa tällä hetkellä, ryhtyisi ehdottomasti vaatimaan hiilidioksidipäästöjen vähentämistä, koska ne ovat maapalloa uhkaava suuri vaara. Muut ovat sitten jo sellaisia, joista selvittää kohtalaisella vauhdilla, mutta kasvihuoneilmiö on todella vaara.

Kaiken lisäksi nykyisten tutkimusten mukaan kasvihuoneilmiö kiihdyttää otsonikaatoa, koska se jäähdyttää yläilmakehää, ja esimerkiksi alailmakehässä taas liikenteen ja polttovoimaloiden typpipäästöjen kautta syntyvä otsoni kompensoi sen otsonin häviämisen, joka mahdollisesti yläilmakehässä on, niin että ultraviolettisäteilyn vaikutus maan pinnalla luultavasti tällä hetkellä kuitenkin on vähäisempi kuin aikaisemmin, paitsi tietenkin aurinko tällä hetkellä sattuu olemaan hyvin voimakas ultraviolettisäteilijä.

Kaiken kaikkiaan siis minusta pitäisi toimenpiteet suunnata sinne, missä niitä eniten tarvitaan, eikä uhrata valtavasti energiaa siihen, että muutama vuosi aikaisemmaksi saadaan freonien päästöjen loppuminen.

Ed. Hurskainen-Leppänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Astalan väittäminen, että valiokunnan jäsenet olisivat joutuneet ministeri Bärlundin puhuteluun, vaikuttaa todella kohtuuttomalta ensinnäkin sen takia, että hallitusryhmät eivät päässeet asiasta yksimieliseen sopimukseen vaan kokoomus vastusti, ja näin ollen emme edes päässeet keskustelemaan vielä ministerin kanssa asiasta. Sen takia tämä väittäminen ei pidä paikkaansa. Toisaalta, jos ed. Astala on lukenut valiokunnan mietinnön, valiokunnan mietinnössä on otettu jopa hieman tiukempi kanta kuin 9 a §:n 2 momentissa olisi ollut, eli täällä vaaditaan, että cfc-yhdisteiden käyttöä rajoitettaisiin muiden Pohjoismaiden kanssa samassa aikataulussa. Muissa Pohjoismaissa tämä aikaraja on laitettu vuodelle 1994, kun valiokunnassa olevassa esityksessä se oli vuodelle 1995.

Ed. Rajamäki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Astalalle on syytä todeta, että luontoa puolustaessaan kansanedustaja voisi hivenen puolustaa myös toutta. Suomen panos on ollut erittäin merkittävä niin Montrealin kuin Helsingin ta-

pauksissa ja kokouksissa ilmakehän ja otsonikerroksen suojelemiseksi, ja erityisesti sosialidemokraattisen ministerin panos on siinä kiistaton.

Siitä, missä määrin mietintö ja lakiesitys, joka valiokunnasta nyt on tullut, vastaavat sosialidemokraattien näkemystä, sanon, että erittäin paljon; varsinkin mietinnön tasolta tämä on onnistunut. Ehkä eräiltä osin, jos muut hallituspuolueet olisivat olleet valmiita, olisimme voineet mennä pitemmällekin, mutta tärkeintä on se olennainen asia, että tässä maassa hallituksella on mahdollisuus vaikuttaa näiden aineiden maahantuontiin, myyntiin ja markkinointiin. Se on olennaisin asia, ja maapallon ja ihmiskunnan eloonjäämispin ensimmäisenä lakina tämä tulee saamaan varmasti myös seurannaislakiesityksiä.

Ilmakehä- ja yläilmakehäkeskustelussa on pikkuisen hämärrytetty lain olennaisin merkitys, ja ehkä jonkin verran terminologia alkaa jo viitata siihen, että eduskunta tarvitsee kohta tähtitieteellisen valiokunnan.

Ed. Astala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin ed. Hurskainen-Leppänen taisi myös syyllistyä vääriin todisteisiin menettelytavoista.

Ed. Rajamäelle totean, että annan kaiken tunnustuksen ministeri Bärlundille niistä teoista, jotka hän on tehnyt ympäristönsuojelun puolesta. Nyt käsittelyssä oleva asia ei sitä tunnustusta hänelle tuo.

Ed. Ahde koki tarvetta ryhtyä vastaamaan koko hallituksen puolesta, joka loistaa poisolollaan täällä tänään. Antaakohan se kenties viitteitä siitä, että entinen ympäristöministeri olisi käyttäytynyt samalla tavalla kuin nykyinen esillä olevan asian käsittelyn suhteen? Mikäli näin on, minun kunnioitukseni hänen rohkeita ja reippaita ympäristönsuojelutekojaan kohtaan saisi pahan musteruhjeen.

Kun ed. Ahde totesi, että on aika lailla samantekevää, kielletäänkö lakipykälällä kyseiset vaaralliset aineet, totean hänelle kaikille itsestäänselvyys ja selkeä totuus, että toki lakipykälässä on erittäin paljon vahvempaa todeta tällainen asia. Nyt päädynkin viimeiseen ajatukseeni: miksi tätä ei ole voinut lakipykälässä sanoa? Siihen ed. Ahde ei vielä antanut minkäänlaista vastausta.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En ole rusikoinut täällä

ministeri Bärlundia lainkaan, ja siihen on yksinkertainen syy: se, että minulle ei tuota minkäänlaisia henkisiä vaikeuksia antaa tunnustusta jokaisesta pienestäkin askeleesta ympäristönsuojelun alalla, jolloin jos on aiheetta kiittää, se kiitos tulee meikäläiseltä äärimmäisen herkästi.

Totean ed. Ahteelle vain yhden asian: Tänä aamuna Helsingin Sanomat kertoi mielestäni hyvin pelkistetysti varsinaisen kupletin juonen. Siellä oli Oili Rahnastoa ympäristöministeriöstä haastateltu ja todettu, että nyt, kun on oikein tutkittu lainsäädäntöä, ympäristöministeriö on sittenkin nähnyt mahdollisuuden toimia ilmansuojelulain avulla tässä tilanteessa. Erään toisen tulkinnan mukaan, joka oli ympäristöministeriön tulkinta vielä viikko sitten, se on erittäin vaikeaa, ainakin se voidaan riitauttaa. Sen takia tämä vastalause on paikallaan, koska se sisältää lakiehdotuksen, joka varmasti on toimiva.

Ed. Tiuri, en saata uskoa korvieni sano-maa oikeaksi. Te sanoitte sillä tavalla, että maan läheinen otsoni toimisi kompensoivana otsonina. Se otsoni, joka on täällä, tässä ilmatilassa, on meille ihmisillekin myrkyä. Älkää ihmeellä toivoko tänne otsonia lisää myrkyttämään meitä, kasveja ja kaikkea elollista sen takia, että se kompensoisi —teidän terminologiaanne — yläilmakehästä ka-toavaa otsonia!

Ed. Ahde (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Nyt me alamme ed. Pulliaisen kanssa päästä samalle aaltopituudelle. Minäkin olisin halunnut viitata Oili Rahnaston tämän päivän Helsingin Sanomissa ilmoittamaan kannanottoon, jossa hän ympäristöministeriön asianomaisena virkamiehenä tulkit-si, että ympäristöministeriöllä ja näin ollen hallituksella on välineet toteuttaa tämä edus-kunnan vastauksessaan ilmaisema tahto. Ni-mittäin eduskunta edellyttää tässä vastauk-sessa, että näitä valtuuksia käytetään.

Olen kyllä sitä mieltä, että Suomen yleensä ympäristöpolitiikassa vähintään pitäisi pysyä pohjoismaisessa tasossa. Kun olemme puhu-massa kuitenkin eräästä kaikkein suurimmis-ta ja tärkeimmistä ympäristöpoliittisista ky-symyksistä ja ratkaisuista tänään, ilokseni kuitenkin huomaa, että valiokunta, käsityk-seni mukaan myös yksimielisesti, on kallis-tumassa sille kannalle, että meidän pitää

ilmoitusmenettelystä ilmansuojelulaissa siir-tyä lupamenettelyyn ja että eduskunta edel-lyttää, että tällainen uusi laki, ilmansuojelu-laki, annetaan.

Nimittäin jos ei eduskunta tätä edellytystä tälle hallitukselle tee, epäilen, ettei sitä esi-tystä sieltä myöskään tule, vaan Teollisuuden Keskusliiton soittoja, jotka todennäköisesti ovat vaikuttaneet tämänkin asian käsitte-lyyn, tulee hallituksen suuntaan niin paljon, että ei onnistuta lakimuutosta saamaan.

Lopuksi ed. Astalalle sanon edelleenkin sen, että tämä on merkittävä askel eteenpäin. Se tahto, joka vastalauseen lakipykälässä (Ed. Astala: Siellä on useita lakipykälä!) opposition toimesta on esitetty, voidaan to-teuttaa olemassa olevan lainsäädännön pe-rusteella, jos hallitus näin haluaa. Toivon ja edellytän, että hallitus näin haluaa.

Ed. Väänänen: Herra puhemies! Ensin haluan kannattaa ed. Pulliaisen tekemää ehdotusta käsitteilyn pohjasta.

Sitten ihmettelen ed. Ahdetta ja myös kokoomuksen puhujia siinä, kun he ovat antaneet nyt tunnustusta ympäristöministe-riölle ja katsoneet, että kaikki on tehty erinomaisen hyvin. Haluaisin muistuttaa sii-tä, että esimerkiksi Montrealin sopimuksen ratifiointia viivytettiin ympäristöministeriös-sä noin vuoden ajan, ennen kuin se tuotiin tänne allekirjoitettavaksi. Vain eduskunnan ja ulkoasiainvaliokunnan nopeutetuin toi-menpitein se saatiin viime vuoden puolella ennen joulua hyväksytyksi täällä ja Suomi pääsi erittäin kiusallisesta tilanteesta. Muun muassa YK:n ympäristötoimisto Unep oli jo kiinnittänyt kiusallisesti huomiota Suomen viivyttelyyn.

Mitä sitten tulee käsiteltävänä olevaan lakiin, hallituksen esityksen perustana on siis Montrealin pöytäkirja, missä todetaan, että otsonikerrosta heikentävien aineitten valmis-tus ja käyttö on vähennettävä vuoden 1986 tasosta puoleen vuoteen 1998 mennessä. Tie-dämme kuitenkin, että esimerkiksi Euroopan yhteisön maat ovat äskettäin Lontoossa pi-tämässään kansainvälisessä otsonikerroksen suojelukonferenssissa päättäneet jo, että freo-nien tuotannosta ja käytöstä luovutaan ko-konaan vuoteen 2000 mennessä. On siis aivan väärin sanoa, niin kuin kokoomuksen taholta selitettiin, että tässä nyt on vain pieni ero. On erittäin suuri ero näillä kahdella

tavoitteella, sillä minkä EY-maat ovat hyväksyneet jo päämääräkseen, ja sillä mitä Suomen hallitus nyt esittää tavoitteeksi.

Sitä paitsi tiedämme, että Pohjoismaista Ruotsi ja Norja ovat jo lähteneet siihen, että täysimääräinen luopuminen tapahtuu vuoteen 1995 mennessä. Pohjoismaiden neuvostossa esimerkiksi olemme koko ajan lähteneet siitä, että Pohjoismaat toimivat saman tasoisesti ja yhtäläisesti ympäristönsuojeluasioissa. Tämä on kyllä Suomelle varsin nolo tilanne, mihin hallituksen esityksessä meitä nyt sidotaan. Ihmettelen sitä paitsi, kun juuri on Suomessa pidetty suuri kansainvälinen otsonikongressi, missä ministerimme Bärnund nimenomaan näytteli hyvin edistysellistä roolia, että tämän kongressin jälkeen meille on tuotu tämä ilmansuojeluesitys, mikä on käsiteltävänä.

Todellakin hämmästyttävää on se, että kun jo oli päästy valiokunnassa yksimielisyyteen lakiesityksen parantamisesta, ryhdyttiinkin vetämään viivoja ratkaisun ylle ja erityisesti kokoomuksen toimesta päädyttiin takaisin vähemmän kunnianhimon mukaisille linjoille. Täytyy todeta, että kokoomus ilmeisesti silloin kuunteli His Master's Voicea, isäntänsä ääntä, niin kuin on tapana sanoa.

Toivon, että mietintöön liitetty opposition vastalause otetaan käsittelyn pohjaksi. Silloin olisimme edistysellinen valtio tässä suhteessa.

Ed. Ahde (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Väänäselle vain kaksi kommenttia. Ensinnäkin olisimme huomattavasti pidemmällä Suomessa ilmansuojelussa myös freonien suhteen, jos keskustapuolue ollessaan hallituksessa olisi ollut valmis tuolloin ajattelemaan samalla tavalla kuin ed. Väänänen äsken puhui pöytätyössä. (Ed. Väänänen: Tuliko esityksiä hallitukselle?) — Tuli useita esityksiä. — Mutta parempi myöhään kuin vielä myöhempään. Tämä kertoo siitä, että eduskunnassa kuitenkin tällä hetkellä on tahto toteuttaa se, mitä oppositionkin vastalauseeseen sisältyvässä pykäläehdotuksessa on todettu.

Edelleen haluaisin ed. Väänäselle korostaa, että meillä on välineet toimia tämän mukaisesti, niin kuin eduskunta vastauksessaan edellyttää. Se riittää kuitenkin asiallisesti ottaen on pieni, mutta poliittisesti riittävän näyttävä. On myönnettävä, että taiteellinen

vaikutelma tämän lain käsittelystä valiokunnassa ja eduskunnassa ei ansainnut kovin korkeita pisteitä, mutta tekninen suoritus on kuitenkin kohtuullinen.

Ed. Tiuri (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ilmeisesti ajatellaan, että teollisuus vastustaa freonia korvaavien aineiden käyttöä, mutta sehän ei tietenkään pidä paikkaansa. Teollisuus varmasti valmistaa jääkaappeja ja muita sen mukaan kuin korvaavia aineita löytyy. Jos ne ovat kalliimpia, kuluttajat maksavat enemmän. Ei siitä minusta teollisuutta tarvitse epäillä eikä syyttää. Mutta jos tullaan siihen tilanteeseen, ettei mitään korvaavia aineita ole, silloin tietenkin on tilanne se, ettei jääkaappeja valmisteta eikä myydä. Sekään ei varmasti ole terveellistä. Silloin teollisuus varmasti kärsii.

Kaiken kaikkiaan, jos hyvin lyhyessä ajassa siirrytään freoneista pois, ei ole varmaa, että korvaavat aineet ovat yhtään sen turvallisempia, koska niitä ei ennätetä kokeilla ja selvittää kaikkia niiden ominaisuuksia. Siitä syystä minusta tässä on pidettävä tolkkua varsinkin, kun en näe, että olisi mitään valtavaa kiirettä otsonisystä — paremminkin kasvihuonesyistä.

Toteaisin vielä ed. Pulliaiselle, että alailmakehän otsoni ei tietenkään ole terveellistä ihmiselle, mutta tässä tapauksessa se kuitenkin kompensoi sen, mitä ylailmakehän otsonin väheneminen päästää lävitseen, niin että maan pinnalle ei tule ultraviolettisäteilyä ilmeisesti sen enempää. Me emme pääse siitä, sillä liikenne ja polttovoimalat toistaiseksi aiheuttavat typpioksidipäästöjä, ja siitä seuraa otsonia alailmakehään, niin että ei se vielä mihinkään häviä vuoteen 2000 mennessäkään huomattavassa määrin, vaikka sitä saadaankin poistetuksi hieman.

Ed. Väänänen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kun mainitsin teollisuudesta ja sen osuudesta lakiesityksen käsittelystä, haluan viitata siihen puheenvuoroon, minkä ed. Ahde asiasta käytti.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Ensinnäkin toteaisin ed. Tiurille —hän aina yhdistää eri asioita toisiinsa — että toivoisin hartaasti, että kun hän nyt on osoittanut kasvihuoneilmiön osalta todella vilpittöntä

huolta tulevaisuudesta ja nykytilanteesta, hän ottaisi huomioon akuuteissa ongelmissa sen, että typen oksideista syntyvä otsoni on tällä hetkellä esimerkiksi meidän metsiemme tulevaisuuden kannalta kaikkein välittömin uhka. Ja liikenne on se agentti, joka tuottaa typen oksideja, joista valokemiallisten reaktioiden vaikutuksesta syntyy otsonia. Ja se on myrkyllistä. (Ed. Tiuri: Ja entä dieselautot?) — Siellä on taas karsinogeeniaineet ja superpienhiukkaset. Se on vähän toinen asia. — Tässä on ongelma, ja minusta olisi erittäin toivottavaa, että kun ed. Tiurille alkavat kirkastua ympäristönsuojeluasiat, myös kokonaisuus hahmottuisi selväksi, niin että voisimme siltä pohjalta jatkaa keskustelua.

Hyvin mielenkiintoinen yksityiskohta keskustelusta on se, että ed. Hurskainen-Leppänen totesi, että valiokunnan enemmistö haluaa tiukempaa aikataulua kuin vähemmistö. Toinen ilmaisee, että vuoden 1994 loppuun ja toinen 1.1.1995 mennessä. (Ed. Ahde: Päivän ero!) — Siinä on päivän ero. — Jos tästä on kiinni, niin nyt on enää vähästä tämä ongelma kiinni, kun on kysymys otsonikerroksen tuhoutumisesta päämme yläpuolelta. Pienestä se nyt enää kiinni on. Toivotavasti ed. Tiuri tulee tähän keskusteluun rakentavasti mukaan.

Varsinainen syy kuitenkin, arvoisa puhemies, eteen tulemiseeni oli ilmoitusmenettelyasia. Tässä on, arvoisa ed. Ahde, minun tulkintani tähän ongelmatiikkaan: Jotta sillä valtioneuvoston päätöksellä olisi käytännön merkitystä, joka nyt on tulemassa, valtioneuvoston täytyy tietää jollakin menettelyllä, että jokin aikoo tehdä jotakin cfc-rintamalla. Eikö niin? Tämän ilmansuojelulain perusteella, jonka te saitte aikaan aikoinaan, siitä täysi kunnia ja kiitos teille, täytyy tehdä ilmansuojeluilmoitus. Se lähtee nyt voimassa olevan lain mukaan lääninhallitukseen, ja siitä on mahdollisuus valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen, josta on jo tullut ennakkopäätöksen luonteinen päätös siitä, että varsinaista kieltoa ei voi antaa, siis voimassa olevan lain mukaan, jota nyt sillä 29 a §:llä ei haluta täsmentää, että se voitaisiin antaa.

Tämän takia, arvoisa puhemies, oppositio halusi tämän lain tekstin varman päälle niin, että tästä ei tulisi nyt sellaista vyörynomaista reaktiota, että jokainen rupeaa tämän ilmansuojeluilmoituksen perusteella rettelöimään, viemään lääninhallitukseen ruuhkaa lisää ja

teetättämään työtä lääninhallituksella silloin, kun annetaan lausuntoja korkeimmalle hallinto-oikeudelle. Tässä oli se tausta, minkä takia valmistelimme kilpailevan esityksen tälle valiokunnan mietintöön sisältyvälle lakiehdotukselle.

Ed. Ahde: Herra puhemies! Ed. Pulliainen tähtää oikeaan maaliin. Minä ymmärän, että näin on myös valiokunnan enemmistön kanta, joka on ilmaistu valiokunnan mietinnössä. Nimittäin tätä ilmansuojelulakia, joka nyt tämän käsittelyn jälkeen tullaan hyväksymään, ja siihen liitettyä lainsäätäjän tahtoa eduskunnan vastauksessa ei ole koskaan käsitelty korkeimmassa hallinto-oikeudessa. Minä olen kuitenkin samaa mieltä ed. Pulliaisen kanssa siitä, että tämä ilmoitusmenettelyyn perustuva ilmansuojelujärjestelmä ei toimi eikä tuota riittävän hyvää lopputulosta. Sen takia se on muutettava. Siksi olen iloinen, että eduskunta on näin nyt päättänyt.

Minä jaksan vielä uskoa, että kun komitean työ, joka on paraikaa vireillä, saadaan päättymään, saamme eduskuntaan käsiteltäväksi uuden ilmansuojelulain, joka ilmoitusmenettelystä siirtyy lupamenettelyyn, jota muidenkin ympäristölakien suhteen on jo päästy toteuttamaan. Tämä meidän käsityseromme ed. Pulliaisen kanssa ja opposition ja hallituksen välillä tästä asiasta on ehkä kuitenkin enemmän veteen piirretty viiva. Myönnän, että lakitekstissä asia varmistuu paremmin kuin eduskunnan vastauksessa. Uskon kuitenkin kovasti siihen, että lopputulos on tämänkin eduskunnan ratkaisun osalta sama, johon oppositio vastalauseeseen tähtää.

Ed. Tiuri: Herra puhemies! Kun kaikki liittyy kaikkeen, niin otsonikerroksestaakaan ei voida puhua ilman, että puhutaan muuhun ilmansuojeluun liittyvistä asioista. Siitä syystä minusta eduskunnan olisi korkea aika ryhtyä murehtimaan ilmansuojelua kokonaisuudessaan, ennen kaikkea niitä asioita, jotka ovat kuitenkin kaikkein tärkeimpiä. Nyt otsonikerroksen kohdalla tilanne tutkimusten mukaan, joita minä olen seurannut jo vähintään kymmenen vuotta, ehkä vähän pidempäänkin, koska olen ollut kehittämässä mm. erilaisia otsonimittareita, on se, että otsonikerros todennäköisesti hitaasti vähe-

nee, mutta mittaukset ovat vielä hyvin epävarmoja siitä, onko tuo väheneminen todellista ja kuinka suurta se on. Otsonikato Etelämantereen yläpuolella on asia erikseen. Siitä on tietoja, että se on jo 1950-luvulla ollut siellä.

Hyvin suuri todennäköisyys on, että freonit aiheuttavat otsonikatoa, mutta on hyvin suuri todennäköisyys myös siinä, että on monia muita asioita, luonnossa esiintyviä ja mahdollisesti ihmistenkin aikaansaamia, jotka aiheuttavat otsonikatoa. Kasvihuoneilmiö on selvästi eräs syy, joka voi kiihdyttää otsonikatoa, koska kasvihuoneilmiö kylmentää yläilmakehää samalla, kun se lämmittää maan pinnan lähellä olevaa ilmakehää. Otsonia hävittävät reaktiot selvästi kiihtyvät silloin, kun on kylmempi ilma. Siitä syystä ne esiintyvät juuri katona Etelämantereen yläpuolella.

Nämä asiat siis kaikki liittyvät toisiinsa. Minusta olisi paljon tärkeämpää kuin riidellä siitä, vähennetäänkö freonipäästöjä nyt muuttaman vuoden kuluessa nopeasti nollaan vai vähän myöhemmin reippaasti nollaan, ruveta jo vähitellen keskustelemaan kasvihuoneilmiön torjumisesta, koska se on monin veroin vaikeampi asia. Se liittyy energiantuotantoon eli yhteiskunnan kannalta aivan olennaiseen toimintoon, jota ei suinkaan ole helppo muuttaa, niin kuin toivottavasti on kylmälaitteiden ja vastaavien muiden freonikäyttöjen suhteen mahdollista, kun vain annetaan kohtuullisesti aikaa tekniikalle ja tietelle niin, että korvaavat aineet löydetään ja ennätetään tutkia, ettei niistä ole vielä suurmpaa haittaa.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Asian käsittely keskeytetään.

7) Ehdotus laiksi kuvataideakatemiasta annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 74

Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 8

Suuren valiokunnan mietintö n:o 90

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o

90. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 8, 8 a ja 11 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

8) Ehdotukset laeiksi ammatillisista erityisopilaitoksista koskevan lainsäädännön muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 44

Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 9

Suuren valiokunnan mietintö n:o 91

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 91. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta ensimmäisen lakiehdotuksen 1, 3, 17, 29, 32, 32 a ja 32 b §, voimaantulo- ja siirtymäsäännös, johtolause ja nimike, toisen lakiehdotuksen 1 §, 3 a luvun 10 a — 10 d §, 3 a luvun otsikko, 14 ja 17 c §, 5 luvun otsikko, 21 a §, 6 luvun otsikko, voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike, kolmannen lakiehdotuksen 2 ja 7 a §, 7 a §:n edellä oleva väliotsikko, voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike sekä neljännen lakiehdotuksen 22 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

9) Ehdotus Ruotsin kanssa kunnallisveron saamatta jäämisen korvaamisesta eräissä tapauksissa tehdyn pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä

Ainoa käsittely

Hallituksen esitys n:o 63

Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 21

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 21.

Keskustelua ei synny.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

10) Ehdotukset maataloustulolaiksi

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 61

Lakialoite n:o 44

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 4

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 4.

Keskustelu:

Ed. Nieminen: Herra puhemies! Suomessa maataloustuotteiden hintojen säätely ja eräiden muiden maatalouden tuloasemaan vaikuttavien tekijöiden hallinta on perustunut lakisääteiseen maataloustulojärjestelmään 1950-luvulta alkaen. Vuosina 1952—1955 maataloustuotteiden hinnoista määrättiin valtioneuvoston päätösten nojalla. Vuodesta 1956 alkaen on ollut kahdeksan erillistä, yleensä 2 - 4 vuotta voimassa ollutta maataloustuotteiden hintoja säätelevää lakia.

Maataloustulolakien tavoitteena on yleensä ollut maataloustuotannon ohjaaminen ja tasapainottaminen, maatalouden hintatason vakaana pitäminen sekä oikeudenmukaisen tulotason turvaaminen. Nykyisellä ja aikaisemmillä maataloustulolaeilla on päästy melko hyvin niihin tavoitteisiin, mihin lainsäädännöllä on pyritty.

Nyt käsiteltävänä olevaa maataloustulolakia, joka vihdoin on päässyt maa- ja metsätalousvaliokunnasta ensimmäiseen käsittelyyn, on valmisteltu maa- ja metsätalousministeriön joulukuussa 1987 asettamassa toimikunnassa. Ehdotetun lain valmistelussa lähtökohtana toimikunta on pitänyt maatalous 2000 -komitean esittämiä maatalouspolitiikan tavoitteita, jotka pääosin vastaavat

nyt voimassa olevan lain tavoitteita. Ehdotuksen valmistelussa on kiinnitetty huomiota mm. maataloustuotteiden laadun varmistamiseen, jonka on arvioitu tulevan vastaisuudessa aikaisempaa tärkeämmäksi.

On todettava, että toimikunnan ehdotus uudeksi maataloustulolaiksi oli melko yksimielinen. Suurin erimielisyys oli valtion vientikustannusvastuun ja lain voimassaoloajan suhteen. On myös todettava, että eduskunnalle annettu, nyt käsiteltävänä oleva hallituksen esitys oli myös yksimielinen. Lakiesitys oli lähetekeskustelussa perjantaina 5.5.1989, joten valiokuntakäsittely kesti noin kuukauden. Käsittelyssä oli samanaikaisesti myös ed. Juhantalon ym. rinnakkaislakialoite n:o 44 maataloustulolaiksi.

Valiokunta kuuli lain käsittelyn aikana 18 asiantuntijaa. Asiantuntijoiden taholta epäkohtina tuotiin julki mm. maatalouden tulotason turvaamisessa se, että tulon korotus on jätetty täysin neuvottelun varaiseksi. Kyseinen pykälä sisältää vain viittauksen tulovertailuihin ja kansainvälisten sopimusten huomioon ottamiseen neuvotteluissa. Siksi kysymys viljelijäväestön tulotason kehittämistavoitteista ja -keinoista jää auki ja ongelmia syntyy erityisesti silloin, jos Gatt-neuvotteluissa päästään sellaiseen ratkaisuun, että hinta- ja tukitasoja jäädytetään.

Lailla olisi pitänyt saada varmuus aluetuen ja pinta-alalisien kehittämistä. Lakiesityksessä tämä on jätetty täysin neuvottelun varaiseksi. Markkinointivastuun osalta tuotantokatot ovat yleisesti jääneet liian alhaisiksi. Tuotannon jyrkkä aleneminen viime vuosina olisi pitänyt lukea maatalouden hyväksi. Nyt tuotantokattoa on alennettu liikaa, sillä nyt maatalouden vastuu kasvaa 700 miljoonaa markkaa, kun nykyisen lain perusteella ei ole maataloudelle syntynyt lainkaan vastuuta vuosina 1988—1989.

Kotieläintuotteiden alhaiset katot eivät anna mahdollisuutta väljentää tilakohtaisia kiintiöitä, mikä olisi välttämätöntä tulotason kehittämisen kannalta. Voin viennin säilyttäminen maatalouden vastuulle 3 miljoonan kilon osalta merkitsee aina markkinointivastuuta maidon tuottajille. Vastakkaiselta puolelta arvosteltiin maataloustulolain liian pitkää voimassaoloaikaa huomioon ottaen nykyinen kansainvälinen tilanne sekä liian suuria valtion vientitukea ylijäämien viennille.

Edellä mainitut asiat ja etenkin kaksi

viimeistä aiheuttivat valiokunnassa pitkän keskustelun niin, että asian käsittely oli vaarassa siirtyä syksyyn. Oli kuitenkin hyvä, että hallituspuolueiden edustajat löysivät keinot, millä päästiin eteenpäin, ja laki saadaan käsiteltyä nyt kevään istuntokaudella. Tämä rohkaisee nuoria viljelijöitä sukupolvenvaihdoksiin, nuoria emäntiä ja isäntiä tilojensa kehittämiseen ja turvaa näin maaseudun elinmahdollisuudet paremmin kuin se, että lain käsittelyssä olisi viivytelty siirtämällä lopullinen käsittely yli kesän.

Herra puhemies! Valiokunnan kannanotot, rinnakkaislakialoitteen kohtalo sekä jätetyt vastalauseet näkyvät maa- ja metsätalousvaliokunnan mietinnöstä, joten niitä ei ole aihetta tässä enempää esitellä.

Ed. Ollila: Herra puhemies! Käsittelyssä oleva maataloustulolaki on pitkien neuvotteluiden tulos, ja niinpä tuohon lain sisältöön ei sitten maa- ja metsätalousvaliokunta puuttunut, vaan laki on nyt sitten valiokunnasta tullut muuttumattomana. Laki on viisivuotinen. Se mahdollistaa osaltaan sen pitkäjänteisyyden, jota maatalouspolitiikalta usein on puuttunut ja jota kohti pyritään ja mikä jatkossakin on aivan oikea linja. Laki on sillä tavoin puitelain luonteinen, että neuvottelujen merkitys korostuu. Tätä en näe negatiivisena asiana. Tuo puitelain luonteisuus ilmenee myös siinä, että mahdollisesti odotettavissa olevat kansainväliset maatalouspolitiikassa tehtävät ratkaisut ja sopimukset tulee ottaa jatkossa huomioon sikäli kuin ne aiheuttavat lakiin muutoksia. Tämän itsestäänselvyyden valiokunta toteaa myös mietinnössään. (Ed. Rajamäki: Ei se tuntunut olevan itsestään selvää!) — En tiedä, onko se ed. Rajamäelle, kaikille muille se oli.

Myönteisenä laissa on pidettävä kustannusten nousun korvaamista viljelijöille nykyiseen tapaan. Liikatuotanto tulee jatkossakin olemaan maatalouden ongelmaksi. Syyt ovat osin pitkälle historiassa, osin lähempänä, liian myöhään aloitetuissa toimenpiteissä.

Vientikustannuksiin osallistuvat lain mukaan sekä maatalous itse että myös valtio. Tuotannon alentuessa maatalouden suhteellinen osuus alenee, ratkaisu, joka on joustava, perusteltu ja oikeudenmukainen ja jonka uskon toimivan hyvin.

Huonojen tuotantovuosien ottaminen ver-

tailukohdaksi, kun pohditaan sitä, paljonko maatalouden vientivastuu nousee, ei ole ehkä, valiokunnan puheenjohtaja Nieminen, aivan oikea lähtökohta. Kyllähän maataloudella vientivastuuta olisi ollut näinäkin vuosina, ellei satotilanne olisi ollut sellainen kuin se on ollut.

Valiokunta korostaa, että valtiolta tuotannon alentamisen myötä vapautuvat, säästävät vientivarat tulee ohjata maaseudun kehittämiseen ja ylläpitämiseen. Tässä tarvitaan ennakkoluulottomuutta ja innovaatioita. Tavoite on hyvin keskeinen yhteiskuntapoliittinen kysymys lähivuosina ja pidemmälläkin.

Maataloustulolaki on hyvä esimerkki siitä, että uhkakuvien maalailuun ei ole aihetta. Viljelijöiden toimeentulo halutaan turvata ja maan tasapainoinen kehittäminen varmentaa rakenneongelmien ja supistuvan tuotannon pihdeissäkin.

Omalta osaltani haluan kiittää valiokuntaa asiallisesta asian käsittelystä huolimatta siitä, että käsittelyn yhteydessä hiukan jossain vaiheessa oli ylimääräistä koreografiaakin ja taiteellinen kokonaisvaikutelma siitä hiukan kärsi. Laki valmistuu kuitenkin suunnitellusti keväätistuntokaudella ja valiokunnasta aikataulun mukaisesti, joten lain pohjalta päästään sitten esimerkiksi ensi vuoden budjettia valmistelevaan hyvissä ajoin ja tekemään niitä ratkaisuja, jotka siinä vaiheessa tarvitaan.

Herra puhemies! Uskon, että lain suhteellinen kohdalleenosuvuus selviää myös täällä eduskunnassa käytävän keskustelun yhteydessä. Ainakin uskon, että kun ed. Rajamäki ja ed. Anttila ovat käyttäneet puheenvuoronsa, osoittautunee, että sellaisella kultaisella keskitiellä tässä liikutaan.

Ed. Saapunki: Herra puhemies! Nyt käsiteltävänä olevan maataloustulolain yleisperusteluissa todetaan muun muassa: Lain tavoitteena on maataloustuotannon ohjaaminen ja tasapainottaminen, maatalouden hintatason vakauttaminen sekä oikeudenmukaisen tulotason turvaaminen. Yhteiskunnan kannalta, mutta erityisesti maataloustuottajien osalta on lakiesityksen tavoitteellisuus varsin laaja-alainen ja vaikeasti toteutettavissa, niin kuin on menneinä vuosina huomattu. Viljelytekniikan ja viljelijöiden ammattitaidon lisääntymisen seurauksena olemme ajau-

tuneet ylituotantotilanteeseen. Tuotannon ohjaaminen ja tasapainottaminen ovat aiheuttaneet maakunnissamme suuren murroksen, joka säteilee yhteiskuntarakenteen muutoksiin voimakkaasti myös tänne pääkaupunkiseudulle.

Lähinnä tuotannon ohjaamiseen liittyvän lainsäädännön ja viljelijäväestöön kohdistetun negatiivisen arvostelun seurauksena on maanviljelystilojen tulevaisuus jatkajien osalta tällä hetkellä varsin heikko. Nykyisessä maatalouspoliittisessa ilmastossa löytyy enää harvoin rohkeita nuoria, jotka ottaisivat sukupolvenvaihdoksen kautta tilan haltuunsa. Nuorison nihkeästä suhtautumisesta maatalousammattia kohtaan kertoo maatalousoppilaitoksiin hakeutuvien oppilaiden vähäisyys. Muun muassa Kuusamon uuteen kouluun ilmoittautui tulevalle lukuvuodelle vain viisi hakijaa. Nyt olisikin tässä maassa pyrittävä luomaan nuorten kannalta nykyistä paljon parempi maatalouspoliittinen ilmasto. Vain siten voimme turvata pitkällä aikavälillä häiriöttömän maataloustuotannon.

Herra puhemies! Nyt käsiteltävänä oleva lakiesitys tulevaksi maataloustulolaiksi sisältää maatalousilmaston kannalta useitakin positiivisia elementtejä. Lain kesto — viisi vuotta — on hyvin merkittävä näkökohta koko maatalouden, mutta ennen kaikkea nuorten ja tulevien viljelijöiden kannalta. On aivan varmaa, että mikäli lain kestoksi olisi esitetty esimerkiksi kaksi vuotta, moni nuori olisi halukkuudestaan huolimatta jättänyt ottamatta isännyyden vastaan, miljoonavelat ja lyhytjännitteinen maatalouspolitiikka kun eivät motivoi juuri ketään.

Toisena positiivisena tekijänä voidaan mainita viljelijäperheen tulotason turvaaminen lain kautta. Lakiesityksen tulotasoa koskeva pykälä lupaa järkipäisesti hoidetun maatilan viljelijäperheelle ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän vuositulon ja saman tulokehityksen. Mielestämme kyseisen hyvän päämäärän saavuttamiseksi laissa olisi kuitenkin pitänyt mainita työn ja pääomapainoksen vaikutus tulon muodostukseen. Esimerkiksi karjatiloiilla ovat työpäivät pitkiä ja tuotantopanokset, kuten navetat, koneet, kalustot, eläimet ja rehut, hyvin kalliita.

Edellä mainitun lisäksi tulisi maataloustulon seurantajärjestelmästä säätää erikseen riittävän selkeällä asetuksella. Lakiesityksen 14 § on varmasti puhuttanut eniten. Pykäläs-

sä määritetään eri maataloustuotteiden tuotantokatot ja valtion vastuu vientikustannuksista. Mielestämme tuotantokattoja on useilla tuotteilla, mutta erityisesti maidolla alennettu nykytasosta liian paljon ja liian nopeasti. Alhaiset tuotantokatot aiheuttavat runsaasti viljelijöiden omavastuun lisääntymistä, ja samalla voimakkaat maatalouden supistustoimenpiteet vievät väkeä maaseudulta edelleen pois. Hillitympi tuotannon lasku antaisi kunnille enemmän aikaa korvaavien työpaikkojen luomiseen ihmisten nykyisillä kotiseuduilla.

Valiokuntakäsittelyssä suurimman mielipiteiden vaihdon aiheutti saman 14 §:n viljelijöille langettama 3 miljoonan voikilon vientivastuu. Hämmennystä aiheuttivat tiedot siitä, että asia on otettu pykälään varsinaisten neuvottelujen jälkeen. Lisäksi eräiden asiantuntijoiden mielestä viljelijöiden vientivastuu olisi voimassa lakiesityksen mukaan siitä riippumatta, viedäänkö voita ulkomaille vai ei. Suuresti jäi valiokuntakäsittelyssä ihmetyttämään myös se seikka, ettei varsinaiseen lakitekstiin voitu saada muutamaa selvästä sanaa. Olisi tarvinnut täsmentää 3 miljoonan voikilon viljelijöiden vientivastuun toteutuvan vain silloin, jos vientiä ylipäätän tapahtuu. Tietysti paras vaihtoehto olisi ollut, että ex temporena lakiin mukaan otettu 3 miljoonan voikilon vientivastuu olisi jätetty kokonaan lain ulkopuolelle.

Mielestäni olisi tarvetta puuttua muutama muuhunkin lakiesityksen kohtaan, mutta koska ryhmämme tuo toisessa käsittelyssä täsmennetyt muutosehdotukset esille, niin asia ei anna aiheita tässä vaiheessa enempään. Näistähän äsken tuli esille mm. aluetuet ja pinta-alalisät, niin kuin valiokunnan puheenjohtaja toi esille.

Herra puhemies! Tuottajan sekä kuluttajan edut ja haitat nähdään usein vastakkaisina. Kyseistä vastakkainasettelua pyritään useimmiten politiikan keinoin edelleen lietsoomaan. Esimerkiksi ruoan hinnasta keskustellessa tuodaan usein esiin korkeat hinnat ja jätetään kertomatta, mistä ne johtuvat. Jos esimerkiksi suomalaisen leivän hinnasta poistetaan kokonaan viljelijän saama tulo, vielä sittenkin meillä on lähes maailman kalleinta leipää kaupasta ostettavissa.

Jo edellä mainittu yksittäinen esimerkki osoittaa sen, että suomalaisen yhteiskunnan ruoan hintaan vaikuttavat suurelta osalta

muut tekijät kuin tuottajan saama palkka. Ruoan hintakeskusteluun tarvittaisiin asiallista ja monipuolista pohdintaa, jotta voisimme suhteuttaa osatekijät oikealla tavalla.

Ed. Westerlund: Herra puhemies! Uusi viisivuotinen maataloustulolaki, joka on pääosin tai aika pitkälti ainakin rakenteeltaan ja perusteiltaan samanlainen kuin aiempi, antaa yksittäisistä ja jopa tärkeistä puutteistaan huolimatta tietyn tarpeellisen liikkumavaran viljelijöiden välttämättömälle suunnittelulle ennen kaikkea ajallisesti, koska laki on voimassa viiden vuoden ajan, niin kuin jo tuli esiin. Ja tässä suhteessa olen aivan samaa mieltä kuin ed. Saapunkikin. On erittäin tärkeää varsinkin nuorille viljelijöille, että suunnitelma-aika on hieman pitempi kuin tähän saakka on ollut asianlaita.

Ennen kuin lähemmin koskettelen eräitä puutteita tässäkin laissa, haluan kuitenkin puuttua valiokunnan työhön jonkin verran. Valiokuntatyölle ovat olleet leimallisia vaikeudet, jotka pääasiassa ovat johtuneet eräitten sosialidemokraattien valiokuntaedustajien erityisen kielteisestä suhtautumisesta useisiin maataloustulolain olennaisiin osiin. Erityisesti valiokunnan varapuheenjohtaja Kari Rajamäki käytti kaikki mahdollisuudet tiukentaa maataloustulolakia maataloudelle haitallisella tavalla. Erityisesti hän pitkään ja sitkeästi yritti saada tämän lain kaksivuotiseksi.

Kaiken lisäksi hän vielä yritti toiminnallaan jarruttaa valiokunnan työtä siinä mielessä, että halusi pitkittää asiantuntijoiden kuulemista, voidaan sanoa, liiallisuuteen. Kun tästä huomautettiin, eräät edustajat ja minä ainakin käsitin, että ed. Kari Rajamäki oli siinä mukana, jopa marssivat valiokunnasta ulos. En minä ainakaan muista, että olisi tapahtunut, että hallituspuolueen edustaja olisi ollut huolestunut siitä, että oppositio esittämä lakialoittekin tulisi tarpeeksi tutkituksi ja asiantuntijoita laajalti kuulluksi. Kyllä yleensä oppositio itse hoitaa nämä asiat, mutta tämä oli eräs keino, kun muut asialliset keinot puuttuivat, pitkittää valiokuntakäsittelyä.

Sekä ed. Kari Rajamäen että muiden samoin ajattelevien tulisi päinvastoin olla kiitollisia siitä, että meillä Suomessa on elinvoimainen maatalous, joka voi huolehtia korkealuokkaisten elintarvikkeiden satapro-

senttisesta omavaraisuudesta. Tämä ed. Rajamäen olisi vastaisuudessa muistettava. Usein voimakkaasti kritisoitu ylituotanto ei ole sen kaltainen pulma, mitä meidän sosialidemokraattimme ja erityisesti tämän esityksen käsittelyn aikana ed. Rajamäki on tuonut usein esille. Ei se ole sen kaltainen ongelma, jos ei sitä haluta poliittisista syistä tehdä sellaiseksi. Sitä ei pidä turhaan kytkeä esimerkiksi Gatt-neuvotteluihin tai Euroopan yhdentymiseen. Mitä siinä mielessä on odotettavissa, siitähän me emme vielä tässä vaiheessa tiedä kaikkea, mutta tiedämme joka tapauksessa sen, että aivan riippumatta siitä, mihin toimenpiteisiin me ryhdymme vai ryhdymmekö mihinkään, niin vapaakauppasopimus Eftan ja EC:n kanssa tietää sitä, että mikään ei muutu ainakaan ennen ensimmäistä päivää tammikuuta 1992.

Sedan vill jag understryka en mycket viktig sak som många gånger tidigare har framförts, och det är den höga kvaliteten på våra livsmedelsprodukter!

Luulenkin, että monille maatalouden vastustajille on hyvin tärkeää, että he saavat korkealuokkaiset elintarvikkeet, joita he voivat tutkia, ja seurata, miten niitä tuotetaan aivan toisella tavalla kuin tuontielintarvikkeita. Niitä ei aina voida tarkistaa samalla tavalla.

Jag hoppas också att vi kan öka våra resurser för en intensivare prov- och analytstagning, för åtgärder speciellt i den här riktningen i synnerhet som importen i alla fall i viss mån kommer att öka då det är fråga om halvförädlade och också mera förädlade livsmedelsprodukter.

För att återgå till några enskilda detaljer i den nya lagen som borde ha varit annorlunda och bättre vill jag understryka att det hade varit nödvändigt att clearingen mellan köttsortimenten, det är då fråga om nöt- och svinkött, hade kunnat göras och att man skulle ha beaktat den här köttmängden som en helhet och icke som skilda enheter, så som vi också i viss mån har haft tidigare. Dessvärre gick det inte att få de här förbättringarna beaktade.

Däremot är jag nöjd med att i utskottsbe-
tänkandets ställningstaganden har kommit med ett yttrande som innebär att exportav-

giften för 3 miljoner kg smör inte behöver erläggas såvida smörexport icke bedrivs under ifrågavarande år.

Jag vill också understryka att vad integrationen i Europa beträffar, och Gatt-underhandlingarna också för den delen, att det frihandelsavtal som Efta har med EG och där vi också ingår, gör att inga förändringar kommer att äga rum före den 1 januari 1992 oberoende av om nya åtgärder vidtas eller inte. Därmed är det naturligtvis inte sagt att vi inte aktivt också för vår del skulle följa med vad integrationssträvandena i Europa kommer att innebära.

Men jag vill ännu understryka den omständigheten som har framkommit också från andra, i synnerhet EG-länder, att varje land bör ha möjlighet och rätt att bedriva den lantbrukspolitik som de egna intressena kommer att kräva och en viss protektionism bör man också helt kunna acceptera.

För vår del innebär en viss protektionism främst det importskydd för livsmedelsprodukter som vi hittills har haft och som vi också i fortsättningen måste ha rätt att tillämpa. Och märk väl, vi är ingalunda det enda landet i det avseendet. Praktiskt taget samtliga EG-länder har åtminstone hittills omfattat den principen.

Och slutligen: det är viktigt med ett livskraftigt lantbruk också framledes i detta land med tanke på den levande landsbygdens fortbestånd och utveckling som vi alla ändå sist och slutligen vill bevara.

Minä toivon hartaasti, että ilmapiiri vastaisuudessa paranee, mitä talouteen tulee, koska näitä kysymyksiä tulemme koskettelemaan usein, ja että ne, jotka ovat olleet voimakkaasti vastustavalla kannalla, käsitäisivät tämän tärkeän kysymyksen.

Ed. Rajamäki: Herra puhemies! Ei ollut lainkaan yllätys, ettei maatalouspolitiikan ongelmista puhuttaessa ja pyrittäessä vakavalla mielellä niistä puhumaan tässä maassa hevin asiallista keskustelua synny. Tunnealto, kuten ed. Westerlundin äsken, hukuttaa helposti alleen ylituotanto-ongelmat, tulevat rehuviljapommit, tuhansien miljoonien markkojen vientituet, maatalouden sisäiset tuloterot ja pienviljelijöiden sosiaalisen aseman sekä kuluttajan edut. Tältä osin ed. Westerlundin käyttämään kieleen viitaten

suosittelen Pohjoismaiden ministerineuvoston uunituoretta julkaisua "Jordbrukspolitik i de nordiska länderna. Målen, medlen och konsekvenserna". Sieltä löytyy vastauksia, joita Pohjoismaissa pidetään itsestäänselvyyksinä, toisin kuin ed. Westerlund ne haluaa ymmärtää.

Joka tapauksessa lähtökohtana on tietysti kansallisen elintarviketuotannon turvallisuus ja omavaraisuus, siitä tietenkin sosialidemokratitkin lähtevät. Mutta ylituotanto on kuitenkin epäterve ja kohtuuttoman kallis tila. Siihen voimme palata myöhemmissä käsitteilyissä. Lähes pelkästään valiokunnasta koostuva sali ei tarvitse uusintaa näiden tietojen osalta. Se on myös maatalouden sisäiseen tulotilanteeseen heijastunut sillä tavalla, että monenlaisin veroin ja kiintiöjärjestelmien on tehty joustamaton, todella staattinen, elämänsuon viljelijöiltä vievä maatalouden sisäinen tuotantorakenne ja on aiheutettu epäoikeudenmukaisuuksia myös pienille ja keski-suurille tuottajille.

Myös maaseudun elinvoimaisuuden kannalta tilanne on ollut todella huono, kuten Pohjoismaiden ministerineuvoston julkaisuissa todetaan. Perinteisin maatalouspoliittisin keinoin ei maaseudun elinvoimaisuutta varmisteta, vaan siinä tarvitaan monenlaisia muita, tulolähteiden laajentamista, liikenteellisiä ja muita järjestelyjä, edellytyksiä ylipäänsä maaseudun kehittämiseksi. Tämä noin karkeasti otettuna peruslähtökohtana. Toivon, että äsken mainittu julkaisu kuluu paikalla olevien edustajien käsissä, joten voimme palata sen sisältämiin pohjoismaisiin näkemyksiin myöhemmin.

Kun täällä viitattiin valiokuntakäsittelyyn, käyn vielä läpi ne lähtökohdat, joita sosialidemokratit liittivät tähän lakiin. Voin myös todeta, että hallituksen esitys oli tietysti pettymys mm. puoluetoimikunnassa. Puolueen maaseutupoliittisen työryhmän valmistelun pohjalta tehty maataloustulokitavoitteet eivät todellakaan toteutuneet. Sosialidemokraattien kannatus ja voima ei tietysti tässä maassa yksin riitäkään tällaiseen. Palaan ed. Ollilan puolueeseen ja sen suurviljelijäjohtoiseen maatalouspolitiikkaan ja sen tuottamiin pettymyksiin, en pelkästään omalta osaltani, vaan uskon, että myös kokoomuslaiselle palkansaaja- ja kuluttajavälle on suuri pettymys ollut se panos, millä kokoomus on vaikuttanut maatalous-

politiikan ja tulopolitiikan rakenteisiin viime aikoina.

Joka tapauksessa lain tavoitteissa kiinnitimme huomion siihen, että lakia ei tässä tilanteessa, kun ei ennenkään tuottajien vaatimuksestaan haluttu, nyt pidä tehdä pitkäaikaiseksi, viisivuotiseksi, vaan nimenomaan kansalliset ja kansainväliset paineet ovat sellaisia, että on puututtava aikaisemminkin näihin perusteisiin.

Toinen asia on se, että ihmettelimme, minkä ihmeen takia tavoitehintatuotteina ovat rehuohra ja rehukaura. Ne ovat tietysti 1970-luvulla sinne mukaan tulleita, mutta ne eivät ole missään nimessä perusteltuja siellä mm. sen takia, että korkea rehuviljan hinta pitää harrasteviljelijätkin mukana rehuviljan viljelijöinä. Edelleen kotieläintuotannon kustannukset nousevat, totta kai, koska kyseessä on myös maatalouden tuotantopanos. Ylijäämien vienti vaatii lisää varoja. Samalla kesannointi vaatii lisää kompensatiota. Edelleen se johtaa tarpeeseen vaatia velvoitekesannointia, koska ylimääräinen peltopinta-ala ei tietysti oikein luonnollisella tavalla tahdo poistua tuotannosta, kuten olemme huomanneet. Koko tämä ketju, siis olennaiset maatalouspoliittiset ongelmat, olisi ollut poistettavissa, mikäli sosialidemokraattien vaatimus rehuviljan poistamisesta tavoitehinnittelun piiristä olisi toteutunut. Me puhumme monista seurannaisongelmista, mutta emme katso, mistä tämä johtuu.

Eräs monista asioista on automaattinen hintakompensaatio. Se automaattinen kustannuskompensaatio ja maataloustulon tarkastusjärjestelmä, joka meillä on, ei voi olla miltään osin perusteltu. Kun Euroopassa tehdään lähes nollaratkaisuja maataloustulossa, meillä tilanne on ihan toisen tyyppinen.

Edelleen kiinnitimme huomion siihen, että olisi ehdottomasti pitänyt 14 §:n Valtion vastuu vientikustannuksista osalta tehdä tarkennuksia. On aika erikoista, että verrataan 1988 ja 1989 vuosina esimerkiksi rasvan osalta, että maatalous ei maksanut mitään, että nyt tässä tapahtuu jotain. Eihän voimassa olevan edellisenkään lain osalta pitänyt niin olla, että maatalous viheltelee ihan vapaasti ja jättää veronmaksajille viulunmaksun, vaan se tapahtui tuotannon nopean putoamisen kautta. Mutta samalla kun kulutus putosi, laista seurasi se, että veronmak-

sajat maksoivat 1 000—1 200 miljoonaa markkaa joka vuosi. On erikoista, että ylipäänsä tässä maatalouden osuus jää näin vähäiseksi. Meidän kritiikissämme oli selvästi myös perää siinä, että ne arviot tuotannon kehityksestä, mitä oli silloin, kun tätä lakia tehtiin, eivät pitäneet paikkaansa. Asiantuntijoiden taholta — joita ei olisi haluttu valiokunnassa kuulla, palataan siihen myöhemmin — ilmeni, että tuotanto putoaa nopeammin, ilmeisesti vuonna 1990 maidossa 2 400 miljoonaa litraa, joka käytännössä tekee tästä laista heti sellaisen, että käytännössä veronmaksajat hoitavat 90 prosenttia rasvan ylituotannon viennistä. Täällä on ihan turhaan kirjoitettu 50/50 pykälän osat.

Samoin rehuviljan osalta nyt jo valtion viljavaraston arvioiden mukaan rehuviljan ala pienenee 16 prosenttia ja ilmeisesti rehuviljan ja kauran vientitarve on noin 490 miljoonaa kiloa. Viitataan 14 §:n kohtaan 5 Vilja. Siellä on turhaan 50/50. Toki viljassa on asia tietysti näin, että vuosittain saattaa olla isojaakin vaihteluita, ja silloin tietysti jossain kohdissa saattaa iskeä tuohonkin momentin osaan. Maidossa ilmeisesti ei ainakaan näin käy. Joka tapauksessa tässä viulut maksaa veronmaksaja erittäin voimakkaasti.

Lisäksi vaadimme sitä, että kuluttajien ja myös elintarviketeollisuuden osuus pitää näkyä myös neuvottelukuntapuolella 18 §:n mukaisessa neuvottelukunnassa, joka seuraa kustannusten kehitystä sekä muita maatalousneuvotteluissa tarvittavia asioita, pitää olla kuluttajien edustus. Aikoinaan vedettiin kuluttajien edustus näistä asioista pois eli ne, joihin koko tämä virheellinen maatalouspolitiikka on kohdistunut joskus 60-luvulla MTK:n kekulaisella valtakaudella. Nyt on aika osoittaa siltä osin edes muutosta.

Näihin sekä myös eräisiin tänne vielä tulemattomiin maataloustulosopimuksen osiin sosialidemokraatit kohdistivat voimakasta arvostelua. Oli erittäin ikävää se, että valiokunnassa eivät hallituspuolueiden muut valiokuntaryhmät halunneet vakavasti keskustella sosialidemokraattien vaatimuksista.

Se on toinen asia, vielä huolestuttavampi asia, mihin ed. Westerlund kiinnitti huomion, että ylipäänsä ei olisi pitänyt asiantuntijoitakaan kuulla. Oli jopa tällaista kantaa, että asiaan ei pidä vakavasti paneutua. Me olemme käsittäneet, että näin merkittävä

kuluttajiin ja koko yhteiskuntaan kohdistuva laki tulee valiokunnassa asiallisesti käsitellä. Siihen liittyy myös asiantuntijoiden kuuleminen. Tältä osin asiantuntijoiden kuuleminen oli tietysti joillekin hyvin ikävää, koska siellä paljastui mm. voimakasta arvostelua lain liian pitkää voimassaoloaikaa kohden ja moniin muihinkin asioihin kiinnitettiin huomiota.

Sosialidemokraatit joutuivat marssimaan valiokunnasta ulos siinä tilanteessa, kun meidän kanssamme ei haluttu keskustella vakavista laikiin ja sen sisältöön liittyvistä asioista, vaan hallituspuolueiden ryhmät opposition kanssa suunnittelivat äänestyksellä väkisin päättävänsä asiantuntijain kuulemisen, kun se vielä oli käymässä. On talon käytännön kannalta hyvin poikkeuksellista, että pyritään väkivalloin keskeyttämään asiantuntijoiden kuuleminen. Sitä olisi ehkä kannattanut jatkaa muutenkin pikkuisen vielä ilman, että tämä kevät käsittely olisi vaarantunut, koska ilmeisesti normipykälän korjaaminenkin jäi nyt sen takia suorittamatta, kun ei asiantuntijoita kuultu.

Sen olen kyllä ihan myönteisesti todennut, että kaikki meidänkin esittämämme asiantuntijat olivat suuren mielenkiinnon kohteena muidenkin puolueiden piirissä ja saivat kyllä ihan aktiivisia kysymyksiä osakseen, jotka kysymykset olisivat ilmeisesti ilman meitä jääneet esittämättä ja ilman vastausta.

Sinänsä on valitettavaa, kuten täällä on ilmennyt, että asiantuntijoille ei paljon merkitystä annettu eräiden puolueiden taholla, ja valitettavasti asiantuntijat eivät äänestäneet valiokunnassa eräissä asioissa.

Tämän estämiseksi me jouduimme poistumaan, ja täytyy sanoa, että ministereille Pohjala ja Liikanen annan täyden kiitoksen siitä, että tämän tapahtuman jälkeen järjestyi hyvin tärkeä, ratkaisevassa vaiheessa ollut keskustelu, jossa sosialidemokraattien esitykset saatoin tuoda heidän eteensä ja niistä sovittiin seuraavaa:

Ensinnäkin tämä määräaikaisuus, viisi vuotta, ja moni muu tavoite tietysti, ei voinut enää toteutua, mutta joka tapauksessa voimakkaammin eduskunnan ja valiokunnan kannanotoksi tulee se, että mikäli neuvotteluista, jotka vuoden 1990 loppuun mennessä käydään Gatt-sopimuksen piirissä, ja muista kansainvälisistä sopimuksista ja tilanteista johtuu, maataloustulolain tarkistamiseksi

hallituksen on annettava välittömästi esitykset. Tätähän me koko ajan olemme pitäneet taustana sille, kun vaadimme lyhyempiä aikaisia lakia. Kun hallituksen esityksessä on varsin yleisluonteisesti, tämä tarkennus on hyvin tärkeä, ja eduskunta sen hyväksyessään todella edellyttää, ja sillä on oltava merkitystä tietysti hallituksen esitysten teolle.

Toinen asia, kuluttajien edustus neuvottelukuntaan. Siitä sovittiin, ja siitä on valiokunnassa lausuma ja eduskunnan vastaukseen tuleva kannanotto. Elintarviketeollisuuden ja kuluttajien edustus saadaan neuvottelukuntaan mukaan. Se on hyvin tärkeä asia.

Valitettavasti vain valtion vastuissa vientikustannuksista, näissä kattokysymyksissä, ei liikuttu. Totean tässä, että paljon melua tyhjästä on ollut koko mainostettu 14 §:n sisältö veronmaksajien kannalta sen takia, että esimerkiksi maidon osalta valtion verorahojen käyttö vuodesta 1990 vuoteen 1994 muuttuu vaatimuksesta saadun uuden arvion mukaan vain 837 miljoonasta markasta 776 miljoonaan markkaan. On pidetty paljon meteliä suuresta korjauksesta: viiden vuoden aikana näin pieni muutos verorahojen käytössä rasvan yliuotannon vientitukeen.

Edelleen hyvin tärkeä asia tietysti koko eduskunnankin aseman kannalta oli se, että kun viime syksynä kananmunien hintatuki ja tarkistuslain yhteydessä teimme valiokunnassa ja myöhemmin eduskunta yksimielisesti hyväksyi 8 §:n, jossa myös suoraan kuluttajalle toimitettaville ns. pienkanaloiden maalaismunille annetaan myös rahtitukimahdollisuus jatkossa juuri Munakunta-monopolikuvion särkemiseksi, tästä mentiin eduskunnan yksimielinen tahto kiertämään maataloustulosopimusneuvotteluissa siten, että sopijapuolet sitoutuvat kumoamaan eduskunnan syksyisen päätöksen. Tältä osin ministeri Pohjalalle on annettava tunnustus. Hän neuvotteluissamme ilmoitti jättävänsä tämän esityksen antamatta. Se on hyvin tärkeä asia eduskunnalle mutta myös maatalouspolitiikan monopolirakennekuvion kannalta.

Joka tapauksessa tässä nopeasti läpi käytyinä ne asiat, jotka käsittelyssä tulivat esiin, ei todella vastaamaan meidän tavoitteitamme, mutta kuitenkin niistä käyty keskustelu on ollut välttämätöntä.

Nimenomaan kansainvälinen tilanne on sellainen, että minä toivoisin, että jatkossa

jossain vaiheessa kokoomuspuolue miettisi erityisesti lähtökohtiaan. Onko ministeri Salolaisen näkemyksillä siellä laajemmin kannatusta, vai onko maa- ja metsätalousvaliokunnan ja kokoomuksen viljelijäsiiven viitoittama maatalouspolitiikka kokoomuslaista politiikkaa? Tämä jälkimmäinen ei olennaisesti nimittäin esitä muutosta harjoitettuun vääristyneeseen ja epäonnistuneeseen maatalouspolitiikkaan, vaan se selkeästi kääntää selkensä palkansaajille ja kuluttajille.

Minä tiedän, että oli hyvin paljon tämän hallituksen muodostamisvaiheessa niitä ihmisiä, palkansaajia ja kuluttajia, jotka iloitsivat hallituksen synnystä juuri maatalouspolitiikasta syistä, olettivat, että nyt myös automaattista tukiapparaattia, veromarkkoja suuntaamattomasti ja harkitsemattomasti syyttävää maatalouspoliittista konetta, tarkennetaan ja korjataan oikeudenmukaisemmaksi ja onnistuneemmaksi. Tältä osin on varmasti heille kuin meille sosialidemokraateille ollut pettymys se, että kokoomuksessa on vedetty täysin sellaista maatalouspoliittista linjaa, joka ei juuri olennaisilta osin eroa keskustapuolueen ikävästä perinteestä.

Ed. Anttila: Arvoisa herra puhemies! Maatalousvaliokunnan varapuheenjohtajan ed. Kari Rajamäen hetki sitten käyttämä puheenvuoro hyvin selkeästi kertoo niistä jännitteistä ja niistä näkemyksistä, joita nimenomaan sosialidemokraateilla on suomalaisista maataloutta kohtaan.

Tässä yhteydessä haluaisin aivan erityisesti muistuttaa sosialidemokraateille presidentti Koiviston sanonnasta — oliko se nyt sitten Kainuussa — jossa hän totesi, että maatalous Suomessa ei ole taloudellinen ongelma, vaan se on poliittinen ongelma. Nimenomaan siitä, että maatalous on Suomessa poliittinen ongelma, johtuvat erilaiset koukot ja kuviot, joita saimme nähdä maatalousvaliokunnan käsittelyssä.

On aivan totta se, että jos ed. Rajamäki tai sosialidemokraattinen valiokuntaryhmä olisi saanut yksin päättää, maataloustulolaki ei olisi tässä salissa tänä keväänä, vaan se olisi valiokunnassa ja siirtynyt syksyyn. Tässä mielessä on annettava tunnustus niille hallituspuolueiden muille voimille, jotka ovat olleet edesauttamassa sitä yhdessä opposition kanssa, että laki nyt täällä on. Valiokunnan

puheenjohtaja teki siinä myös merkittävän työn, että esitys on saatu valmiiksi.

Mutta tässä yhteydessä on kuitenkin välittömästi todettava, että moneen otteeseen on ylistetty sitä, että laki on nyt viisivuotinen. Se on toki merkittävä saavutus, mutta se ei ole enää niin merkittävä saavutus, kun luetaan valiokunnan mietinnön sivua numero 3. "Hallituksen esityksen mukaan maataloustulolaki on voimassa vuoden 1994 loppuun saakka. Saamansa selvityksen perusteella valiokunta toteaa, että lain voimassaoloaikana käydään mm. Gatt-sopimuksen piirissä neuvotteluja kaupan esteiden vähentämisestä. Näiden neuvottelujen eräs olennainen osa on maataloustuotteiden kaupan esteiden ja kaupan vaikuttavan maataloustuen vähentäminen. Neuvottelut on tarkoitus saattaa päätökseen vuoden 1990 loppuun mennessä. Valiokunta edellyttää, että mikäli näiden neuvottelujen tulokset tai muut kansainväliset sopimukset tai välttämättömät kansainväliset syyt edellyttävät maataloustulolain tarkistamista, hallitus antaa tästä välittömästi esityksen." Tämä ponsilauseelman muotoon laadittu esitys eräällä tavalla katkaisee lain voimassaoloajan, koska se edellyttää hallituksen ryhtyvän toimenpiteisiin.

Edelleen tämä katkaisu tapahtuu myös sillä tavalla, kun me nyt valiokunnassa emme norminantolain mukaista valtuutuspykälää saaneet kuntoon, että vuoden 1991 loppuun mennessä, jos oikein muistan, jolloin pitää norminantolain mukaan erilaiset valtuutussäännökset olla eri laeissa kunnossa, tähän asiaan valtuutuspykälän osalta valitettavasti jouduttaneen palaamaan.

Tässä mielessä täytyy ihmetellä sitä, että kokoomus ja RKP ovat olleet valmiita hyväksymään tällaisen ponsilauseelman tilanteessa, jossa hallituksen piirissä on yksimielisesti sovittu maataloustulolain sisällöstä. Siinä on vain kyse siitä, että ei ole oltu riittävän jäməköitä. Teillä ei olisi ollut mitään pakkoa tällaisen ponsilauseelman hyväksymiseen, kun olisitte pitäneet kiinni siitä, mitä jo kerran hallituksen sisällä on sovittu. Tämä nimittäin osoittaa sitä, että te olette eräällä tavalla pehmeitä, ja se näkyy hallituksen politiikassa, muilla sektoreilla vielä selvemmin kuin tämän maataloustulolain yhteydessä.

Arvoisa puhemies! Koska kello on jo yli

18 ja on perjantai-ilta ja on lain ensimmäinen käsittely, en lähde nyt esittelemään keskustan valiokunnan mietintöön jättämää vastausta sen yksityiskohtaisemmin, vaan teen sen vasta lain toisen käsittelyn yhteydessä ja toivon, että silloin käsittely ajoittuu vähän toisen tyyppiseen ajankohtaan.

Toki on tärkeä asia se, että maataloudesta täällä keskustellaan, mutta aivan erityisesti toivon, että maataloudesta keskusteltaessa pyritään pysymään mahdollisimman lähellä asiaa. Puheet siitä, kuinka paljon suomalaisia maataloutta tuetaan erityisesti kuluttajan varoin, ovat eräänlaista poliittista demagogiaa. Jos tekisimme vastaavanlaisia hyvin tarkkoja selvityksiä muiden teollisuuden alojen saamasta yhteiskunnan tuesta, varmasti löytyisi myös sieltä tukimarkkoja.

Tässä yhteydessä vielä lopuksi puutun Oecd:n raporttiin. Sehän sopivasti tuli julkisuuteen juuri siinä vaiheessa, kun maataloustulolaki oli annettu eduskunnalle, ja lieene ollut yksi innostava tekijä sosialidemokraateille lähteä vastustamaan ja jarruttamaan maataloustulolain käsittelyä. Ongelmana on se, että Oecd:n selvitys on laadittu sillä tavalla, että siinä ei ole tippaakaan otettu huomioon niitä erilaisia olosuhteita, mitä maiden välillä Euroopassa on. Minkään näköistä huomiota ei ole annettu sille, että Suomi on maailman pohjoisin maatalousmaa, missä maataloutta harjoitetaan. Luonnon olosuhteet, kasvuolosuhteet, niiden erilaisuus pitäisi tavalla taikka toisella näissä selvityksissä näkyä. Tässä on tehty hyvin yksinkertaisesti johtopäätös vain siltä pohjalta, mitä ovat ne hinnat, joita sovelletaan Euroopassa, maailmanmarkkinoilla, ylijäämähintoina, ja sen hinnan yli menevä maksettu hinta on sitten yhteiskunnan tukea. Tämä on todella niin yksinkertaista matemaatiikkaa.

Vielä on otettava huomioon se, että me emme voi rakentaa elintarvikeomavaraisuuttamme Euroopan markkinoilla olevien noin 5 prosentin ylijäämien varaan. Meidän tehtävänämme on jatkossakin turvata se, että voimme syödä kotoisia elintarvikkeita. Siinä yhteydessä tarvitaan tuontisuojan säilyttämistä. Meillä on oltava valmiutta itse vähentää ylituotantoa, tehdä se hallitusti ja sitä kautta pyrkiä säilyttämään neuvotteluasemat nimenomaan siinä mielessä, että voidaan jatkossakin tuontisuoja turvata.

Ed. Väistö: Herra puhemies! Suomen maatalous- ja maaseutupolitiikalta on edellytettävä pitkäjänteisyyttä. Tämä vaatimus on tullut ja tulossa yhä tärkeämmäksi tilanteessa, jolloin maatalojen luku vähenee, maidontuottajien lukumäärä alenee ja ylipäättänsä maatalouden jatkuvuuden edellytykset monilla tiloilla ja monilla alueilla ovat voimakkaasti heikkenemässä.

Tässä tilanteessa on ollut erittäin tärkeää, että maataloustulolakia lähdettiin alun alkaen säätämään kyllin pitkäaikaisena. Hallituksen esitys viisivuotisesta maataloustulolaista otettiin viljelijöiden piirissä vastaan myönteisenä sikäli, että näin päästäisiin todella vihdoin pidemmän ja pitkäjänteisemmän maatalouspolitiikan harjoittamiseen.

Lain eteneminen eduskuntakäsittelyssä, kuten edellä on käynyt ilmi, koki monia uhkaaviakin vaiheita, ja kuten ed. Anttila edellä totesi, valiokunnan mietintöön sisältyy valiokunnan lausuma, joka voi osaltaan olla heikentämässä sitä pitkäjänteisyyden tavoitetta, joka laille alun alkaen asetettiin. Pohjoisen Suomen elintarviketuotannon hoidossa on mitä tärkeitä se, että voimme rakentaa omavaraisuuden varaan ja yhteistuumiin löytää ne selkeät tuotantopoliittiset tavoitteet, joiden turvin elintarvikeomavaraisuus keskeisten elintarvikkeiden osalta toteutuu.

Kotimaisen raaka-ainepohjan turvaaminen on nähty erittäin tärkeänä myös elintarviketöntekijöiden piirissä ja ymmärretty se, että yhteistuumin koko elintarviketuotantoketjun on huolehdittava siitä, että myös maataloilla menestytään, voidaan toteuttaa sukupolvenvaihdokset, voidaan tehdä tarpeelliset investoinnit ja saada oikeudenmukainen tulo siitä tärkeästä työstä, jota maataloilla perustuotannon piirissä tehdään.

Käsillä olevassa laissa on nähty hyvänä se, että alun alkaen lähdettiin viisivuotisesta tavoitteesta. Tosin sitä osittain murentaa se valiokunnan lausuma, joka mietintöön sisältyy. Edelleen hyvää on se, että laki on kyllin väljä neuvottelulaki. Myös kustannusten täysimääräinen korvaaminen Suomen oloissa on välttämätöntä. Nämä ovat lain myönteisiä asioita. Ongelmana on sen sijaan se, että vieläkin maataloustulolakiin ei sisälly sitä tulotasa-arvon tavoitetta, joka jo maatalous 2000 -komiteassa määriteltiin ja jota keskustalta on sitkeästi aiempienkin maataloustulola-

kien yhteydessä nostanut esiin siinä onnistumatta.

Ed. Rajamäki toi esiin myös tärkeän näkökulman tuotannon tasosta. Hänkin oli huolissaan siitä, että tuotanto alenee jo liikaa. Viime päivinä on keskusteltu maidon tuotannon liian voimakkaasta vähenemisestä ja siitä, että olemme jo joutumassa mm. juuston tuonnin varaan. Samoin on ongelmaksi muodostumassa nestemäisten maitovalmisteiden riittävyys alhaisen tuotannon jaksolla.

Maatalous 2000 -komitean tulotasa-arvotavoite sisältyy keskustan omaan lakialoitteeseen, keskustan vastalauseeseen. Me tiedämme, että maataloilla niin kuin maaseudulla yleensäkin väestön ikääntyminen on muodostumassa ongelmaksi. Sukupolvenvaihdosten tekeminen on jatkuvasti vähentynyt, eräillä alueilla jopa romahtanut, ja samoin haluttomuus peruselinkeinojen koulutukseen on vähentynyt. Syynä tähän on se, että edelleenkin yhteiskunnassa ei riittävästi arvosteta sitä työtä, jota tehdään maataloilla maaseutuelinkeinojen piirissä tai maaseudulla yleensä. Samoin epävarmuus siitä, miten maatalouden kehitys jatkossa yhteiskunnassamme toteutuu, on luonut haluttomuutta tilanhoidon jatkajiksi.

Viime päivinä on ollut esillä myös lomittajatilanne, joka karjataloustiloilla on muodostumassa yhä ongelmallisemmaksi. Ellei lomittajia saada riittävästi, nuorten hakeutuminen sitovaan karjatalouteen vähenee entistään. On siis välttämätöntä, että maatalous ja karjatalous pystyy turvaamaan harjoittajalleen — viljelijäperheelle — oikeudenmukaisen, tasa-arvoisen tulotason ja toisaalta myös riittävän vapaa-ajan ja muut sosiaaliset etuudet.

Maataloilla investointien toteutus on monilla alueilla sukupolvenvaihdosten ohella tuntuvasti vähentynyt. Muun muassa navettojen peruskorjauksen ja uudistamisen tulisi olla vähintäänkin kaksin- jopa kolminkertainen nykyvauhtiin verrattuna. Ellei uudistusvauhti lisäännä, ensi vuosituhaten alussa suomalaisten tilojen navettakanta on hyvin ikääntynyt. Se ei vastaa enää niitä tarpeita ja mahdollisuuksia, joita tuotantotekniikka meille mahdollistaisi ja joita toisaalta työympäristöltä yleensäkin yhteiskunnassa voidaan jo edellyttää. Tällä puolen heijastuu myös se, että maatalouden rahoitus, ennen muuta

investointien rahoitus, ei ole saanut riittävästi halpakorkoista ja pitkän aikavälin lainoitusta osakseen. Myöskään maatalouden omarahoitusjärjestelmien kehittäminen ei ole edennyt tavoitteen mukaisesti.

Arvoisa puhemies! Maataloustulolakiin sisältyvät oleelliselta osaltaan ne tavoitteet, joita myös tuotannon alueellisen kehityksen ja kehittämisen osalta maassamme on. Maatalouden merkitys monissa osissa maata, eritoten kehitysaluelaäneissa, on edelleen keskeinen. Maaseutuelinkeinojen kehittäminen samoin kuin metsätalouden tarpeista ja kehittämisestä huolehtiminen ei voi toteutua ilman, että meillä on perustaa elävissä, ennen muuta maatalouteen ja karjatalouteen pohjautuvissa kylissä. Kyse on näiden alueiden ja näiden ihmisten työllisyydestä ja toimeentulosta.

Maaseudun elinkeinopohjan monipuolistaminen sinällään on tarpeellinen, ja sitä on kiirehdittävä edelleen. Monipuolistamiseen tarvitaan kuitenkin aikaa, tarvitaan lisää koulutusmahdollisuuksia ja laajempaa yrittäjäkoulutusta, tarvitaan neuvonnan tehostamista ja tarvitaan markkinointijärjestelmiä nykyistä enemmän.

Keskustan vastalauseessa, joka sisältyy valtiokunnan mietintöön, kiinnitetään huomiota paitsi maatalouden tulotason oikeudenmukaisuuteen myös siihen, että uudessa maataloustulolaisissa tuotantokatot ovat jo jäämässä liian alhaisiksi. Maataloustuottajien vastuu vientikustannuksista samoin kuin maataloustuotannon ohjaamisesta ja tasapainottamisesta on toisaalta nousemassa liian korkealle.

Arvoisa puhemies! Lakiehdotuksen toisessa käsittelyssä mainitut yksityiskohdat tulevat varmasti kyllin selkeästi esille ja myös tarkoin perusteltua. Oleellista on, että me jatkossakin Suomessa, joka on kaikin puolin hyvä maa elää ja toimia, löydämme sellaisen linjan, joka turvaa maatalouspolitiikassa riittävän omavaraisuuden. Se on tulossa entistä tärkeämmäksi tilanteessa, jolloin arvostetaan yhä enemmän elintarvikkeiden puhtautta myös muualla kuin kotimaassa.

Ed. Pohjola: Arvoisa puhemies! Hyvät edustajat, jotka täällä vielä ovat! Täällä on pyritty antamaan sellainen kuva ed. Westlundin ja muutamien muiden puheenvuoron käyttäjien taholta, ikään kuin sosialidemokraatit vastustaisivat maataloutta tässä maas-

sa ja suomalaista maanviljelijää. Näinhän ei missään tapauksessa ole asia. Me arvostamme suomalaista maanviljelijää työntekijänä, työmiehenä, yrittäjänä, ja me näemme välttämättömäksi sen, että maataloutta tulee tässä maassa harjoittaa nyt ja iankaikkisesti. Me emme voi jättäytyä pelkästään tuontielintarvikkeiden varaan. Tästä ei siis sosialidemokraattien kannalta ole missään tapauksessa kysymys.

Kysymys on vain siitä, tahdommeko me veronmaksajat sitä, että suomalaisia maataloustuotteita viedään ulkomaille, että niitä viedään liki 4 miljardin markan arvosta, tahdommeko me suomalaiset veronmaksajat sitä, että maatalouttamme tuetaan tässä maassa liki 17 miljardilla markalla, toiseksi eniten maailmassa, niin kuin Oecd:n laskelmat osoittavat. Ne ovat Oecd:n laskelmia. Niitä parempia laskelmia ei ole kyetty maailmassa tai Euroopassa osoittamaan, ja ne joka tapauksessa ovat vertailukelpoiset laskelmat muihin Euroopassa ja maailmassa maataloutta harjoitaviin valtioihin nähden. Näiden laskelmien pohjalta on nähty, että Suomen maatalouden tuki on noin 70 prosenttia maataloustuotannon arvosta, kun tämän tuen osuus esimerkiksi Ruotsissa on vain 54,5 prosenttia. Tässä on erittäin merkittävä ero. Minusta tämä on se olennainen kysymys, johon meidän maatalouspolitiikkamme kulminoituu.

Henkilökohtaisesti näen asian sillä lailla, että meidän maatalouspoliittinen laivamme on nyt purjehtimassa jälleen viisi vuotta kurssilla, joka ei nyt ehkä ole aivan oikea ja jossa saattaa aikamoisia kareja vaania. Se saattaa karahtaa karille, mikä merkitsee silloin sitä, että Oecd:n toimenpiteet, joita täällä on arvosteltu ja vähätelty ja katsottu, että ne eivät tule toteutumaan ainakaan viiteen vuoteen, mahdollisesti eivät paljon pitempäänkään aikaan, saattavatkin toteutua. Tällöin Suomi joutuukin yllättävän pakotilanteen eteen ja tarkistamaan sekä maataloustulolakiaan että koko maatalouspolitiikkaansa, jos se aikoo huolehtia siitä, että sen metsäteollisuuden ja muun teollisuuden vienti Länsi-Eurooppaan turvataan. Tästä hän on pitkälle kysymys. Minä ymmärrän sen, ettei maatalouspolitiikkaan, joka on meille kaikille suomalaisille kovin herkkä asia ja sydämen asia, tässäkin vaiheessa eduskunnassa ole tohdittu käydä käsiksi

vaan on ikään kuin pantu huppu päähän, pienet reiät silmille ja jatketaan nyt sitten vanhalla kurssilla ja vanhalla menolla.

Jo aikaisemmin on todettu se, että jokainen suomalainen perhe joutuu maksamaan hyvinvointimenetyksenä ainakin 16 500 markkaa vuodessa maatalouden suojatoimenpiteiden johdosta. Kysymys on veronmaksajien kärsivällisyydestä, kuinka pitkään he ovat valmiit subventoimaan maataloutta näillä summilla — toki me aina joudumme subventoimaan maataloutta mutta näin suurilla määrillä. Tämä on se pääkysymys. Olisin toivonut, että tästä eduskunnassa olisi keskusteltu enemmän. Maataloustulolaki on tässä suhteessa keskeinen laki. Se on eräänlainen indeksiautomaatti, joka poikii rahaa, nyt sitten taas seuraavat viisi vuotta eteenpäin. Mutta viimeistään tuolloin me olemme isojen kysymysten äärellä ja on pakko tehdä radikaalimpia muutoksia.

Ed. Rajamäki: Herra puhemies! Kyllä Gatt-neuvottelut ovat hyvin tärkeitä, ja maatalous on hyvin tärkeä keskustelun aihe 15 neuvottelun alaisesta asiasta. Näistä eivät valitettavasti eduskunnassa sosialidemokraattien lisäksi ole halunneet tämänkään lain käsittelyn ja valmistelun aikana muut puhua.

Ed. Väistölle haluan todeta, että tuotannon alentuminen vaikuttaa tuotantokattoihin, eli maatalouden osuus pienenee siitä, mitä ajateltiin. Tuotantoa voitaisiin nostaa aivan hyvin esimerkiksi maidon tiettyjen aineosien turvaamiseksi, jos maatalous itse vastaisi vientikustannuksista reilusti. Kysymys on siitä, että keskustan rinnakkaislakialoitteessa halutaan kerta kaikkiaan pois siitä vastuusta. Veronmaksajat hoitakoot! Kun kysyttiin valiokunnassa, mitä mieltä maatalouden arvostettu asiantuntija oli keskustapuolueen rinnakkaislakialoitteesta, onko se siunauksellista isänmaalle ja maataloudelle, vastaus oli: "Ei". Uskoisin, että sen kyllä tietää keskustapuoluekin sen tehtyään.

Tästä määräaikaisuudesta, viidestä vuodesta, asiantuntijat hyvin laajalla erilaisella skaalalla olivat sosialidemokraattien kanssa samaa mieltä: Asutus- ja maatilatalousliitto, pienviljelijät siis, Suomen Kuluttajaliitto, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö ja elintarviketeollisuus. Ne, jotka tietävät, missä mennään, ymmärsivät riskin, mikä viidessä vuodessa on.

Pohjoismaissa on aika hyviä tavoitteita maatalouspolitiikan muuttamiselle, ja toivotavasti jatkokäsittelyssä niihin voidaan enemmän paneutua. Mutta nimenomaan elintarviketuotteiden hinnoittelun pitäisi perustua kunkin tuotteen toivottuun markkinatasapainoon eikä korvaukseen syntyneistä kustannusten nousuista. Edelleen myös markkinatasapainoon pitäisi puuttua, myös siten, että vientiä, joka aiheuttaa tappiota, on voitava vähentää ja ajan myötä lopettaa. Yleensäkin kuluttajan huomioon ottamista koko elintarviketuotannon hinnoitteluprosessissa tarvitaan. Tuottajien tulomenetys tulisi korvata siirtymäkautena tilapäisen suoran tulotuen avulla, jota sosialidemokraatit mm. EY:n piirissä mutta myös Suomessa ovat pitkään vaatineet. Se on oikeudenmukaisempi maatalouden sisäisen tulorakenteenkin kannalta.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Ed. Pohjolan äsken käyttämä puheenvuoro viritti käyttämään lyhyen puheenvuoron siitä, mitkä ovat oikeudenmukaiset maataloustuotteiden hinnat. Ajatellaanpa, ed. Pohjola, sillä tavalla, että Suomeen ei tuotaisi halpaa fossiilista polttoainetta traktoreiden käyttövoimaksi. Eli meillä tuotettaisiin esimerkiksi rypsiöljyä niin paljon, että traktorit pystyisivät sen avulla liikkumaan ja tekemään maataloustyöt. Luulen, että 16 500 markkaa kotitaloutta kohti ei riitä. Jouduttaisiin automaattisesti korottamaan maataloustuotteiden hintoja vain sen saavuttamiseksi, että katetaan ne kustannukset, jotka maatalouden harjoittamisesta täällä pohjoisessa Suomessa on. Nyt vain sattuu olemaan niin, että meille tuodaan halpaa energiaa ulkomailta, jonka tuontipäätöksen avulla syntyy sen laatuinen konstellaatio kuin ed. Pohjola äsken esitti.

Ed. Nieminen: Herra puhemies! Tässä olisi syytä vastata moneenkin kysymykseen, mutta puutun ainoastaan yhteen asiaan, mikä tuli eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnan varapuheenjohtajan Rajamäen suulla monesti esille: Kun joudutaan käyttämään paljon veronmaksajien varoja, on todettava, että myös viljelijät ovat niitä samoja veronmaksajia. Näin ollen me näkisimme, että kaikki suomalaiset veronmaksajat vastaisivat yhteisvoimin, samalla lailla viljelijät kuin kaikki muutkin, maataloustuotteiden

viennistä, mitä meillä joudutaan vuosittain suorittamaan.

Muihin asioihin, mitä täällä on tullut esille, on tilaisuus vastata kaksi kolme kertaa tämänkin jälkeen.

Ed. Pohjola: Arvoisa puhemies! Fakta nyt on vain se, että suomalaiset elintarvikkeet kuuluvat maailman kalleimpiin. Fakta on myös se, että jos me toisimme enemmän elintarvikkeita, suojamuurit eivät olisi niin korkeat, se merkitsisi sitä, että meidän elintarvikkeemme halpenisivat oleellisesti, toistakymmentä prosenttia. Kun olemme menossa yhdyntävään Eurooppaan, jossa erilaiset suojatoimenpiteet poistetaan, on tämä asia tulevaisuudessa joka tapauksessa edessämme. Nyt ikään kuin pannaan pää pensaaseen jälleen kerran tässä asiassa.

Mitä veronmaksuun tulee, meidän tiedämme sen, että palkansaajat maksavat suurimman osan tässä maassa veroista. (Ed. Nieminen: Jokainen tulojensa mukaan!) Maataloustuottajilla on mahdollisuus poistoihin hyvin pitkälle, erilaisilla poistomenetelmillä välttävät veronmaksua.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Vielä ed. Pohjolalle muutama näkökohta. Valmistauduin huoneessani juuri huomiseen esitelmääni näistä asioista Kriittisessä korkeakoulussa ja kiinnitin huomiota maapallon maataloustuotteiden tuotantoon. Ainoastaan Länsi-Euroopassa maataloustuotannon volyymi on kasvanut parin viime vuoden aikana. Kaikkialla muualla se on laskenut. Länsi-Euroopassakin tämä on saavutettu keinollisilla konsteilla niin, että samalla ilmeisesti on maaperän laatua heikennetty mm. kadmiumilla.

Toisin sanoen tulevaisuuden kuva on se, että kun nyt ollaan jo alituotantotilanteessa maataloustuotteissa maapallon laajuisesti, tästä on automaattisesti seuraavaa, että maataloustuotteitten hinnat maailmanmarkkinoilla tulevat voimakkaasti kohoamaan. Silloin kannattaa Suomessakin maataloustuotteitten tuottaminen sillä tavalla, että makamme niistä myös oikean hinnan.

Ed. Anttila: Arvoisa herra puhemies! Ihan lopuksi haluaisin todeta sen, että Euroopan neuvoston kokouksen yhteydessä oli tilaisuus itselläni Strasbourgissa käydä sikä-

läisissä marketeissa. Todella ihan siinä mielessä menin, jotta selvittäisin itselleni siellä esimerkiksi lihan hinnan. Erittäin hyvä naudan paisti maksoi sikäläistä rahaa 140 frangia. Kun kurssi otetaan huomioon, se on yli 100 markkaa kilo. Eli puheet siitä, että lihaa ja muita elintarvikkeita Keski-Euroopasta saadaan puoli-ilmaiseksi, ovat aivan vailla katetta. Kyllä sielläkin elintarvikkeet maksavat.

Se mikä on tärkeintä, niin itsenäisen valtion peruskysymyksiin kuuluu se, että se pystyy huolehtimaan elintarvikeomavaraisuudesta kaikissa tilanteissa kriisitilanteet mukaan luettuna. Meidän on turha uskotella itsellemme, että niillä 5 prosentilla Euroopan markkinoilla olevia ylijäämäelintarvikkeita, niitten varaan, suomalaiset voisivat tulevaisuutensa rakentaa. Minusta se on aivan turhaa.

Siinä mielessä toivoisin, että vähitellen päästäisiin näistä vastakkainasetteluista ja ed. Pohjolan puheenvuorossaan mainitsemaan tilanteeseen, että pidetään maataloutta myös Suomessa tärkeänä ja tarpeellisena ja hyväksytään se tosiasia, että ollaan niin pohjoisessa. Siitä aiheutuu tiettyjä lisäkustannuksia, joista emme millään pääse eroon. Se on realiteetti.

Ed. Pohjola: Arvoisa puhemies! Lyhyesti: Oecd arvosteli sängen voimakkaasti myös sitä seikkaa, että meillä tahdotaan pitää kiinni omavaraisuudesta, ja katsoi sen ikään kuin hätävarjelun liioitteluksi ottaen huomioon maailmantilanteen ja sen, että kriisitilanteessa aika nopeasti voitaisiin kuitenkin muuttaa tuotantoa sillä tavalla, että päästäisiin riittävään omavaraisuuteen.

Tästä ei nyt varsinaisesti ole kyse, vaikka hyväksyttäisiin omavaraisuus, johon omalta osaltani olen kyllä valmis. Kysymys on siitä, kannattaako Suomen viedä ja veronmaksajien maksaa viennistä tukea, kun me viemme maataloustuotteita. Tästä täytyisi nyt ainakin mitä pikaisimmin päästä pois. Tämä tuki, kuten sanoin, on liki 4 miljardia markkaa. Kun on todettu, että esimerkiksi nuorten asuntokysymys tulisi hoidettua kolmella miljardilla markalla, onko punnukset nyt kaikin paikoin oikein aseteltu.

Ed. Nieminen: Herra puhemies! On todettava, että silloin jos me pyrimme riittä-

vään omavaraisuuteen, meidän on harjoitettava myös osaltaan hieman vientiä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

11) Ehdotus laiksi maatilalain 5 ja 52 a §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 75

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 5

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 5.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

12) Ed. Gustafssonin ym. lakialoite n:o 48 laiksi leimaverolain muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

13) Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen toimintakertomus vuodelta 1988 (K n:o 4)

Valiokuntaan lähettäminen

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaalivaliokuntaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaalivaliokuntaan.

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon

14) Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 10 (HE n:o 58)

15) Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 6 (HE n:o 6)

16) Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 23 (HE n:o 62)

17) Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 24 (HE n:o 64)

18) Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 25 (HE n:o 65)

19) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 39 (HE n:o 83)

20) Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 6 (HE n:o 59)

21) Liikennevaliokunnan mietintö n:o 4 (HE n:o 76)

22) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 38 (HE n:o 71)

23) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 37 (HE n:o 25)

24) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 40 (HE n:o 67)

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on ensi tiistaina kello 14.

Täysistunto lopetetaan kello 18.34.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

M.V. Mandelin
